НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
ВІДДІЛ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ (ПРЕЗЕНТАЦІЙ) ПОСТІЙНО ДІЮЧОГО СЕМІНАРУ

Випуск 2
(2017 р. – 2019 р.)

Педагогічна думка
2019

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
ВІДДІЛ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ (ПРЕЗЕНТАЦІЙ) ПОСТІЙНО ДІЮЧОГО СЕМІНАРУ

Випуск 2
(2017 р. – 2019 р.)

Збірник розглянутий та затверджений
на засіданні відділу початкової освіти,
протокол № 6 від 10 червня 2019 р.

Педагогічна думка
2019

УДК 373.3.091

«Дидактико-методичний супровід компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів». Збірник матеріалів (презентацій) постійно діючого семінару. Випуск 2. – Київ: Педагогічна думка / Укл.: Онопрієнко О. В., Кондратюк Р. А. 2019. 160 с.

Автори: Савченко О. Я., Бібік Н. М., Пономарьова К. І., Мартиненко В. О., Онопрієнко О. В., Прищепа О. Ю., Вашуленко О. В., Листопад Н. П., Андрусенко І. В.

Укладачі: Онопрієнко О. В., Кондратюк Р. А.

У науковому виданні «Дидактико-методичний супровід компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів. Збірник матеріалів (презентацій)» публікуються роботи, представлені під час апробації результатів наукового дослідження відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України в 2017-2019 роках. Тематика презентацій охоплює різні аспекти компетентнісно орієнтованого навчання у початковій школі.

ISBN 978-966-644-505-9
© Інститут педагогіки НАПН України

Зміст

1. Мовно-літературна освітня галузь: нові завдання — нові рішення *(О. Я. Савченко)* 5
2. «Я досліджую світ»: навчально-методичне забезпечення (*Н. М. Бібік*) 32
3. Формування навички читання першокласників в умовах функціональої незрілості пізнавальних процесів *(В. О. Мартиненко)* 40
4. Методична система навчання математики в 2 класі НУШ *(О. В. Онопрієнко)* 48
5. Реалізація ідей Нової української школи: актуальні запитання (*О. В. Онопрієнко*) 61
6. Діти XXI століття: методи й форми організації їхнього навчання *(О. В. Онопрієнко)* 81
7. Сутність модульної структури компетентнісно орієнтованого уроку української мови в початковій школі *(К. І. Пономарьова)* 109
8. Система диференційованих завдань для навчання письма першокласників *(О. Ю. Прищепа)* 116
9. Структура і зміст компетентнісно орієнтованих завдань з української мови для 2-4 класів (*К. І. Пономарьова*) 125
10. Перевірка предметних компетентностей учнів початкових класів на уроках природознавства. Дидактико-методичні засади конструювання тестових завдань *(І. В. Андрусенко)* 131
11. Система компетентнісно орієнтованих завдань з природознавства як засіб формування екологічної грамотності молодших школярів *(І. В. Андрусенко)* 139
12. Зміст і структура читацької компетентності молодшого школяра *(О. В. Вашуленко)* 144
13. Експериментальний комплект навчальних посібників з математики для 1 класу *(Н. П. Листопад)* 150

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ: НОВІ ЗАВДАННЯ — НОВІ РІШЕННЯ

О. Я. Савченко, головний науковий співробітник відділу початкової освіти, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України

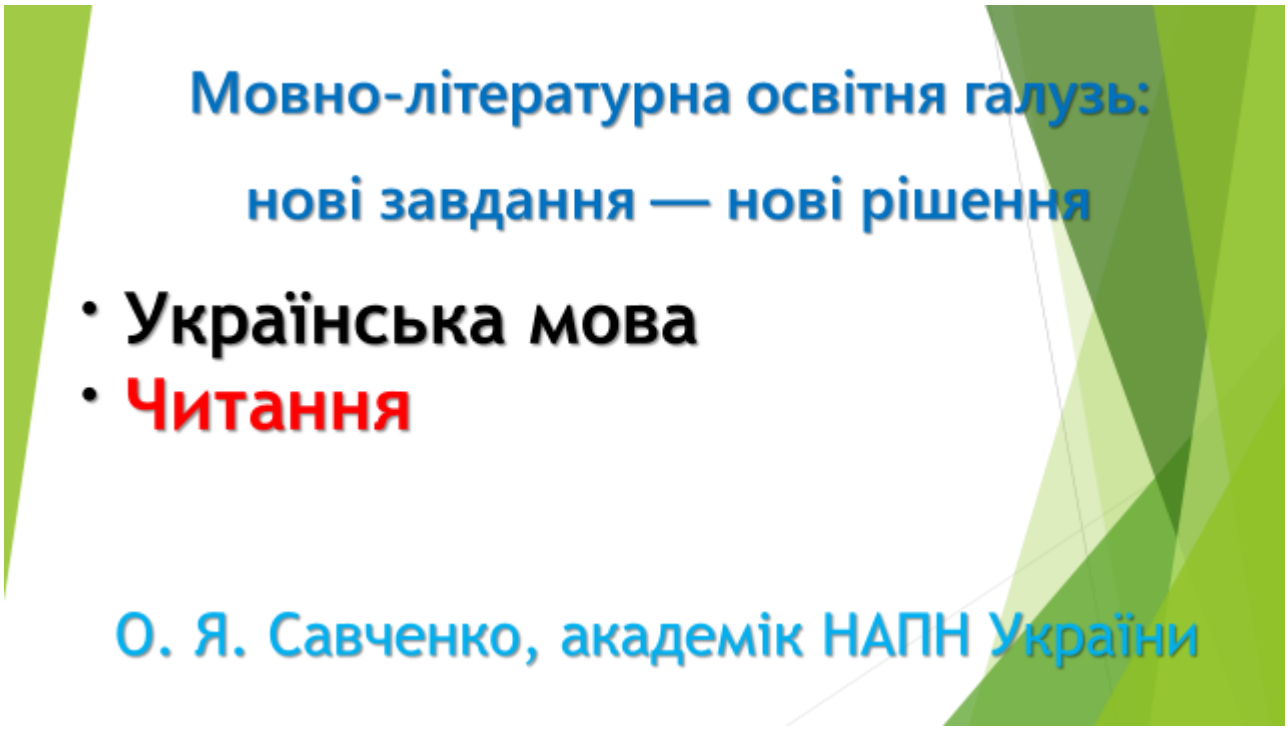

Нові умови освітньої діяльності:

- нові вимоги до результатів навчання;
- свобода вчителя у виборі навчального ресурсу;
- помітні зміни вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб сучасних дітей

Особливості психічних процесів сприймання інформації сучасними дітьми:

- зниження об'єму слухової пам'яті;
- уповільнення розвитку децентрації;
- погіршення уваги;
- багатозадачність (одночасно роблять різні справи);
- не ділять світ на цифровий і реальний, вважають це частинами одного цілого;
- погіршення аналітико-синтетичного сприймання;
- заміна вирішення задачі перебором варіантів;
- кліпове (NET) мислення.

(За Л. Кондратенко Психологія первинної шкільної неуспішності)

Нові умови освітньої діяльності:

- варіативність соціально-територіальних і родинних умов життя, що впливає на пізнавальні потреби і життєві цінності дітей; звужує доступ до якісної початкової освіти;
- оновлення освітнього середовища;
- інклюзивне навчання; подолання різних проявів дискримінації;
- партнерство з батьками, громадою

Новизна методичних завдань предмета «Читання»:

- пріоритет формування ключових компетентностей (комунікативної, читацької, уміння вчитися), що мають вимірюватися як особистісні й навчальні досягнення учня;
- формування основних (наскрізних) умінь з-поміж яких: читання з розумінням, критичне й системне мислення, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, співпрацювати з іншими людьми та інше

Новизна методичних завдань предмета «Читання»

Формування:

- **позитивного емоційно-ціннісного ставлення учнів до читання і дитячої книги загалом;**
- **умінь знаходити і працювати з різними видами й джерелами інформації;**
- **умінь перетворювати вербальну інформацію із суцільного тексту у візуальну;**
- **умінь, які стосуються роботи з медіапродукцією**

Структура підручника

ЗМІСТ

ДО ШКОЛИ. ДО КНИГИ, ДО ДРУЗІВ ДУША ПОРИВАЄТЬСЯ ЗНОВ!

Валентин Бичко. Літо, до побачення! ... 4
Микола Сингаївський. До школи ... 6
Нурет Умеров. Наш клас ... 7
Анатолій Качан. Загадка-добавлянка ... 10
Марія Хоросницька. Добра порада ... 11
Тетяна Цидзик. Очі, вуха маю ... 11
Ліда Повх. В їдальні ... 11
Василь Сухомлинський. Як Наталя в Лисиці витринку купила ... 12
Медіаінтерв'ю: читаю, слухаю, бачу ... 14
Юрій Ярмиш. Зайчик і Вовчик ... 16
Максим Рильський. Ми збирали з сином ... 17
Василь Чухліб. Чи далеко до осені? ... 18
Дмитро Павличко. Небеса прозорі ... 21
ВЕСЕЛЕ СЛОВО. *Грицько Бойко. Хвастунець* ... 14
Григорій Фалькович. Чесний кіт ... 15
Тамара Коломієць. Іжаки ... 16
Дрозд і голуб. Українська народна казка ... 22
Віра Верба. Рідне слово ... 22

ЧИТАЄМО І ПІЗНАЄМО ТАЄМНИЦІ РІДНОЇ МОВИ

Олександр Ідуська. Ой, яка чудова українська мова ... 24
Оксана Кротюк. Ходить сон ... 25
Колискові. З народного ... 25
Дитячі заклички. З народного ... 27
Лічилки. З народного ... 28
Мирилки. З народного ... 29
Загадки. З народного ... 30
Дмитро Білоус. Загадки про розділові знаки ... 31
Скоромовки. З народного ... 31
Грицько Бойко. Скоромовка ... 32
В'язка народних прислів'їв ... 32
Кіт і пес. Українська народна казка ... 33
Медіаінтерв'ю: книжка ... 34
Ліда Повх. Ми — маленькі читачі ... 36
Василь Сухомлинський. Я хочу сказати своє слово ... 36
Надія Мовчан-Картусь. Василинка ... 37
Варвара Гринько. Сію дитині ... 37
Ірина Мельник. Золоте серце ... 38
МОВНІ ЦІКАВИНКИ. *Василь Плахотнюк. Ігор Сікорський* ... 39
Тетяна Корольова. Рано-вранці в центрі міста ... 40
Марія Хоросницька. Матусин заповіт ... 40

В КОЖНІЙ КАЗЦІ Є УРОК, МОВ У КВІТОЧЦІ МЕДОК

Тетяна Майданович. Прикмета до казки ... 42
Вовк та собака. Українська народна казка ... 43
Медіаінтерв'ю: мандрівка до бібліотеки ... 44
Цап і баран. Українська народна казка ... 46
Виноградар і змія. Болгарська народна казка ... 49
Оселедець і камбала. Польська народна казка ... 50

ЩОВ У СЕРЦІ ЖИЛА БАТЬКІВЩИНА

Марія Чумарна. Маленька іконка ... 54
Роде наш красний. Українська народна пісня ... 55
Василь Скуратівський. Калина ... 57
Наталка Поклад. Петриківські диво-квіти ... 59
Наталка Поклад. Українська Олянка ... 61
Козак Андрій ... 61
Анатолій Костецький. Батьківщина ... 62
Микола Чернявський. Рідний край ... 62
Леонід Полтава. Наша Батьківщина ... 62
Марія Морозенко. Мій тато повернувся із війни ... 63
Василь Сухомлинський. Вічна тополя. Легенда ... 64

ЗАЧАРУВАЛА ВСЕ ЗИМА...

Василь Чухліб. Зимова казка ... 67
Вадим Скомаровський. Казкові шати ... 68
Тамара Коломієць. Падав сніг ... 69
Анатолій Качан. Кроїть хліб ... 70
Василь Довжик. Акварелі ... 70
Галина Демченко. Ялинова шишка ... 71
Богдана Бойко. Загадка-добавлянка ... 72
Віра Багрова. Лист до Чудотворця ... 73
Іван Малкович. Молитва Ангелу ... 73
Ольга Наконечна. Свято Миколая ... 73
Медіаінтерв'ю: вітальна листівка ... 75
Марія Чумарна. Різдвяне вншування ... 77
Щедрівка. Українська народна пісня ... 77
Ліда Повх. Колядники ... 78

СВІТ ДИТИНСТВА У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

ВІРШІ

Тамара Коломієць. Як на білих сторінках ... 80
Платон Воронько. На корабелку ... 81
Картина ... 82
Тамара Коломієць. Хиталочка-гойдалочка ... 84
Біле поле полотняне ... 84
Ліна Костенко. Прелі ... 85
Березовий листочок ... 87
Польові дзвіночки ... 87
Анатолій Качан. Хвилювалось море ... 88
Обтрусили яблука ... 89
Галина Малик. Йде весна ... 90
ВЕСЕЛЕ СЛОВО. *Нас не треба підганяти* ... 91

ОПОВІДАННЯ

Василь Сухомлинський. Глуха дівчинка ... 93
Покинуте кошеня. Вистава «Хто зігрів кошеня» ... 95
Медіаінтерв'ю: вистава ... 97
Ніна Бічуя. Пиріжок з вишнями ... 98
Оксана Кротюк. Шкідлива звичка ... 99
Оксана Радушинська. Кишенькові гроші. Уривок з повісті «Щоденник Славка Хоробрика...» ... 101

У КОЛІ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК

Іван Франко. Лисичка і Рак ... 107
Медіаінтерв'ю: малюнок, ілюстрація ... 109
Наталя Забіла. Хто сильніший? ... 110
Василь Сухомлинський. Нехай будуть і Соловей, і Жук ... 114
Всеволод Нестайко. Хто він такий? Уривок з повісті-казки «Незвичайні пригоди в лісовій школі» ... 116
Галина Малик. Чому Равлик ховається? ... 118
Анатолій Качан. Заклички ... 119
Марія Мінеру. Збірка іграшок ... 134

ШЕВЧЕНКОВЕ СЛОВО

Дмитро Красицький. Тарас Шевченко ... 121
Тарас Шевченко. Сонце... ... 123
Встала й весна... ... 124
Зацвіла в долині... ... 124
Вадим Скомаровський. Над «Кобзарем» ... 125

НАДІЙШЛА ВЕСНА ПРЕКРАСНА...

Ой весна, весна... Українська народна пісня ... 127
Вийди, вийди, сонечко... Українська народна пісня ... 128
Варвара Гринько. Мирилки ... 128
Олександр Копиленко. Весна ще ... 129
Медіаінтерв'ю: проект «Класна газета» ... 130
Олександр Копиленко. Весна ще ... 129
Іван Франко. Надійшла весна... ... 130
Ліна Костенко. Перекинута шафа ... 131
Василь Сухомлинський. Хлопчик і Дзвіночок Конвалії ... 132
Анатолій Камінчук. Українська писанка ... 135
Володимир Лучук. Тільки мама ... 129
Леся Українка. На зеленому горбочку ... 138
Тетяна Майданович. Що таке мир ... 138

СКІЛЬКИ НА ЗЕМЛІ ЩЕ ЦІКАВОГО!

ЩО? ДЕ? ЧОМУ? НАВІЩО?

Фелікс Кривін. Чому росте трава? ... 140
Медіаінтерв'ю: сторінками дитячих журналів ... 142
Читання — класне «Пікі». *Із журналу «Барвінок»* ... 141
Наша гривня ... 144
Чому грошей не може бути скільки завгодно? *Із журналу «Джміль»* ... 144
Марія Чумарна. Товар і покупець. Казка-загадка ... 145
Наші мудрі друзі — енциклопедії ... 146
Поклоніння вогню. *Із енциклопедії «Дивосвіт»* ... 146

ФАНТАЗУЙ І СТВОРЮЙ!

Надія Кір'ян. Розмова хмарок ... 169
ВЕСЕЛЕ СЛОВО. *Павло Глазовий. Як Сергійко вчив клоуна Бобу складати вірші* ... 149
Микола Снаговський. Про пасажирський літак і полярний літак ... 153
Ліда Компаніець. Чотири квіточки ... 154
Словничок настроїв і почуттів ... 156
Театральний словничок ... 156
Перевіряю свої досягнення ... 23, 41, 53, 65, 79, 105, 120, 126, 139, 155
Отримую інформацію з різних джерел ... 21, 27, 33, 44, 81, 106

Відповіді на загадки, вміщені в підручнику:
с. 10 — портфель; *с. 21* — журавлі; *с. 32* — пастівки, дятел, півень, їжак; *с. 33* — знак оклику, кома; *с. 76* — сніг; *с. 78* — сніжинка; *с. 82* — шишки; *с. 175* — під'їхали, перейхали, заїхали, з'їхали, об'їхали, наїхали; два, три, чотири; тото, місто, чисто.

Захопливого тобі читання влітку!

Змістова лінія «Взаємодіємо усно» передбачає:

- формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях;
- спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей;
- брати участь в інсценізаціях, виставах;
- створювати власні висловлювання

Взаємодію усно:

- уважно слухаю співрозмовників;
- виявляю зацікавленість спілкуванням (дивлюсь в обличчя співрозмовника, тримаю контакт очей);
- слухаю і говорю по черзі (діалог, групова робота, інсценівка);
- запитую, щоб краще зрозуміти текст й інших мовців;
- відповідаю на запитання;
- вступаю в діалог;
- висловлюю свої думки, ставлення щодо змісту прослуханого, прочитаного;
- дотримуюсь правил спілкування

Колективна взаємодія

ДО ШКОЛИ, ДО КНИГИ, ДО ДРУЗІВ ДУША ПОРИВАЄТЬСЯ ЗНОВ!

Прошуміло, пропетіло тепле літечко. Знову веселий дзвінок зібрав велику шкільну родину. На вас чекають учителі, друзі, нові книжки й цікаві справи.

- Чи змінився ваш рідний клас, адже ви тепер другокласники?
- Розкажіть одне одному, що цікавого побачили, почули влітку.
- Які книжки прочитали? Чого навчилися?

Валентин Бичко

ЛІТО, ДО ПОБАЧЕННЯ!

Літо, до побачення!
І за все спасибі —
за поля квітучі,
ліс зеленокрилий!
На твоєму сонечку,
на твоєму хлібі
скільки сил набрались ми,
як поздоровіли...

Літо, до побачення!
Побували всюди ми,
скільки див небачених
стріли ми навколо...
Ми цієї радості
зроду не забудемо!
Літо, до побачення!
Здрастуй, рідна школо!

- За що діти вдячні літу?
- З яким почуттям вони його згадують?
- З яким почуттям школярі вітають рідну школу?
- Поміркуйте: що означає виділений вислів.

Створюємо усний журнал

Цікаво створити усний журнал про події, зустрічі, пригоди, які відбувалися з вами влітку. Щоб усі встигли розповісти, оберіть для розповіді найцікавіше.

Підказка
- уперше я побував/побувала ... ;
- мені найбільше запам'яталось ... ;
- улітку я навчився/навчилася ... ;
- я допомагав/допомагала ... ;
- тепер у мене нові друзі ... ;
- я захопився/захопилась книжкою ... ;
- мене дуже здивувало ... .

Скринька очікувань

Що кожен з вас очікує від уроків читання? Напишіть удома свої побажання. На наступному уроці ми їх обговоримо, складемо у скриньку. Цікаво буде перед Новим роком пригадати свої очікування, визначити що з них справдилось, в що — ні.

Будь вдумливим читачем!

- Передбачай зміст твору за заголовком, малюнками.
- Визначай його тему і настрій.
- Знаходь незрозумілі слова, став запитання.
- Читаючи, звертай увагу на наголос і розділові знаки.

Колективна взаємодія

МЕДІАВІКОНЦЕ: проект «Класна газета»

Чи випускали ви газету в першому класі? Про що в ній повідомляли?
- Хто її читав?
- Про що б ви хотіли створити газету в 2 класі? Адже скоро завершується навчальний рік!

Як ми святкували Новий рік.
Готували подарунки для воїнів.
Розповісти про нашу поїздку.
КЛАСНА ГАЗЕТА
Наші найцікавіші ранкові зустрічі.
Спільно з батьками провели свято «Україна — це ми!».

Обговоріть у групах свої пропозиції. Це допоможе вибрати найкращі ідеї щодо її змісту.

Марія Чумарна

* * *

Сьогодні Василько найкраще читав,
а Ігор найкраще усіх звеселяв,
Оленка у танці весь клас здивувала —
а Віра задачі усі розв'язала.

Хто зіркою буде у класі сьогодні?
Одну обирати ми зірку не згодні —
ми завтра ще більше здивуємо вас:
хай сяє, мов небо, наш зоряний клас.

Поміркуйте разом над виділеними реченнями. Чи згодні ви з думкою поетеси? Спробуйте змінити вірш, уставляючи імена учнів і учениць вашого класу.

ЯК СТВОРИТИ КЛАСНУ ГАЗЕТУ?

У ГАЗЕТІ КОЖЕН МОЖЕ СКАЗАТИ СВОЄ СЛОВО ПРО СВІЙ ЗІРКОВИЙ КЛАС!

Обговоріть: хто виконує які завдання?

Я	МИ
Принесу фото про нашу поїздку в Карпати.	Придумаємо назву.
Напишу цікаве про мого улюбленого песика.	Напишемо тексти.
Розповім про зустріч з цікавими людьми.	Зберемо малюнки, фото.
	Якнайкраще все розмістимо, красиво оформимо.

Вчимося слухати і розуміти

Вчимося слухати і розуміти текст

Оксана Кроткоє

ХОДИТЬ СОН

Ми, українці, — співучий народ. І пісень склали ой як багато! Особливо лагідні й гарні помж них колискові. Співаючи колисанку, матуся не тільки присипляє — вона бажає своєму дитяткові щонайкращого. Та й сам уже мамин голос має цілющу силу.

В давнину колискову пісню вважали оберегом. Тому в ній часто співають про кота. Адже, за народними віруваннями, кіт захищає людину від злої сили, бере її неспокій та тривоги.

Добре, коли дитині співають. Тоді вона легко засинає, солодко спить — а отже, росте здоровою і радісною. Певно ж, коли ти був маленьким, тобі теж співали колисанок... Якщо маєш молодших братика чи сестричку, спробуй поспівати їм.

- Для кого матуся співає колисанку?
- З якою метою?
- Чому в колисанках часто співають про кота?

* * *

Котику сіренький,
котику біленький,
котку волохатий,
не ходи по хаті.
Не ходи по хаті,
не буди дитяти,
дитя буде спати,
котик воркотяти.
Ой на котка воркота,
на дитину дрімота...

* * *

Ходить котик по горі,
носить сон у рукаві.
Усім дітям продає,
а Марійці так дає.

Вчимося слухати і розуміти текст

+ Послухайте вірш. Звертайте увагу, що вчитель читає зі співчуттям, а що — з докором.

Причина–наслідок

Ліна Костенко

ПЕРЕКИНУТА ШЛАКІВНЯ

Плаче шпак уранці після зливи,
де шумлять на греблі явори,
що шпаківню вітер чорногривий*
перекинув дёнцем догори.

Бо́рсаються* бідні шпаченята,
як його зарадити біді?
Кліпають із пітьми оченята:
— Випадемо, татку, що тоді?

Ще якби їм день чи півторадні,
ще якби їм дня хоча б із п'ять!
Бо вони ще ж зовсім безпорадні —
падаючи, ще не полетять.

Як же, хлопці, хатку ви прибили,
що її порушили вітри?!
Плаче шпак уранці після зливи,
де шумлять на греблі явори...

* *Вітер чорногривий* — тут: дуже сильний.
Борсаються — тут: намагаються триматися.

- Які почуття викликав у тебе вірш?
- Яка біда трапилася зі шпаченятами? Чому так сталося?
- Прочитай вірш. Розтягнути малюнок. До яких рядків він?
- Знайди у вірші рими.

Поетеса назвала вірш «Перекинута шпаківня». Який заголовок ти б придумав/придумала до твору?

Вчимося слухати і розуміти

В кожній казці є урок, мов у квіточці медок

Народні казки відомі з давніх-давён. Їх складали й передавали «з вуст в уста» наші предки, тому в народних казках немає автора. Це спільне надбання народу.

Найдавніші — **казки про тварин**. За словами та вчинками їхніх героїв можна розпізнати людські якості, а також зрозуміти, як потрібно поводитися в житті. Тому й говорить прислів'я — **«Казки маленькі, а розуму в них багато»**. Тут ти прочитаєш українські народні казки та казки народів Європи.

Будьте вдумливими читачами!

- Визначай тему і дійових осіб твору.
- Знаходь причину і наслідки подій.
- Які ознаки казковості є в кожному творі?
- Що в казках сповідується, а що — засуджується?

Тетяна Майданович

ПРИМОВКА ДО КАЗКИ

В кожній казці є урок,
мов у квіточці медок.
І дівчатка, і хлоп'ята,
як виконні бджоленята,
погадаймо — повтаймо,
а казці меду пошукаймо.

+ Знайди у змісті цей розділ. Прочитай нові казки. З яких вони країн?

Читаючи, звертай увагу на **наголоси**. Неправильний наголос може змінити значення слова.

Вчимося слухати і розуміти текст

ВОВК ТА СОБАКА

Зустрілись вовк та собака. Собака питає:

— Чим ти, брате, живеш?

— Коли голодую, — відповідає вовк, — а коли що натраплю, м'ясо десь дістану.

Собака:

— Так ти м'ясо їси? А худий який!..

— А чого ти такий гладкий? Як ти сам живеш?

— Я в хазяїна двір стережу, то хазяїн мене добре годує. Може, й ти погодишся піти господу стерегти, він і тебе годуватиме.

Вовк погодився, пішов. Ідуть та розмовляють. Вовк глянув на собаку та питає:

— А чого в тебе шерсть на шиї потерта?

А собака каже:

— Мені хазяїн ланцюг надяває на день, а на ніч скидає.

Злякався вовк:

— Прощавай, собако! Краще я голодуватиму, ніж ланцюг на шиї носитиму!

- Між ким відбувся діалог?
- Послухай відповіді на запитання (або вибери з відповідей, записаних на дошці). Поясни свій вибір.

Чому вовк відмовився йти до хазяїна?

А Не хотів носити важкий ланцюг.
Б Міг прогодуватися сам.
В Свобода йому дорожча за їжу.

ПРИСЛІВ'Я

Вовка як не годуй, а він усе в ліс дивиться.

ПОКИНУТЕ КОШЕНЯ

Про що ти очікуєш прочитати?

Хтось виніс із хати маленьке сіре кошенятко і пустив його на дорогу. Сидить кошеня та й нявчить. Бо хоче додому, до матусі.

Проходять люди, дивляться на кошеня. Хто сумно хитає головою, хто сміється. Хто жаліє: бідне кошенятко, та й йдесобі.

Настав вечір. Зайшло сонце. Страшно стало кошеняткові. Притулилося воно до куща та й сидить — тремтить. Поверталась додому Наталочка. Чує — нявчить кошеня. Вона не сказала ні слова, а взяла кошеня й понесла додому. Пригорнулося кошенятко до дівчинки. Замуркотіло. Раде-радісіньке.

За сюжетом оповідання зіграйте виставу «Хто зігрів кошеня». Підготуйте якісь деталі одягу для дійових осіб. Наприклад: для кошеняти — маска; діти граються з м'ячем; дорослий іде із сумкою та інше. Обговоріть, які вислови, жести, міміка мають бути в дійових осіб.

Ваш помічник — **«Медіавікіонце: вистава»**.

ХТО ЗІГРІВ КОШЕНЯ

Дійові особи:

Кошеня	*Хлопчик*
Перша дівчинка	*Дорослий*
Друга дівчинка	*Мама з подругою*

У дворі граються діти. Неподалік сидить і нявчить маленьке кошеня.

Кошеня: — Мені сумно. Мені страшно й холодно самóму! В мене немає мами, немає дому...

(Одна з дівчаток, лагідно.)

Перша дівчинка: — Ой, хто це тут? — Кошенятко. Звідки ти, маленьке? Де твій дім? Де твоя мама? Вже надворі вечір...

(Звертається до дітей.)

— Може, візьмемо його додому до себе?

(Один із хлопчиків не дає дівчинці взяти кошеня, каже з огидою.)

Хлопчик: — Та навіщо воно тобі? Не чіпай, не треба!

(Виходить дорослий, помічає кошеня.)

Дорослий: — Що це в мене під ногами нявкає сіреньке? А ну, брись! А то забрудниш мій костюм новенький!

(Йде мама з донькою. Зустрічається з подругою, зупиняється. Подруги жваво розмовляють. Дитина в цей час гладить кошеня)

Друга дівчинка: — Мамо, мамо! Подивись, яке сумне кошенятко!

(Мати, суворо.)

Мати: — Не бери його на руки. Подивись спочатку: воно воно якесь брудне і ще, може, хворе! Не чіпай цю замурзяку, бо буде нам горе.

(Перша дівчинка залишає друзів, вертається до кошеняти.)

Перша дівчинка:

Хай там що, а я від смерті кошеня врятую.
Принесу його додому, вмию, нагодую.
Вкрию котика тепленько і його зігрію.
Про беззахисних тваринок дбати я умію.

(Кошеня тулиться до дівчинки. Муркоче.)

Учасники вистави: хлопчик дивиться з осудом на дівчинку, друга дівчинка — посміхається; мама заперечливо хитає головою.

Театральний словничок

Актор/актóрка — виконавці ролей
Афіша — оголошення про виставу.
Глядач — той, хто дивиться виставу
Декорації — оформлення художником сцени.
Жести — рухи тіла чи рук
Міміка — вираз обличчя.
П'єса — твір, за яким ставлять виставу.
Репетиція — підготовка до вистави.
Сцена — місце дії.

- Як розважався Славко? Чому злякалася маленька Леся?
- Як до цього поставився Гриньо? Чому він не знав, що відповісти?
- Чому Славко запропонував хлопчикові пиріжок? Що він сказав, коли Гриньо взяв пиріжок?
- Чи легко Гриню було зробити вибір? Які почуття він переживав?
- Чи не траплялися з тобою подібні випадки?

Займи позицію

Досліджуємо текст

Встрявáти, цьогорíчне, някíсінько, роззирнýвшись.

Про що може бути це оповідання? *Оксана Кротюк*

ШКІДЛИВА ЗВИЧКА

Легенько скрíпнула дерев'яна хвіртка, і на подвір'я зайшов сусідський дідусь Микола.

— Дай, Боже, здоров'я! — привітався він.

— Дай, Боже, усім! — відповів од хлівця Мишків дідусь Іван і ступив сусідові назустріч. Мишко, що сидів під крислатим горíхом, полишив їсти з мисочки вишні й відсунувся на край лави, звільнюючи для дідусів місце. Він дуже полюбляв слухати розмову дорослих і мав негарну звичку безцеремóнно* в неї встрявати.

Тим часом дідусі посідали на лáві й завели мову спочатку про те, яким жаркíм видалось цьогорíчне літо, потім про пасіку.

— А я вчора у тітки Гані був. Вона мене ситромнапувала, — **втрутився Мишко.**

Але дідусь продовжував свою розповідь, навіть не глянувши на онука. **Мишко перечекав якусь мить і знов сказав:**

— Наш Мурчик десь носа подряпав!

Проте розмова між старíми тривала.

Мишко образився: «Чого це вони не звертають на мене уваги?» І, **набравши повні груди повітря, вигукнув:**

— Учора Максимко, що їхня хата біля криниці, ліз через паркан і штани подер.

Однак і ця новина не справила на дідусів някíсінького враження.

— Ви чуєте?! — **несамовíто заволав Мишко.** — Максимко штани-и-и подер!

І тут дідусь Микола, роззирнýвшись довкруги, питає в дідуся Івана:

— А де це твій Михайло? Щось я давненько не чув його й не бачив. Він у вас не з тих, що язик, мов лопата, і строчить, як з автомата. Либонь, зараз десь при цікавому діли?

Од цих слів очі в Мишка стали наче блюдця, рот — подібним до бублика. Він мовчки зсунувся з лави і, присоромлений, потюпав до хати.

Безцеремóнно — тут: невиховано.

- Хто дійові особи оповідання?
- Де відбувалася розмова дідусів? Про що вони вели мову?
- Простеж за виділеними в тексті висловами. Як Мишко привертав до себе увагу? Яким ти його уявляєш?
- Коли хлопчик зрозумів недоречність своєї поведінки?
- Які порівняння засвідчують його розгубленість?

Групова і парна взаємодія

Іди, іди, дощику,
зварю тобі борщику!...
Мені каша, тобі борщ,
щоб цюв густенький дощ!

* * *

Вийди, вийди, сонечко,
на дідове полечко,
на бабине зіллячко,
на наше подвір'ячко,
на весняні квіточьки,
на маленькі дітоньки,
там вони граються,
тебе дожидаються.

✦ Прочитай заклички весело, наспівно. З більшою силою голосу прочитай виділені рядки.

✦ Вивчи одну закличку напам'ять.

Будьте дослідниками! Дізнайтеся, які заклички знають ваші рідні. Розкажіть їх у класі.

ЛІЧИЛКИ

Поміркуй, що означає слово **лічилка**. Назвіть слова, близькі до нього за значенням.

- Коли промовляють лічилки?
- Які лічилки ви знаєте?
- Прочитай лічилки. Вимовляй слова спочатку повільно, потім швидко.
- Завершіть лічилки.

* * *

Раз, два, три, чотири,
коза дзвоника вчепила,
коза бігає, кричить,
просить дзвоник ... .

* * *

Їхав лис через ліс,
поламав п'ять коліс,
треба стать погадить,
скільки йому грошей ... .

* * *

— Де стоїш?
— На камені.
— Що п'єш?
— Квас.
— Ану, злови ... .

* * *

Покотило, покотило,
по дорозі волочило.
Сонце, місяць і зірки
на кіточку вийдеш ... !

МИРИЛКИ

Поміркуйте, що означає слово **мирилка**.

- Які слова близькі до нього за значенням?
- Чи знаєте ви мирилки?
- З якою метою їх промовляють?

* * *

Через тин вишня посміхалася,
дві подруженьки посварилися!
Тобі яблучко, мені грушечка,
не сварімося, моя душечка.
Тобі яблучко, мені зірнятко,
не сварімося, моє серденько.

Групова і парна взаємодія

* * *

Мир — миром, пироги з сиром,
вареники в маслі,
ми дружéчки красні, поцілуймося!

- Як найкраще промовляти мирилки, щоб тебе почули й повірили?

ЗА́ГАДКИ

Поміркуйте разом, що означає слово **за́гадка**.

Загадка розповідає про предмет чи явище, але не називає їх.
У загадці є слова-підказки для відгадки.
Загадка спонукає побачити суттєві ознаки предмета, явища, істоти.

✦ Прочитай загадки. Які слова допомогли тобі знайти відгадки?

* * *

Прилетіли гості, сіли на помості.
Без сокири, без лопати, поробили собі хати.

* * *

Вірно людям я служу,
їм дерева стережу,
дзьоб міцний і гострий маю,
шкідників ним добуваю.

* * *

Маю гребінь, та не можу ним чесатися.

* * *

Колючий клубочок прибіг у садочок.

Робота в парі. Загадайте одне одному загадки. Найцікавішу запропонуйте відгадати іншій парі.

Дмитро Білоус

ЗАГАДКИ ПРО РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ

* * *

Злита з хвостиком ця крапка,
невеличка, власне, лапка.
Робить паузу, всім знайома.
Як вона зветься?

* * *

Що за знак — стрункий, мов спис,
він над крапкою завис,
спонука до поклику.
Хто ж бо він?

СКОРОМО́ВКИ

Скоромовки — жартівливі вислови, складені зі складних для швидкої вимови слів.

✦ Прочитай скоромовки.

Ходить квочка коло кілочка,
водить діточок коло квіточок.

✦ **Поміркуйте.** Чому скоромовки називають ще **швидкомовками** та **чистомовками**? Як утворилися ці слова?

Навчися читати скоромовки:

- з'ясуй значення незрозумілих слів;
- спочатку читай повільно, чітко вимовляючи звуки й слова;
- потім читай швидше, ще швидше, але чітко й правильно.

Щоб книга була в житті дитини:

- потрібні якісні зміни кола читання;
- кожен учень має нарощувати техніку вдумливого читання;
- включати у зміст більше текстів особистісної і соціальної значущості для сучасних дітей;
- допомогти дитині зустрітися із «своєю» книжкою.

Читання в родині

Читання за підручником

Позакласне читання

Вільний вибір і читання різних текстів з різною метою

Розширюємо читацький простір дитини

Змістова лінія «Читаємо»

Формування навички читання:

- попереднє вправляння у читанні багатоскладових, нових слів і тих, що важко вимовляються;
- додержання наголосів у словах і розділових знаків в інтонуванні речень;
- читання злитих речень;
- завдання для різних рівнів розуміння тексту;
- перетворення тексту у схеми, моделі;
- виразне читання

Змістова лінія «Читаємо» передбачає:

Переми́ваються, хурде́лицю, зіпе́рлася, помина́ється.

Василь Чухліб

ЗИМО́ВА КАЗКА

Зимовий ранок сонячний і прозорий. На снігу іскринки переливаються. Дахи на хатах неначе з вати. Із димарів дим іде голубий. Тарасик і Тетянка дерев'яними лопатками прокидають стежку до хвіртки. Бо за ніч снігу зима намела. Тарасик кидає й кидає, цілу хурде́лицю зняв за собою. А Тетянка розігнулася, зіпе́рлася на держа́к. І до Тарасика:

— Ой, поглянь — яблунька зацвіла!

Задивилися удвох на яблуньку. А вона восяйній, начеуцвіту.

— А на другій яблуньці он уже і яблука! — каже захоплено Тарасик.

І справді — такі червоні, круглобокі. Ну хіба не казка?! Та це ж снігурі на гілках посідали! Підійшли ближче, щоб роздивитися. А снігурі — пурх! — і полетіли. Тетянка засмутилася.

А біля хвіртки сніговик стоїть і до Тетянки й Тарасика усміхається. Мабуть, хоче сказати: зимовій казці не кінець. Вона тільки починається.

- Яким був зимовий ранок?
- Хто розчищав стежку?
- Що викликало захоплення дітей?
- З якою інтонацією, на твою думку, потрібно прочитати слова Тетянки й Тарасика?
- Чому цей ранок наче казка?
- Чи доводилося тобі бачити зимову казку? Де? Розкажи про це.
- До виділеного слова добери близькі за значенням слова.

Зимова казка тільки починається. Мабуть, тобі буде цікаво придумати її продовження.

68

формування в учнів повноцінної навички читання

Вчися читати виразно

★ **Зрозумій зміст твору:**
- визнач його настрій, почуття моєї;
- виберіх темп читання (звичайний, швидкий, повільний).

★ **Зверни увагу на такі позначення:**
- виділені слова вимовляй з більшою силою голосу;
- додержуй пауз (зупинок у мовленні):

| — мала пауза; || — велика; ||| — дуже велика

Наталка Поклад

ПЕТРИКІВСЬКІ ДИВО-КВІТИ

На картині і тарелі,|
на сорочці й рушнику|—
всюди квіти ці веселі,|
ми між них|| — як в квітнику.

Петриківські диво-квіти — ||
кольорів дзвінкий розмай;||
квіти кажуть **всьому світу:|||**
«Україна — справді рай».

У тих квітах — наша мова,
наші ріки і поля...|||
Петриківка світанкова
кожне серце звеселя.

І ясніше сонце світить,|
й знов зозуля нам кує...|||
Світ по цих прекрасних квітах
Україну впізнає.

Прочитай вірш. Чи сподобався він тобі? Вибери з тексту сонаки, які передають красу квітів. Які кольори переважають?

Знайдіть речення, у кінці якого три крапки. Як би ви його продовжили?

57

Почуття любові

Володимир Лучук

ТІЛЬКИ МАМА

— Я на ковзанку піду! ||
— А коли ж до хати? | —
тільки мама вміє так|
лагідно спитати. ||
— На ходу сніданок з'їм! ||
— Так не слід робити! | —
тільки мама може так|
лагідно сварити. ||
В снах літаю до зірок... ||
— Час вставати, сину... | —
тільки мама збудить так|
лагідно дитину.

Богдан Матвієв (10 років).
Рідна мати моя...

З яким почуттям мама запитує, повчає, будить? Чому?
А як ти скажеш про інтонацію своїх розмов з мамою?
Добери до слова *лагідно* близькі за значенням слова.
Розіграйте за віршем сценку.

ПРИСЛІВ'Я

На сонечку тепло, а біля матері — добре.

Змістова лінія «Читаємо»: ритм підручника

СВІТ ДИТИНСТВА У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Знайди у змісті підручника цей розділ. Які теми він охоплює? Кожний твір має свого **автора**. Тому **вірші** й **оповідання**, що ти прочитаєш, є **авторськими**. Які автори творів тобі вже відомі?

Будь вдумливим читачем!
- Визначай, про що твір, хто його персонажі.
- Вчись виразно читати.
- Уявляй прочитане; знаходь образні вислови.
- Порівнюй твори за змістом.
- Визначай головну думку прочитаного.
- Передавай своє ставлення до прочитаного.
- Дізнавайся більше про авторів творів.

Теми розділу:
- Вірші
- Оповідання

Вірші

Тамара Коломієць

* * *

Як на білих сторінках
в ряд поставити врядсях
звичайнісінькі слова —
починаються **дива**.

«Чому дива?» — запитаєте ви. Тому що поезія промовляє до нас мовою **образів**. У віршах кінці рядків звучать однаково чи подібно. Це — **рими**. Разом з **ритмом** вони створюють особливе звучання поетичних творів. Тому багато віршів можна проспівати. Разом із музикою вони стають піснями.

ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Знаю...
- Як називається розділ? З яких тем складається?
- На яку тему вірш-діалог «Хрущалочка-гойдалочка»?
- Хто автор оповідання «Глуха дівчинка»? Які твори письменника ти знаєш?

Розумію, можу пояснити...
- У яких віршах відображено картини природи?
- Чим вірш-небилиця схожий на казку?
- Чим оповідання відрізняються від віршів?
- Головною думкою якого твору є прислів'я «*За правдиве діло стій сміло*»?

Вмію...
- Розказати напам'ять вірш Ніни Костенко «Пряля».
- Знайти рими у вірші Максима Рильського «Кіт-воркіт»:

Вітер вис з-під воріт,
у воротях — сірий кіт.
Вітер сірому котові
чеше вусики шовкові.

Ясне сонце виплива,
кіту спинку вигріва.
Кіт воркоче, кіт мурчоче,
ніби щось сказати хоче.

- Знайти зачин, основну частину і кінцівку оповідання Ніни Бічуї «Пирожок з вишнями».
- Визначити головну думку оповідання «Глуха дівчинка».
- Знайти і пояснити смисл порівнянь у вірші Анатолія Качана «Хвилювалось море».
- Визначати інформацію, яку містить афіша.

Висловлюю ставлення, почуття...
- Вчинки дійових осіб, які викликають у мене захоплення, а які — нагоду, обурення.
- Оповідання... викликало співчуття, бажання допомогти...
- Якщо б зустрівся / зустрілася з Грінько, я б йому порадив / порадила...
- Реклама, яка мене зацікавила...

105

Змістова лінія «Читаємо» передбачає:

дослідження і розуміння тексту

Досліджуємо текст

Вчимося відтворювати зміст за ключовими реченнями.

Галина Демченко

ЯЛИНОВА ШИШКА

Прилетів до ялинки шишкар. А ялинка вже свої шишки порозвішувала на вітах. Кожна шишка, наче рибка з золота, вкрита блискучою червоною лускою. А під лускою в шишки заховалися зерятка. Сидять вони попарно в ямках, висторчивши прозорі вушка з-під міцної лусочки. І тепло їм спокійно.

Абиостойне дістанісь світи. Знав про це шишкарик. От і вчепився він лапками за шишку і нугачкуватим дзьобом виймати насіння. Відливає луску за лускою — одні вушка прозорі летять. «Не все ж тобі», — зашелестіла ялинка й обронила одну шишку додолу. Упала шишка й лежить на снігу. «Вже, певно, нікому я не потрібна», — думає вона.

З дерева стрибнула білочка — пухнастий хвіст. Почала вона розгрібати сніг під ялинкою та шукати свої запаси, які з осені приховала. Коли це зірк — шишка лежить. Вхопила вона шишку, сіла поблизу на пеньок і почала її гризти. Погризла, погризла і сяк-так втамувала голод. А шишка тільки до половини на себе схожа, а решта — один стрижак.

Хтось поблизу ніби зашелестів. Крутнулася білочка, кинула шишку і, стрибнувши на дерево, зникла в лісі. А то був зовсім не страшний звір, хоча й з довгим хвостом. З нірки на сніг вибігла лісова миша. Сидіти б соці їй у теплі і носа не показувати на мороз. Але, коли хочеться їсти, що поробиш. Нагляділа вона шишку — та до неї.

Вмостилася під ялинкою і давай полуднувати. Зубки в неї маленькі, але гострі-гострі. Такі стрижуть шишку. Попоїла лісова мишка та в нірку шусть.

Лісом пурхала синичка. Зимно, всюди сніг. Бідні тепер обіди пішли в неї. Тож синичка і маленькій крихті рада. Очі вона має зірні, веселі. Бачить синичка: на снігу розсипалося трохи ялинових зернят. Зраділа, миттю спустилася і почала швидко-швидко їх збирати. Жодного не лишила, все позбирала. Маленька покійка, але краще, ніж зовсім нічого. Повеселішала синичка. Заспівала в подяку ялинці, яка їй нагодувала, і полетіла спати в дупло до старого дуба. Заходила зимова ніч.

- Прочитайте оповідання. Про що воно? Які слова і вислови незрозумілі?
- Де сховала ялинова шишка?
- Назвіть, хто за ким пасував зерятками. Кому дісталося найбільше покиви, а кому — найменше? Чому?
- Знайдіть у тексті пояснення, чому «абиото не зможе дістати з шишки зерята».
- Розгляньте малюнок. Кого з дійових осіб не намальовано?
- Скільки часу могли тривати описані події? Обгрунтуйте свою думку, звернувшись до тексту.
- Поставте до тексту запитання.
- Прочитайте ключові речення спочатку мовчки, а потім уголос. Розкажіть за ними прочитане.

ЗАГАДКА-ДОБАВЛЯНКА

Богдана Бойко

Шелестять ялини в нас
метрів шість зеленяки!
Ліпших їм нема прикрас,
знік рідні ....

Нові акценти розв'язання відомих проблем:

- Прочитай вірш.
- Зіставь зміст вірша із малюнком.
- Назвіть, яке вбрання в Оленки. У що вдягнувся Андрійко?
- Яке українське символи в іншому одязі?
- З яким настроєм діти виконують танець?

Працюємо разом.

Пригадайте музику та рухи гопака. Доберіть й обговоріть однаки, щоб точніше розповісти про цей танець.

ПРИСЛІВ'Я

Козацькому роду немає переводу.

Батьківщина, домівка, найщиріші, бджолі, весняним, дотримане.

Анатолій Костецький

БАТЬКІВЩИНА

Знаєш ти, що таке Батьківщина?
Батьківщина — це ліс осінній,
це домівка твоя і школа,
і гаряче сонячне коло.

Батьківщина — це труд і свято,
Батьківщина — це мама й тато,
це твої найщиріші друзі
і бджола у весняним вузі.

Батьківщина — це рідна мова,
це дотримане чесне слово.

- Прочитай вірш, виділяючи голосом слово *Батьківщина*.
- Зверни увагу на те, що складає поет у це слово в кожному реченні вірша.
- Розкажи, як ти зрозумів/зрозуміла, що таке Батьківщина.
- Вивчи вірш напам'ять.

Микола Чернявський

РІДНИЙ КРАЙ

У всіх людей одна святиня,
куди не глянь, де не спитай,
рідниця їм своя пустиня,
знік земний в чужім рай.
Їм красить все їх рідний край.
Нема без корня рослини,
а нас, людей, без Батьківщини.

Святиня — найбільша цінність.

- У яких словах вірша висловлено головну думку? Прочитай.
- Прочитай перші букви кожного рядка зверху вниз. Яке слово вийшло? Вірш, у яких з перших букв кожного рядка можна утворити слово, називають акровіршами.

Вчимося слухати і розуміти

- Послухайте вірш.

Леонід Полтава

НАША БАТЬКІВЩИНА

Там, де море є глибоке,
де засвітчані Карпати,
де степи такі широкі,
що очима не обняти, —
там є наша Батьківщина
Україна!

Там, де сонечко іскриться,
де весняний вітер віє,
де на горах є столиця —
наш великий, славний Київ,
там є наша Батьківщина
Україна!

- Сподобався вам вірш? Про які краї нашої Батьківщини мовиться у вірші? Що ви б розповіли про свій край?
- Прочитайте вірш вголос. Зверніть увагу на розділові знаки, сильніше вимовляйте виділене речення.

Порівняйте вірші «Батьківщина» і «Наша Батьківщина». Чим вони схожі і чим відрізняються?

Складіть тематичну павутинку до поняття Батьківщина.

Любити Батьківщину — означає берегти й захищати її в тяжку годину. У родинах військових вічна тривога за своїх рідних. Гостро це відчувають і діти. Повернення захисника додому — це щастя для всієї родини.

+ Послухайте вірш.

Щастя *Марія Морозенко*

МІЙ ТАТО ПОВЕРНУВСЯ ІЗ ВІЙНИ

Мій тато повернувся із війни. |
У пізню ніч, коли уже я спала,
і звично видивлялася у сни —
у снах тривожних тата виглядала. | |
Мій тато не збудив мене чомусь. | | |
Погладив ніжно й лагідно волосся,
прошепотів: «Твій тато повернувся». | |
Я ж думала — приснилося, здалося.
У сні своєму так, як і завжди,
заплакала: | | «Татусю, ну будь ласка,
хутчіше із війни до нас прийди!» |
Нам з мамою без тебе дуже важко. | | |
Так, я доросла. | | Ходжу в сьомий клас. | |
І мама каже: «Гарна помічниця»,
Та щоб удень не думала весь час — | | |
вночі про тебе сон тривожний сниться». | | |
І знов приснився. | | Я думала — наснився. | |
Боялась ворухнутись, сполохнути. |
А тато... | | | Тато злегка прихилився,
і ковдрою, немов дитинку, вкутав. |
І, мабуть, схлип мій у цю мить почув,
бо схлип цей уві сні й мені почувся. |
Мене до серця тато пригорнув:
«Не плач. | | Я поряд. | | Тато твій вернувся». | | |
Мій тато повернувся із війни.

- Які почуття викликав у вас вірш?
- Про що розповідає дівчинка? Яка в неї родина?
- Коли повернувся її тато? Які почуття вона пережила, зустрінувши тата?
- Які слова тата переконали дівчинку, що він справді повернувся? Прочитайте.
- Підготуйся виразно прочитати вірш. Скористайся порадами щодо виразності читання (с. 57).

Василь Сухомлинський

ВІЧНА ТОПОЛЯ

Легенда

Стоїть край дороги стара́-престара́ тополя. Узимку тривожно шумлять її голі віти, а весною покривається вона зеленим листям. Скільки й пам'ятаю, стоїть вона, як сторож. Якось питаю маму:

— Скільки літ тополі? Хто її посадив?

— Не знаю, — відповідає мама. — Скільки й пам'ятаю, стоїть тополя край дороги. Завжди однакова.

Питаю старого-престарого дідуся:

— Скажіть, будь ласка, скільки літ тополі? Хто її посадив?

— Не пам'ятаю, — відповідає дідусь. — Завжди стоїть край дороги. Скільки й знаю — росте собі й росте. Люди приходять і відходять, а тополя завжди росте.

Може, це й не тополя, а легенда? Може, дерево це вічне? Може, вона народилася тоді, коли й наша Україна? **Коли так, то вона — вічна, бо Україна наша — вічна.**

- Прочитай легенду. Між ким відбувалася розмова? Які запитання у вас виникли? Про що розмірковує автор? Що основне він хоче сказати читачам?
- Знайди у тексті опис тополі й роздум автора.

Попрацюйте разом. Чому твір має таку назву?

Зимові дива. Зимові свята

19 грудня — День святого Миколая Чудотворця.

Мандруючи світом, святий Миколай обдаровує чемних і слухняних дітей. Це не тільки подарунки, які можна взяти в руки, а й невидимі дари́ — побажання кожному радості, миру, здоров'я, надії на краще життя.

Віра Багрова

ЛИСТ ДО ЧУДОТВОРЦЯ

Святий отче, Миколай,
мою хату не минай!
Подаруй мені потіху
і торбину, повну сміху,
і здоров'я для родини,
красну долю для Вкраїни!

Іван Малкович

МОЛИТВА АНГЕЛУ

Ангелику мій,
охоронцю мій!
Рано, ввечері, вдень, вночі
будь мені до по́мочі.
Свічечкою присвяти,
а крилами захисти.

- Які почуття викликає в тебе звернення до Ангелика? Прочитай його своїм рідним.

Невидимий подарунок *Ольга Наконечна*

СВЯТО МИКОЛАЯ

Надхо́дило свято Миколая. Цього року воно було дуже холодним. В одній бідній родині жили батько, мати та маленький Івась. У їхній хаті економили дорогий газ, тому в кімнатах було зимно. Вночі Івась змерз у своєму ліжку. Сонний перейшов до батьків і заснув біля них.

Коли Івась прокинувся, батька з матір'ю вже не було вдома, вони подались заробити трохи грошей. Він швиденько одягнувся і гайнув на вулицю, де грапися інші діти. Вони са́ме хвалилися подарунками святого Миколая, зна́йденими вранці під своїми подушками.

— А що тобі подарували? — спитали вони в Івася.

Він задумався, зітну́в плечима й щиро сказав:

— А мені мама з татом подарували тепло...

— Тепло? — зареготали діти. — Хіба можна ним полаcувати чи побавитися?

— Мені було дуже холодно, і батьки мене зігріли...

Діти аж за животи схопилися від сміху... Івась гірко заплакав, а потім підвів голову і крізь сльози прокляв:

— А кому з вас цієї ночі батьки подарували тепло, га?.. — Ніко́му, от! **То в мене — найкращий подарунок!**

І мерщій гайну́в до хати...

- Про кого ти прочитав/прочитала? У якій родині жив хлопчик?
- Як до слів Івася поставилися діти?
- З яким почуттям він їм відповів?

Обговоріть разом. Чи одержав Івась **для себе найкращий подарунок?**

Розгляньте книги для дітей з віршами Тараса Шевченка. Особливістю книги **«Кобзарик. "За сонцем хмаронька пливе..."»** є її оформлення малюнками дітей Шевченкового краю, які перегукуються із образами віршів.

Прочитайте уривки з творів Тараса Шевченка. Зверніть увагу, як **мелодійно, образно** звучить слово поета.

* * *

...Світає, |
край неба палає, |
соловейко в темнім гаї
сонце зустрічає. | |
Тихесенько вітер віє, |
степи, | **лани мріють,** |
між ярами над ставами
верби зеленіють. | |
Сади рясні похилились, |
тополі поволі | стоять собі, |
мов сторожа, |
розмовляють з полем.

- Сподобався тобі вірш? Який настрій він створює?
- Які картини природи описано в кожній строфі вірша?
- Пряме чи переносне значення мають виділені речення?
- У якому темпі, з яким почуттям краще прочитати вірш?
- Розглянь малюнок до вірша. Вечір чи ранок зображено на малюнку? Хто в центрі картини?
- Який красивий перед хлопчиком? Який, на твою думку, настрій у соплікаря?
- Чи можна сказати, що на малюнку, як і у вірші, з любов'ю зображено рідну природу?

+ Вивчи вірш напам'ять.

* * *

Встала весна,
чорну землю
сонну **розбудила,**
уквітчала її рястом,
барвінком **укриля;**
і на полі жайворонок,
соловейко в гаї
землю, убрану весною,
вранці зустрічають...

- Які слова з вірша допомагають уявити весну як живу істоту?
- З яким почуттям ти прочитаєш вірш?
- Вивчи вірш напам'ять.

Краса природи і краса людини

* * *

Зацвіла в долині
червона калина,
неби засміялась
дівчина-дитина.
Любо, любо стало,
пташечка зраділа
і защебетала.
Почула дівчина,
і в білій свитині
з біленької хати
вийшла погуляти
у гай на долину...

Змістова лінія «Читаємо» передбачає:

- **уміння самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки;**
- **висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду;**

Критичне мислення — уміле відповідальне мислення, що дає змогу людині формулювати надійні вірогідні судження.

Метью Ліпман

(американський педагог, філософ)

Стратегії розвитку критичного мислення:

- стимулювати учнів ставити різнорівневі запитання;
- досягти розуміння, що на одне запитання можуть бути різні, у тому числі й помилкові відповіді;
- вдумливе читання (прогнозує зміст, знаходить важливі для розуміння тексту слова, вислови, визначає і пояснює зв'язки між дійовими особами, вчинками, фактами; знаходить спільне і відмінне), здійснює структурний аналіз тексту тощо

Стратегії розвитку критичного мислення:

- встановлення зв'язку з життєвим або особистим досвідом учнів;
- розуміння, що інформація може бути корисною і шкідливою;
- висловлювання оцінювальних суджень з опорою на текст і власний досвід;
- продукування своїх рішень щодо розв'язання проблемної ситуації

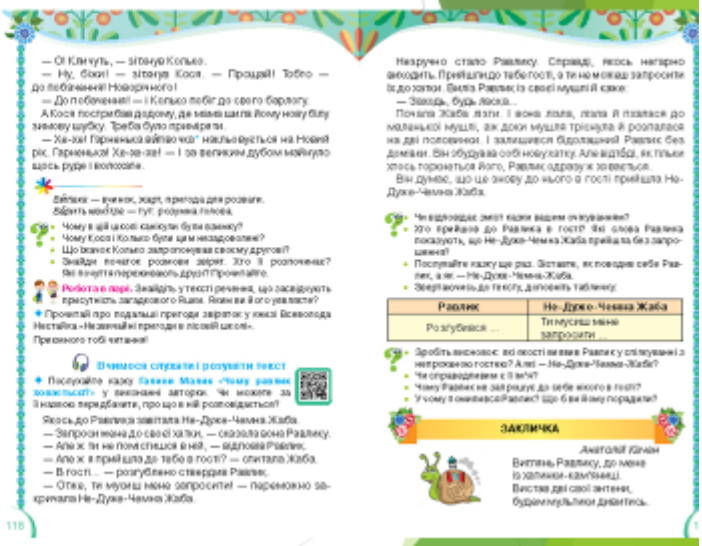

Розвиток критичного мислення

Змістова лінія «Читаємо»: критичне мислення

ЗАЙЧИК І ВОВЧИК

Юрій Ярмич

Про що мене йде мова у цій казці?

Якось вибіг Зайчик на галявинку, а там — Вовчик. Маленьку передню комп'ютер. Сидить і кнопки натискає.

— Що ти робиш, Вовчику? — запитав Зайчик.

— Вирощую, — відповів той, — де вас, зайців, у лісі найбільше. Ти ж знаєш, як ми з тобою і вся наша родина вас любимо...

Зайчиков? Зайчик, але, наїжачивши хоробрості, попросив:

— Дай і я спробую.

— Що? — спідлоби зіркнув на Зайчика Вовчик.

— Вирощувати!

— Спробуй. Тільки недовго!

Зайчик натис на кнопки, подивився на екран і зібрався бігти далі.

— І що ти вирощував, Зайчику? — подивився Вовчик.

Зайчик засовіо пресовіля око*. — Довідався, де знаходиш які найсмачніші зовиці. Спасибі. Бувай!

— Бувай! — спантеличено* прошепів Вовчик.

Знічався — відчував збентеження.
Пресовіля око — примружив.
Спантеличено — розгублено.

Прочитай казку. Чи справдилися твої очікування щодо її змісту? Яку інформацію дізнав Вовчик? А Зайчик?

Які почуття виявляли один до одного персонажі?

Займи позицію

Зайчик | Хто порушив? | Вовчик

Добери з тексту вислови, які підтверджують твою думку.

Чи не виникла в тебе інша назва казки?

14

Чиє рішення краще?

Марія Манеєру

ЗБОРИ ІГРАШОК

Тієї ночі в кімнаті одного Хлопчика відбувався справжній переполох. Усі іграшки зібралися поговорити про своє майбутнє, тому що з появою в будинку Робота Хлопчик, здається, повністю забув про них.

— Ми маємо повернути прихильність Хлопчика, — сказав Пазл, який був дуже мудрим.

— Що ж ми робитимемо? — запитали Ролики та М'яч, що були найкращими приятелями.

— Ми маємо підкоштувáтися до цього, — відповів Пластилін.

Ляльки та Плюшеві іграшки заплакали, Конструктор засумував і сховався у свою коробку, а Маленька Кухонька з гуркотом посидала весь посуд. Іграшки почувалися дуже нещасними.

Але, Пазл вигадав грандóзний* план: — Об'єднаймось із Батарейками.

Так вони і зробили. Батарейки, які були заодно з іграшками, влаштували страйк. Тож відтóді Робот перестав працювати. Спочатку Хлопчик був дуже розлючений, він струснув Робота та кинув його на підлогу, але Робот і далі не працював. Хлопчику стало прикро та нудно. Він не знав, що робити без свого Робота! Але потім знову почав

135

бавитися із звичайними іграшками, радісно стерéм друзяка. Відтоді кожного дня Хлопчик грав дивний час із Роботом, але не забував і про свої іграшки. А понад усе йому подобалося каталися на ковзанах і грати у футбол зі своїми друзями!

Переклад з іспанської О. Л. Соколової

Прикмітний — тут: дивно гарний.

Які іграшки були у Хлопчика? Чим вони були стурбовані?

Чому кожна іграшка пропонувала свій план?

Як їм вдалося повернути прихильність Хлопчика?

Які з цих почуттів ви розповіли у словах і вчинках дійових осіб?

Сум, злість, здивування, радість, кривда, образка

Який висновок з цієї історії зробив кожен з вас?

Порівняння-образ

Анатолій Камінчук

Українська писанка,
як дитяча пісонька,
як бабусина казка,
як матусина ласка.

Сяду собі скраєчку
і розмалюю вечко,
хрестик, зоря, півонця,
і стане воно моє сонце.

Прочитай вірш. З чим поет порівняв писанку?

З яким настроєм дитина розмальовує писанку?

Як ти розумієш ці порівняння?

Який у тебе досвід малювання писанки? Розкажи.

Вивідуємо, крашанка, пісонька, фарбування, розписування, великодушно, сяйвоє життя, дзвони, весняні квіти. Розкажіть про великодні свята, вживаючи ці вислови.

136

Емоційний інтелект:

- відчувати свої настрої, почуття і висловлюватись про це;
- розпізнавати настрій, емоції інших;
- знаходити в текстах слова, вислови, що позначають емоції, почуття;
- знати, як проявляються настрої, почуття людей;
- прагнути зрозуміти, що є важливим у стосунках між людьми;
- висловлювати оцінні судження стосовно спілкування і вчинків дійових осіб;
- прогнозувати можливі рішення морально-етичних проблем;
- виявляти саморегуляцію, самоконтроль стосовно свого мовлення і вчинків

Словничок настроїв і почуттів

Байду́жість	Захо́плення	Со́ром
Гі́дність	Злість	Страх
Го́рдість	Любо́в	Сум
Доброта́	Обра́за	Ціка́вість
Жа́дібність	Ра́дість	Че́сність
За́здрість	Розгу́бленість	Ща́стя

Розпізнай почуття і настрої.

Микола Сингаївський

ДО ШКОЛИ

Так сонячно-ясно довкола,
і тануть хмаринки вгорі.
До школи,
до школи,
до школи
сьогодні ідуть школярі.
Врожаями ниви достигли,
багрець променів з дібров.
До книги,
до книги,
до книги
душа поривається знов.
Дозріли калинові гроноцї,
над ними ясніє блакить.
До сонця,
до сонця,
до сонця,
як спів, наша мрія летить.
Відколи, скажіть нам, відколи
цей вересень з нами рідня?
До школи,
до школи,
до школи
ведуть нас дороги щодня.

- З яким настроєм ти прийшов/прийшла до школи?
- Який настрій передано у вірші?
- Поміркуйте, чому у вірші повторюються слова школа, книга, сонце. Як вони пов'язані між собою?
- Прочитай вірш піднесено, радісно.

Словничок настроїв і почуттів

Щоб точніше висловити свої почуття, звертайтесь до **Словнички настроїв і почуттів**, що вміщений наприкінці підручника.

- Послухайте вірш.

Тамара Коломієць

ЇЖАКИ

Діти
Два веселі їжаки
наололи на голкі
всі листки і сказали:

Перший їжак
— Ми — кущі,
Золоті у нас плащі на дощі.

Діти
Два веселі їжаки
наололи на голки
всі грибки і сказали:

Другий їжак
— Ми — пенькі,
наросли у нас грибкі,
як горбкі.

Діти
Два веселі їжаки
позгортались у клубкі
під голки і сказали:

Їжаки разом
— Ми — грудкі...
Ну, а може, — будякі...

Діти
Ну, а може, —
їжаки все-таки?..

- Чи сподобався тобі вірш?
- Який настрій він створює?
- Розглянь малюнки. Зіставь їх з текстом вірша. На що перетворювалися їжаки?
- Завершіть речення: *Їжачки не тільки веселі, а й ...*.

Вчимося інсценізувати!

Визначте межі кожного речення. Скільки буде ролей?
Як слова підказують інтонацію читання?
Ваш помічник — **театральний словничок** у кінці підручника (с. 155).

Ти вже знаєш, що природа постійно змінюється. Пригадай з уроків «Я досліджую світ» і своїх спостережень прикмети ранньої осені. Чим вона відрізняється від літа?

Письменники словами, а художники фарбами створюють **свій образ** осені.

А вона дуже різна: золота, барвиста, похмура, тиха, дощова... Дерева, листя, вітер, дощ, птахи — усе звучить по-різному. Як це побачити й почути?

- Послухайте вірш.

Милування природою

Максим Рильський

* * *

Ми збирали з сином на землі каштани,
ми дивились довго, як хмаринка тане,
як **хмаринка тане**, як синіє синь,
як колише вітер **струни павутинь**.
Ми збирали з сином жолуді дубові,
і про день майбутній я казав синкові,
і пливли багряні* хмари в вишині,
і співала осінь весняні пісні.

Багряні — густо-червоні.

- Де були батько із сином?
- Що вони побачили в осінній день? Чим вони милувались? Які почули пісні? Які почуття, настрій передає поет у вірші?
- Прочитайте вірш напівголосно, замріяно.

Досліджуйте!

- Не тільки дивись, а й придивляйся!
- Помічай не лише яскраве, велике, а й малопомітне.
- Не тільки слухай, а й прислухайся.
- Старайся про побачене цікаво розповісти.

Поміркуймо, уявімо, що означають вислови:

хмаринка тане —

струни павутинь —

- Розгляньте картину.

Сергій Шишко.
Осінь. Голосіївo

- Що на ній зображено? Яка це пора року? Яких кольорів найбільше? Якого кольору небо? Який настрій створює картина?

Досліджуємо текст: емоційно-ціннісний аспект

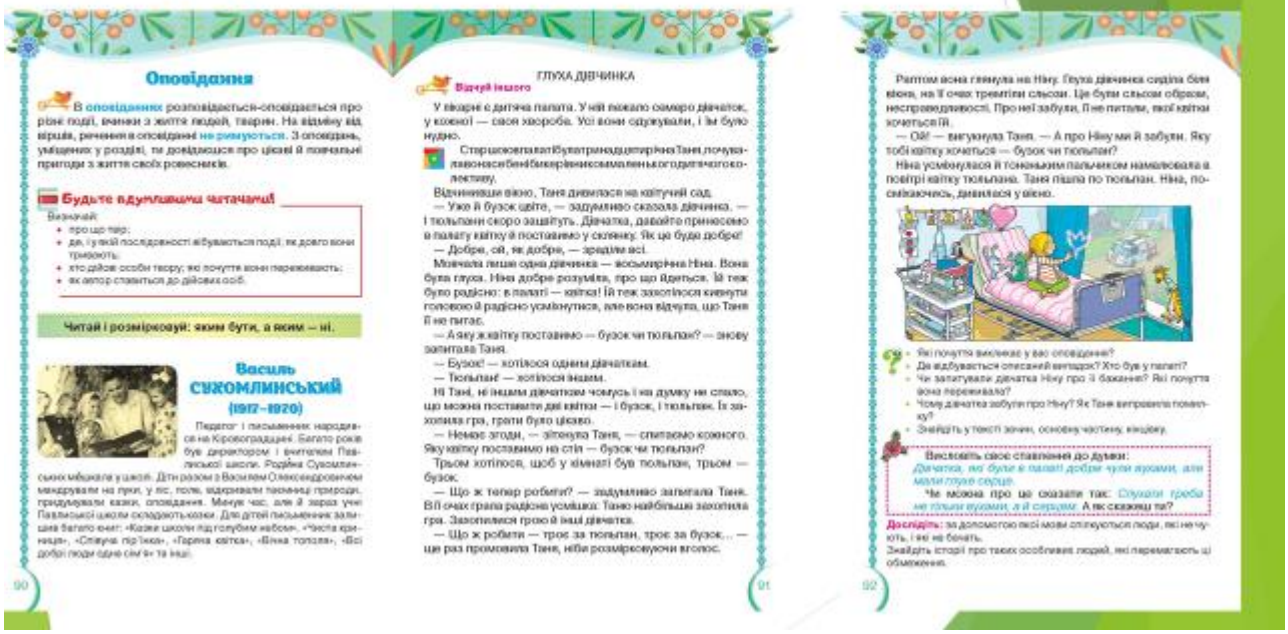

Оповідання

В оповіданнях розповідається-оповідається про різні події, вчинки з життя людей, тварин. На відміну від віршів, речення в оповіданні не римуються. З оповідань, уміщених у розділі, ти довідаєшся про цікаві й повчальні пригоди з життя своїх ровесників.

Будьте вдумливими читачами!

Визначай:
- про що твір;
- де, і у якій послідовності відбуваються події, як довго вони тривають;
- хто дійсні особи твору; які почуття вони переживають;
- як автор ставиться до дійсних осіб.

Читай і розмірковуй: яким бути, а яким — ні.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ (1917–1970)

Педагог і письменник народився на Кіровоградщині. Багато років був директором і вчителем Павлиської школи. Родина Сухомлинських мешкала у школі. Діти разом з Василем Олександровичем мандрували на луки, у ліс, поле, відкривали таємниці природи, придумували казки, оповідання. Минув час, але й зараз учні Павлиської школи складають казки. Для дітей письменник залишив багато книг: «Казки школи під голубим небом», «Чиста криниця», «Сяйвуча підтяжка», «Гарна квітка», «Вічна тополя», «Всі добрі люди одне сім'я» та інші.

90

ГЛУХА ДІВЧИНКА

Вдачуй іншого

У вікарні є дитяча палата. У ній лежало сімаро дівчаток, у кожної — своя хвороба. Усі вони одужували, і їм було нудно.

Старшокласниці Бувати рінда дитирінна Таня, почувалиявонасебенбікерівниносимиленькогодитячогоколективу.

Відчинивши вікно, Таня дивилася на квітучий сад.

— Уже й бузок цвіте, — задумливо сказала дівчинка. — І тюльпани скоро зацвітуть. Дівчатка, давайте принесемо в палату квітку й поставимо у склянку. Як це буде добре!

— Добре, ой, як добре, — зраділи всі.

Мовчала лиш одна дівчинка — восьмирічна Ніна. Вона була глуха. Ніна добре розуміла, про що йдеться. Їй теж було радісно: в палаті — квітка! Їй теж захотілося кивнути головою й радісно усміхнутися, але вона відчула, що Таня її не питає.

— А яку ж квітку поставимо — бузок чи тюльпан? — знову запитала Таня.

— Бузок! — хотілося одним дівчаткам.

— Тюльпан! — хотілося іншим.

Ні Тані, ні іншим дівчаткам чомусь і на думку не спало, що можна поставити дві квітки — і бузок, і тюльпан. Їх захопила гра, грати було цікаво.

— Немає згоди, — зітхнула Таня, — спитаємо кожного. Яку квітку поставимо на стіл — бузок чи тюльпан?

Трьом хотілося, щоб у кімнаті був тюльпан, трьом — бузок.

— Що ж тепер робити? — задумливо запитала Таня. Вії очах грала радісна усмішка: Таню найбільше захопила гра. Захопилися грою й інші дівчатка.

— Що ж робити — трох за тюльпан, трох за бузок... — ще раз промовила Таня, ніби розмірковуючи вголос.

91

Раптом вона глянула на Ніну. Глуха дівчинка сиділа біля вікна, на її очах тремтіли сльози. Це були сльози образи, несправедливості. Про неї забули, її не питали, якої квітки хочеться їй.

— Ой! — вигукнула Таня. — А про Ніну ми й забули. Яку тобі квітку хочеться — бузок чи тюльпан?

Ніна усміхнулася й тоненьким пальчиком намалювала в повітрі квітку тюльпана. Таня пішла по тюльпан. Ніна, посміхаючись, дивилася у вікно.

- Які почуття викликає у вас оповідання?
- Де відбувається описаний випадок? Хто був у палаті?
- Чи запитували дівчатка Ніну про її бажання? Які почуття вона переживала?
- Чому дівчатка забули про Ніну? Як Таня виправила помилку?
- Знайдіть у тексті зачин, основну частину, кінцівку.

Висловіть своє ставлення до думки:
Дівчатка, ми були в палаті добрі чуйні вухами, але мали глухе серце.
Чи можна про це сказати так: *Слухати треба не тільки вухами, а й серцем.* А як скажеш ти?

Дослідіть: за допомогою якої мови спілкуються люди, які не чують, і які не бачать.
Знайдіть історії про таких особливих людей, які перемагають ці обмеження.

92

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»:

- формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах і використовувати її;
- створювати прості медіапродукти

Мета медіаосвіти: підготувати дитину до розвивальної й безпечної взаємодії з інформацією

МЕДІАВІКОНЦЕ: читаю, слухаю, бачу

Щодня ти дізнаєшся багато нового, спостерігаючи довкілля, працюючи в класі, вдома, розмовляючись, спілкуючись із ровесниками й дорослими... Завдяки до тебе надходять нові відомості, знання? Від кого ти чуєш нову інформацію? Перевіряймо разом.

— Запитую в учительки.
— На кожній вулиці багато реклами.
— Розповідає тато.
— Читаю книжку.
— Дивлюсь телевізор.

Чи погоджуєшся ти з цими відповідями? Чим можеш їх доповнити?

Інформація — відомості, знання, які здобуваємо під час навчання, спілкування, спостережень...
Медіа — засоби, які зберігають і поширюють різну інформацію.

Розглянете різні засоби передачі інформації. Які ще ви знаєте? Розкажіть.

Обговоріть у групах і завершіть разом павутинку «Медіа».

МЕДІАВІКОНЦЕ: книжка

ДІТЯМ

Олександр Ладоменко

Мов краплин у Дніпрі,
мов зірок угорі,
мов листви на гіллі —
стільки книг на землі.

Є великі й малі,
є легкі і важкі.
В стелажах, на столі
наші друзі книжки.

Розгляньте тематичну виставку книжок «Моє дитинство», що підготували бібліотекарі Тернопільської обласної бібліотеки для дітей.

Чи є серед них книжки, які вам відомі? Які з них мають авторів?

ЯК ПОБУДОВАНА КНИЖКА?

Будьте дослідниками! Візьміть до рук книжку. Роздивіться уважно її обкладинку, погортайте сторінки. Із чого складається книжка?

Обкла́динка

Фо́рзац — з'єднує обкладинку з першою сторінкою.

Зміст — це путівник книжкою, містить назву творів і сторінки, на яких вони розміщені.

Текст — основна частина книжки. Це казки, оповідання, вірші.

Ілюстрації — малюнки, фотографії, схеми, таблиці. Вони доповнюють текст, допомагають його краще зрозуміти.

Придумай рекламу своєї улюбленої книжки.

Назва моєї книжки ...
Її автор ...
У книжці розповідається про ...
Мені сподобалася ця книжка тому, ...
Я раджу всім її прочитати.

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»:

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»:

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»: медійні завдання

- Знайди у тексті відповідь на запитання, що є у його назві.

Робота в парі. Придумайте речення, у яких слово *рясто* вжиті у переносному значенні.

ПРИСЛІВ'Я

Хто більше питає, той більше і знає.
Знання людині — що крила пташі

Що? Де? Чому? Навіщо?

Погортаємо сторінки «Барвінка». Його читачі — барвінчата — запитують журнал про все, що їх цікавить, дізнаються про дивні справи, факти.

Наприклад, на запитання дівчинки «Скільки часу на день треба читати?» «Барвінок» відповідає так.

ЧИТАННЯ — КЛАСНІ «ЛІКИ»

Ти вже знаєш, що читання дає нові знання, покращує пам'ять, розвиває увагу, зміцнює спрею.

Звісно, цього досягають не за 5 хвилин читання. То скільки хвилин щодня треба читати? Кожен визначає сам. Це залежить від любові до книжок, кількості вільного часу тощо.

Однак зважте на такі факти. Люди, які щодня читають не менш як 30 хвилин, живуть приблизно на два роки довше, ніж ті, хто не читає. І починати вживати ці класні «ліки» краще в дитинстві.

З чим ти погоджуєшся? Що викликає сумнів? Чому?

141

МЕДІАВІКОНЦЕ: сторінками дитячих журналів

Розглянь виставку журналів для дітей. Які з них тобі відомі?

У кожному журналі багато розділів — на різні теми і смаки: про природу, пригоди, секрети спілкування...

Порада для тих, хто прагне спілкуватися з журналами:

- журнал почнеш читати з обкладинки;
- зверни увагу на номер журналу, рік, де він видається;
- погортай журнал: які в ньому рубрики, малюнки;
- розповідай про прочитане батькам, друзям;
- надсилай запитання, малюнки, казки;
- виконавчий свою оцінку до змісту журналу.

Розглянемо обкладинку «Барвінка». Скільки років видається цей журнал? Отже, його могли читати твої батьки, бабусі, дідусі, і навіть прабабусі і прадідусі. Розпитай їх про це.

Поміркуй!

- Чим схожі всі журнали?
- Чим вони відрізняються від підручника?
- Створіть **рекламу** журналу, який ти читаєш.

144 145

Змістова лінія «Читаємо» пе

- **користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах;**
- **працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді**

НАШІ МУДРІ ДРУЗІ — ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

Чи знайоме тобі слово **«енциклопедія»**? Це серйозне слово стосується не тільки великих книг для дорослих.

Для дітей теж видається чимало енциклопедій. **Це спеціальні книжки, у яких вміщено тексти, фотографії, малюнки з різних галузей знань.**

Є для дітей і **тематичні енциклопедії**, наприклад, про тварин, різні країни, космос та інші.

Енциклопедію читають повільно, вдумливо. Її цікаво гортати, роздивлятися малюнки, перечитувати цікаві розповіді, роздумувати над прочитаним.

Щоб легше знайти потрібну інформацію:

- ознайомся з будовою книги енциклопедії;
- уважно прочитай обкладинку книги;
- погортай сторінки і роздивись окремі малюнки;
- дізнайся, що охоплює зміст (перелік розділів, творів);
- зверни увагу на позначення, словничок.

Радку тобі почитати енциклопедію для дітей «Дивосвіт». У ній послідовно вміщено різноманітну інформацію про Небо, Землю, Воду, Вогонь. Читача захоплюють чудові малюнки, фотографії.

146

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»:

* * *

Ой люлі, ой люлі,
налетіли гулі.
Сіли на ворітях
в червоних чоботях.

Сіли та й радёнькі,
що спить мій маленький,
що спить і не чує,
де гуля ночує.

- Які пестливі слова вжито в колисковій?
- Прочитайте колискові наспівно, наглядно.
- Розпитайте, які колискові знають у вашій родині.
- Вивчіть одну-дві колискові напам'ять і розкажіть або проспівайте їх у класі, в родині.

Розглянете картину.

Вікторія Ковальчук. Колискова

- Кого зображено в центрі картини? Як матуся присипляє дитинку? Який птах у неї за спиною? Яка квіточка в руках? З яким почуттям співає матуся? Чи здогадались ви, чому тут зображено вітер А-а-а-х? Кого ще намалювала художниця?

Послухайте українську колискову, що її в мультфільмі «Колискові світу: українська» виконує співачка Ніна Матвієнко. Які почуття, настрій викликає її спів? Подивіться мультфільм. Чи сподобався він вам?

Кадр із мультфільму «Колискові світу: українська»

ДИТЯЧІ ЗАКЛИЧКИ

Поміркуйте, що означає слово заклинка. Як воно утворилось? Назвіть слова, близькі до нього за значенням.

- З яким настроєм промовляють заклички?
- До кого діти можуть звертатися із закличками?

* * *

Іди, іди, дощику,
зварю тобі борщику
в зеленому горщику,
поставлю на дубочку
у зеленому садочку.
Вітер ізнейшов,
дуб зазитався.

Горщик розбився,
а дощик полився —
цебром, цебром, дійнійцею
над нашою пашнійцею!

медійні завдання

Розвиток творчих здібностей:

- розвиток уяви;
- розвиток образного мислення;
- формування вмінь визначати й добирати рими, змінювати, доповнювати прочитане;
- прагнення створювати творчі продукти: казки, вірші, малюнки, листи, інсценізації тощо

Розвиток літературно-творчих здібностей дитини

Фантазуй і створюй!

На уроках читання ви придумували нові назви творів, словесні малюнки, рекламу, розігрували сценки... Усе це — **ізорника творчості**.

Тут ви прочитаєте твори різних жанрів, бажання і уміння творити. А створювати своє дуже непросто... Але так цікаво!

Будьте вдумливими читачами!

- Звертай увагу на образні вислови.
- Визначай якості, що допомагають людині творити.
- Добирай рими.
- Уявляй, допоможе прочитане, і створюй своє.

- Пригадай, що ти знаєш про хмари з уроків «Я досліджую світ».
- А ти любиш розглядатися хмаринки? Що уявляєш?
- Прочитай, якими хмарки побачила поетеса.

Надія Кир'ян

РОЗМОВА ХМАРОК

Відпалало сонце жарко.
В надвечір'ї — мілкі хмарки:
хмарка Лев і хмарка Кіт
розмовляють край воріт.
Тільки що ці?
Кіт не слуха. У кота пропали вуха.
Кіт підвівся в повний зріст:
«Де подівся Лев'ячий хвіст?»
Каже Кіт: «Ходімо в дім!»
Каже Лев йому: «Ходім!»
Лев і Кіт — зайшли у дім
і розтанули, мов дим.

148

- Прочитай, кого побачила поетеса в небі. Яку розмову вели «Кіт» і «Лев»? Чому вони розтанули?
- Чи бачив/бачила ти хмари, які нагадують дивовижних істот? Розкажи про це.
- Виберіть з віршів три слова, що римуються.

Виразне слово

Павло Глазовий

ЯК СЕРГІЙКО ВЧИВ КЛОУНА БОБУ СКЛАДАТИ ВІРШІ

Нещодавно у Сергійка
були іменини.
Гарних іграшок ще більше
стало у хлопчини,
бо рідні і сусіди,
рідні мама й тато
дали йому подарунків
багато-багато:
білий катер, синю дриґу,
зайця заводного
ще й — такого великого! —
клоуна смішного.
Клоун кліпає очима,
розмовляти вміє.
Що йому Сергійко скаже —
все він розуміє.

Сергійко. Давай віршики складати.

Боба. Я не знаю, як віршики складають.

Сергійко. Дуже просто. Я тобі зараз скажу слово, а ти придумай до нього таке слово, щоб було прикладно. Я скажу лопата, а ти скажи хата.

Боба. Значить, треба, щоб слово прикладалося?

Сергійко. Еге ж, хата — лопата, ножка — кішка.

Боба. Зрозуміло. Кажи слова.

Сергійко. Раз-два, кажу слово голова.

149

Дитина формується як творча особистість

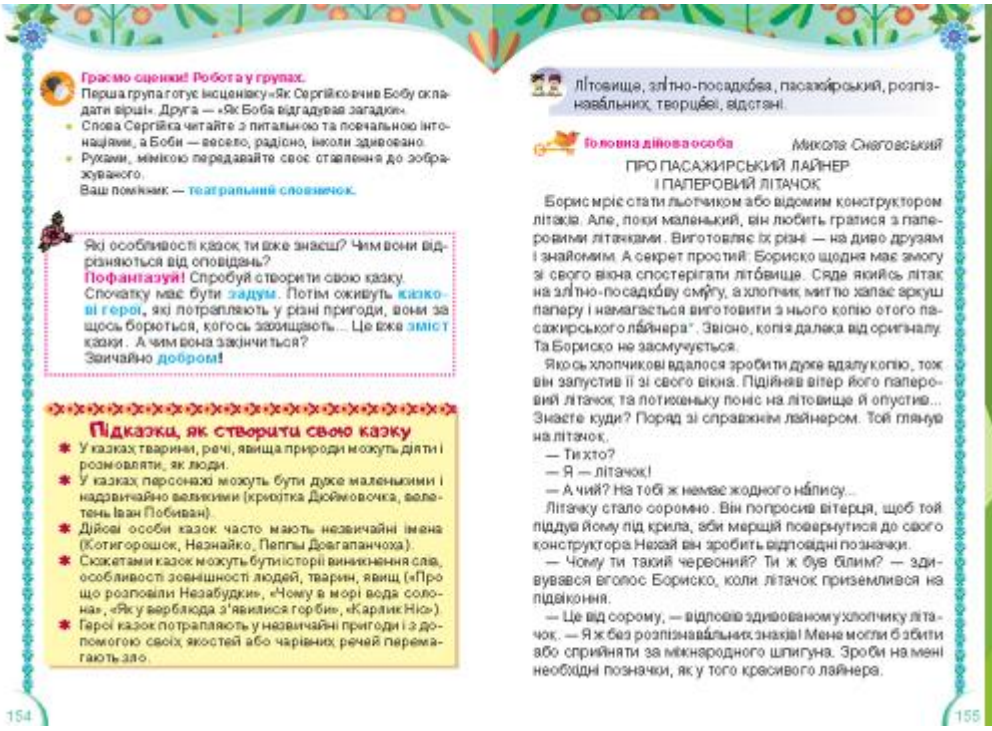

Грасмо-сценки! Робота у групах.

Перша група готує інсценівку «Як Сергійко вчив Бобу складати вірші». Друга — «Як Боба відгадував загадки».

- Слова Сергійка читайте з питальною та почальною інтонаціями, а Боби — весело, радісно, іноді здивовано.
- Рухами, мімікою передавайте своє ставлення до зображуваного.

Ваш помічник — **театральний словничок**.

Які особливості казок ти вже знаєш? Чим вони відрізняються від оповідань?

Пофантазуй! Спробуй створити свою казку. Спочатку має бути **задум**. Потім оживуть **казкові герої**, які потрапляють у різні пригоди, вони за щось борються, когось захищають... Це вже **зміст** казки. А чим вона закінчиться? Звичайно **добром**!

Підказка, як створити свою казку

- У казках тварини, речі, явища природи можуть діяти і розмовляти, як люди.
- У казках персонажі можуть бути дуже маленькими і надзвичайно великими (крихітка Дюймовочка, велетень Іван Побиван).
- Дійові особи казок часто мають незвичайні імена (Котигорошок, Незнайко, Пеппі Довгапанчоха).
- Сюжетами казок можуть бути історії виникнення слів, особливості зовнішності людей, тварин, явищ («Про що розповіли Незабудки», «Чому в морі вода солона», «Як у верблюда з'явилися горби», «Карлик Ніс»).
- Герої казок потрапляють у незвичайні пригоди і з допомогою своїх якостей або чарівних речей перемагають зло.

154

літовище, злітно-посадкова, пасажирський, розпізнавальних, творцеві, відстані.

Головна дійова особа *Микола Снаговський*

ПРО ПАСАЖИРСЬКИЙ ЛАЙНЕР
І ПАПЕРОВИЙ ЛІТАЧОК

Борис мріє стати льотчиком або відомим конструктором літаків. Але, поки маленький, він любить гратися з паперовими літачками. Виготовляє їх різні — на диво друзям і знайомим. А секрет простий: Бориско щодня має змогу зі свого вікна спостерігати літовище. Сяде якийсь літак на злітно-посадкову смугу, а хлопчик миттю хапає аркуш паперу і намагається виготовити з нього копію отого пасажирського лайнера*. Звісно, копія далека від оригіналу. Та Бориско не засмучується.

Якось хлопчикові вдалося зробити дуже вдалу копію, тож він запустив її зі свого вікна. Підійняв вітер його паперовий літачок та потихеньку поніс на літовище й опустив... Знаєте куди? Поряд зі справжнім лайнером. Той глянув на літачок.

— Ти хто?

— Я — літачок!

— А чий? На тобі ж немає жодного напису...

Літачку стало соромно. Він попросив вітерця, щоб той піддув йому під крила, аби мерщій повернутися до свого конструктора. Нехай він зробить відповідні позначки.

— Чому ти такий червоний? Ти ж був білим? — здивувався вголос Бориско, коли літачок приземлився на підвіконня.

— Це від сорому, — відповів здивованому хлопчику літачок. — Я ж без розпізнавальних знаків! Мене могли б збити або сприйняти за міжнародного шпигуна. Зроби на мені необхідні позначки, як у того красивого лайнера.

155

— Я придумав, напишу на тобі «Авіалінії Бориса» тип «БО-19», тобто Борис, який народився дев'ятнадцятого числа.

Літачок на радощах знову став білим, вдячно помахав крильми своєму творцеві, коли той спускав його зі своїх рук у повторний політ. А невдовзі знову приземлився поряд з красивим пайнером.

— Це що ще за «Авіалінії Бориса»? Не знаю таких. А ліцензія є?

— Наші авіалінії міжнародні, ліцензія є, — відповів паперовий літачок фразою, яку почув від свого конструктора.

Почувши це, до паперового літачка кинулися нетерплячі пасажири — комашки, цвіркуни, світлячки та інші дрібненькі істоти. Їм також треба було летіти на далекі відстані у своїх термінових справах.

Літачок хоч і пишався бинагордість його перші пасажири запевнили: сам! Вирішує, куди йти вгору у повітря, літ шина потрібний курс*.

*Лайнер — тут: великий пасажирський літак.
Лайнери — тут: право здійснювати польоти.
Летати на потрібний курс — полетіти у потрібному напрямі.

- Сподобалася тобі ця історія? Значення яких слів ти б хотів/хотіла з'ясувати?
- Хто головний герой твору?
- Які дії Бориса показують його творчість і наполегливість у створенні літачка?
- З яким поряд опинився паперовий літачок? Чому йому вдалося повернутися до хлопчика?
- Чи сподобався тобі напис на паперовому літачку?
- Які нові слова ти зможеш уживати у своєму мовленні?

Поміркуйте разом: цей твір — оповідання чи казка? Обгрунтуйте свої відповіді.

Уявіть, що ви потрапили у країну Фантазію. Опинитись у дивному саду, з чарівними квітами. З-поміж них чарівниця-господиня саду вибрала для вас чотири квіточки з чудовими побажаннями.

Про квіточки поетеса Лідія Компанієць написала вірш «Чотири квіточки».

ЧОТИРИ КВІТОЧКИ

Зірву я, любі діточки,
для вас чотири квіточки:
що першую — хоробрую,
що другую — предобрую,
що третюю — вродливую,
четвертую — щасливую.
Живіть, ростіть хоробрими,
хорошими та добрими,
вродливими, щасливими,
немов пташки над нивами!

- Які квіточки подарувала дітям Чарівниця?
- Якою ти уявляєш кожну квіточку? Як її можна зобразити?

А яку квіточку ти вибрав/вибрала б для себе? Намалюй її. А може, ти придумаєш казку про свою квіточку? І так станеш чарівником.

ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Знаю...

- Назви дитячих журналів та про що в них можна прочитати.
- Які бувають енциклопедії для дітей?
- Поради для тих, хто хоче читати журнали.
- Як знайомитися із новою книжкою?

Розумію, можу пояснити...

- Чим схожі всі журнали? Чим вони відрізняються від підручників?
- Як користуватися енциклопедією?
- Які риси допомагають людині придумувати нове?
- Послідовність сторінки власної газети.

Вмію...

- Брати участь в інсценізації твору.
- Знаходити на обкладинці журналу необхідну інформацію.
- Ставити запитання за прочитаним.
- Доповнити і змінити прочитаний твір.
- Дібрати порівняння, образні вислови.
- Доповнити речення: *Вони — це не просто риби, а й...*

Виявляю ставлення, почуття...

- *Про що було найцікавіше читати...*
- *Про що хочу дізнатися більше...*
- *Що мене здивувало...*
- *Які завдання ставлю для себе у читанні?*

«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»: НАВЧАЛЬНО- МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Н. М. Бібік, головний науковий співробітник відділу початкової освіти, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України

Підручник відповідає Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Я. Савченко (НУШ-1), у якій:

- забезпечено наступність і перспективність між класами і циклами навчання;
- взаємоузгоджено цілі, зміст і результати освітнього процесу;
- чітко окреслено очікувані результати на завершення першого циклу, вони є діагностичними, їх можна виміряти;
- пропонований зміст відповідає пізнавальним можливостям дітей, дає змогу за необхідності подолати розбіжності у їхніх досягненнях;
- надається можливість творчого використання вчителем програми і дидактичного інструментарію, залежно від умов навчання
- добір дидактично-тематичного забезпечення зумовлюється індивідуальними можливостями учнів (рівень навченості, актуальних психічних станів, потреб, мотивів, цілей, тощо).

Підручник інтегрує освітні галузі:

- громадянська та історична освіта
- соціальна та здоров'язбережувальна
- природнича

Зміст інших галузей використовується як міжпредметна основа для застосування набутого учнями досвіду в життєвих ситуаціях.

ТЕРМІНОЛОГІЯ:

Інтеграція - відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей з метою різнобічного вивчення змісту, відновлення єдності частин. Результатом об'єднання зрощення є утворення нового знання, яке набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами

Види інтеграції

- Міжпредметна - що утворює нові предмети або курси, об'єднані в одну структуру змісту з різних предметів.
- Тематична - передбачає вивчення наскрізних тем з різних предметів
- Діяльнісна - на основі вибору діяльності, спрямованої на формування способів, умінь, навичок освоєння реальності
- Найвищим субмеханізмом інтеграції є інтеграція стратегій пізнання або універсальних пізнавальних дій
- Радикальна інтеграція «усього з усім»

МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ:

- системний виклад змісту в нових взаємозв'язках компонентів;
- аналіз складників цілого;
- взаємовідповідність мети і результату в координатах компетентнісного підходу;
- пошук-дослідження зв'язків, залежностей, причин і наслідків, явищ

Виявлено **ПРОБЛЕМИ** застосування інтегрованого підходу:

- втрата вимог до функціональної грамотності як результату початкової освіти;
- інформаційна надлишковість змісту навчання за рахунок залучення інформації з різних галузей;
- випадкове зрощення одиниць змісту без урахування програмових вимог;
- мозаїчний перелічувальний спосіб реалізації міжпредметних зв'язків.

Пропозиції для забезпечення інтегрованого навчання:

Інтегрований підхід у початковій школі має реалізовуватись варіативно:

1) шляхом паралельного здійснення предметного та інтегрованого навчання;
2) інтеграції у межах освітніх галузей, де підставою для цього може бути єдність провідних видів діяльності;
3) через створення інтегрованих курсів за пріоритетності різних видів діяльності, які визначаються змістом галузей, з орієнтацією на досягнення чітких результатів, окреслених Стандартом і навчальною програмою;
4) за умов упорядкування організаційних форм інтегрованого навчання - навчальних проектів і досліджень, інтегрованих днів, тощо - які дозволять цілісно використати можливості урочної і позаурочної діяльності;
5) У процесі інтегрованого навчання мають переважати діяльнісні, творчо-пошукові методи і форми роботи.

Засоби реалізації програми інтегрованого предмета «Я досліджую світ»:

- доступність і емоційна привабливість текстів, їх інструментальна цінність;

- відповідність обсягу і кількості практичних завдань та вправ пізнавальним можлив учнів, їх посильність і необхідна частотність для відпрацювання програмових компетентностей;

- забезпечення діалогічності, співтворчості учасників навчального процесу, їх взаємодії

Методичні засоби інтеграції в процесі реалізації програми:

Передбачено включення учнів у практику виконання завдань дослідницького характеру:

- **дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне-відмінне, до якого цілого воно належить)**

Про що можна сказати: сходить, світить, гріє, пече, сідає, заходить?

Методичні засоби інтеграції в процесі реалізації програми:

- **дослідження-спостереження (Що відбувається? Які зміни? Причини виникнення?)**

Методичні засоби інтеграції в процесі реалізації програми:

- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причиново-наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення)

Що можна побачити, почути і відчути восени?

Я чую | Я відчуваю на дотик | Я бачу | Я відчуваю на смак | Я відчуваю на запах

ЩОДЕННИК СПОСТЕРЕЖЕНЬ

Веди щоденник спостережень. За допомогою щоденника ти зможеш порівнювати зміни в неживій природі, житті рослин і тварин.

Ресурсний супровід підручника

Постав глобус проти лампи. Повільно обертай його навколо осі. Спостерігай, як змінюється освітлення поверхні глобуса.

покрокові інструкції для проведення дослідів з використанням дослідницьких засобів (лінійка, лупа, термометр, глобус) (дослід з глобусом для встановлення причин зміни дня і ночі)

завдання частково пошукового і творчого характеру для тренування спостережливості, уваги і запам'ятовування (визначення кількості днів місяця за допомогою рук; визначення зросту)

Для того щоб легше було запам'ятати, скільки днів у кожному місяці, люди придумали рахувати на кісточках пальців, стиснутих у кулак.

Стисніть руку в кулак. Починаємо відлік: січень — виступ — 31 день; лютий — западинка — 28 або 29 днів; березень — виступ — 31 день; квітень — западинка — 30 днів і т. д. Між липнем і серпнем западинки немає. Цей перехід якраз припадає на останній виступ кісточок однієї руки і перший виступ кісточок іншої, тобто липень і серпень — 31 день.

Методичний посібник для вчителя містить:

- календарно-тематичний план,
- орієнтовні розробки уроків з визначеними метою і очікуваними результатами кожного уроку,
- характеристику основних методичних рішень, які забезпечують діяльність учнів на мультисенсорній основі

Особливу увагу приділено використанню вправ дослідницького характеру, творчих завдань на міжпредметній основі, логічних вправ, завдань компетентнісного характеру, елементарних тестів.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ЧИТАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ФУНКЦІОНАЛЬОЇ НЕЗРІЛОСТІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

В. О. Мартиненко, провідний науковий співробітник відділу початкової освіти, кандидат педагогічних наук

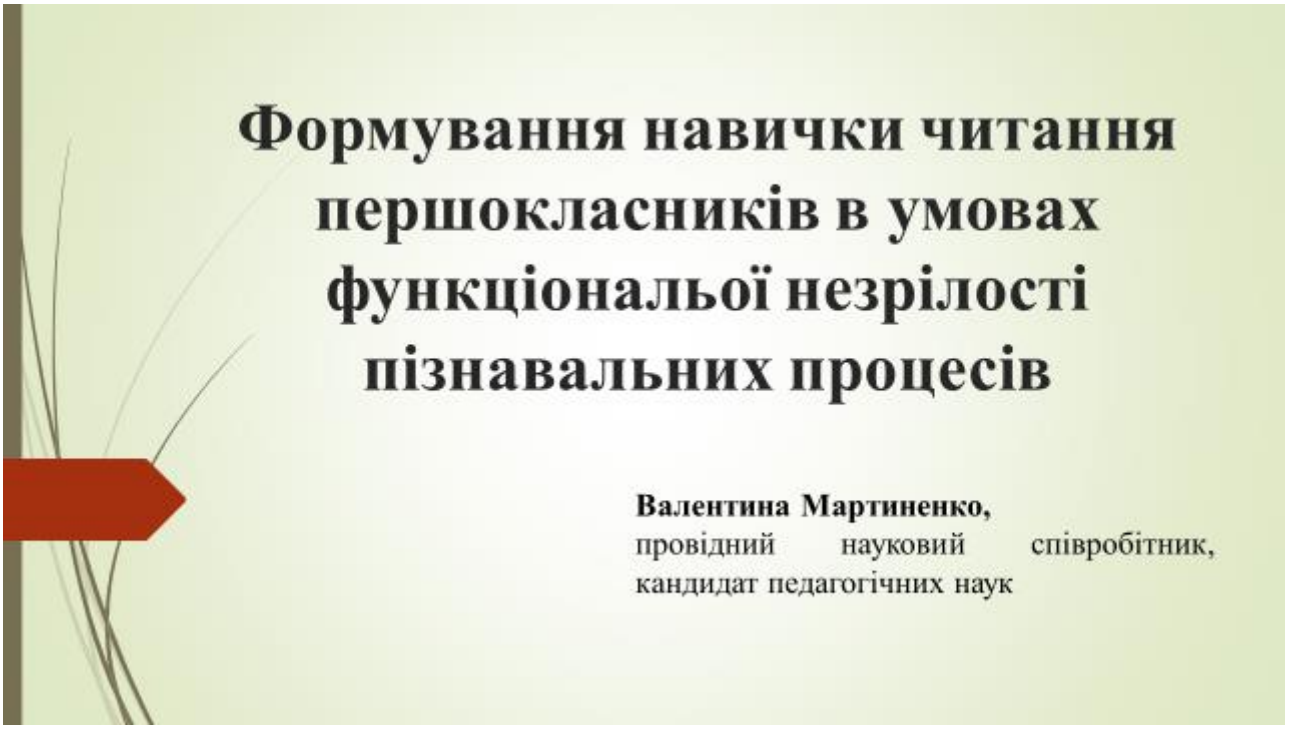

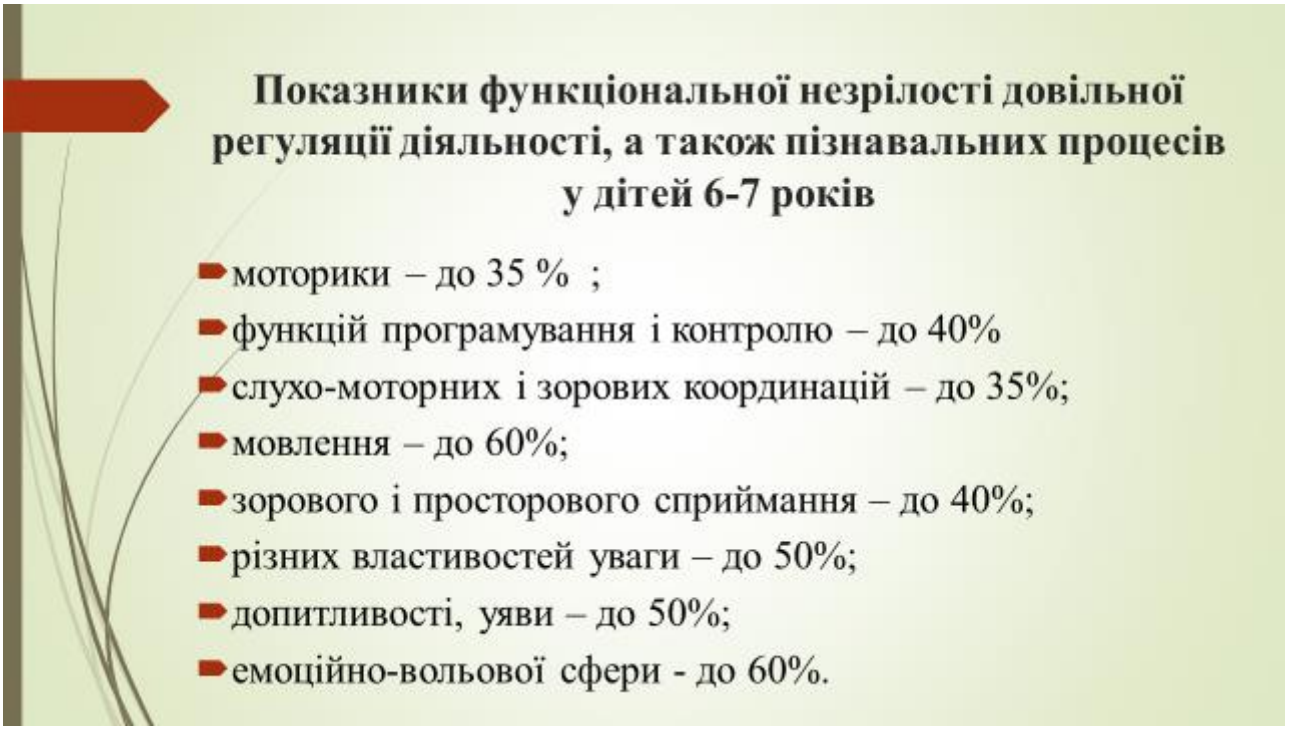

Основні причини виникнення труднощів у школярів

- **Генетичні чинники:**

- специфіка дозрівання мозку дитини;
- незрілість кори і регулярних структур мозку;
- недостатній рівень розвитку пізнавальних процесів, які складають основу діяльності під час читання.

Основні причини виникнення труднощів у школярів

- **Чинники зовнішнього впливу:**

- складні сімейні відносини, погані побутові умови, недостатня соціалізація дитини,
- недостатня кількість завдань та ігрової діяльності, які сприяють розвитку мовлення, творчого мислення та уяви;
- активна взаємодія дітей з електронними ресурсами; надмірна участь у комп'ютерних іграх, використання іграшок із заданими програмами дій;
- висока наповнюваність класів, труднощі у здійсненні індивідуального підходу до учнів;
- недосконала методична система навчання тощо.

Типові помилки і труднощі мовленнєвого характеру у першокласників під час читання

- неточне запам'ятовування дитиною образу букви і звукового її відповідника;
- недостатнє розрізнення букв на позначення звуків, що мають акустико-артикуляційну подібність;
- перестановка, заміна, доповнення букв, складів, повтори букв, складів, слів; пропуски букв, складів та ін.;
- злиття двох чи кількох звуків. Злиття звуків у зворотному порядку;
- відтворення малознайомих, багатоскладових слів, у т.ч. зі збігом кількох приголосних;
- фонематичне недорозвинення мовлення;
- лексико-граматичне недорозвинення мовлення;
- недостатній розвиток зв'язного мовлення.

Індивідуальні особливості гіперактивних дітей

- проблеми з концентрацією уваги;
- підвищена рухова активність;
- нездатність зосереджуватися на одному виді заняття;
- порушення мовлення, підвищений його темп;
- виконання завдань не в повному обсязі; численні помилки;
- трудність дотримання загальноприйнятих норм поведінки;
- трудність дотримання і виконання інструкцій.

Індивідуальні особливості повільних дітей

- темп мовлення, темп усіх рухів, темп читання і письма в 1,5 – 2 рази повільніший, ніж в інших дітей;
- якість виконання завдань у природному для них темпі може бути досить високою;
- нормативний рівень розвитку пізнавальних процесів у більшості дітей (мовлення, правильне, усвідомлене читання, хороша пам'ять, високий рівень концентрації уваги).

Особливі труднощі повільних дітей під час навчання

- відповіді на запитання біля дошки або з місця;
- переключення з одного виду діяльності на інший;
- низька самооцінка;
- значна кількість помилок під час читання, недостатній рівень розуміння змісту, зумовлені бажанням дитини прочитати у темпі, у якому читають інші діти;
- значна кількість помилок під час виконання контрольних робіт;
- труднощі під час переказу змісту;

Навчальне забезпечення уроків роботи з дитячою книжкою (1 клас)

1
ЧИТАЮ ЗАЛЮБКИ
ЧИТАЮ —
БАГАТО ЗНАЮ

1
ЧИТАЮ ЗАЛЮБКИ
Є У КОЖНОГО
ТАЛАНТ

ВИСТАВА
ПОЧИНАЄТЬСЯ
1
ЧИТАЮ ЗАЛЮБКИ

ЯКІ ДИВА
РОБЛЯТЬ ЛІТЕРИ
Й СЛОВА
1
ЧИТАЮ ЗАЛЮБКИ

1
ЧИТАЮ ЗАЛЮБКИ
КАЗКОВІ ІСТОРІЇ
ТА СПРАВЖНІ ФАКТИ
ПРО АВТОМОБІЛІ

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В 2 КЛАСІ НУШ

О. В. Онопрієнко, завідувач відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

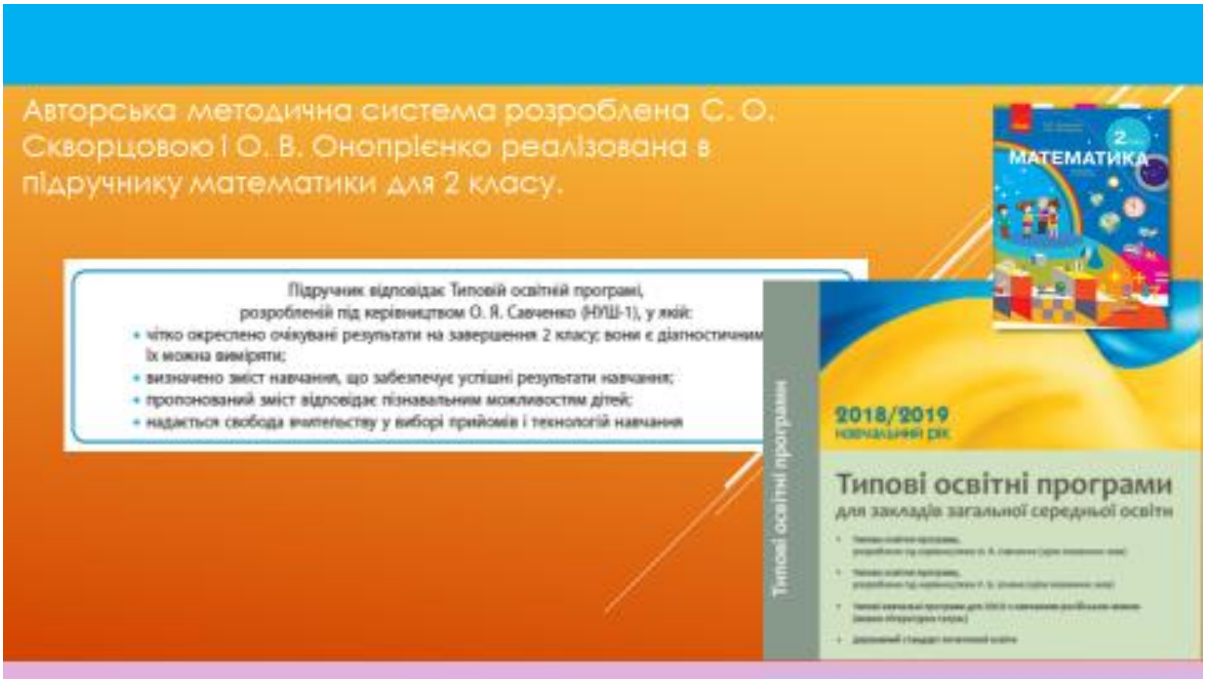

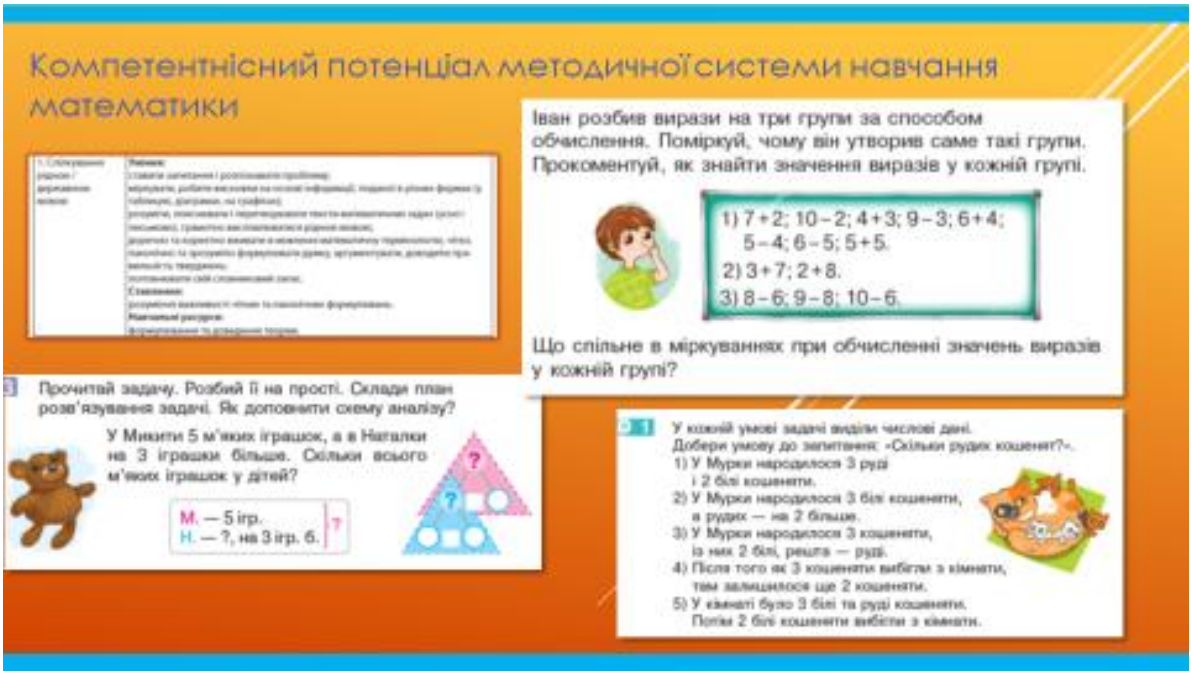
Компетентнісний потенціал методичної системи навчання математики
Іван розбив вирази на три групи за способом обчислення. Поміркуй, чому він утворив саме такі групи. Прокоментуй, як знайти значення виразів у кожній групі.
1) 7 + 2; 10 – 2; 4 + 3; 9 – 3; 6 + 4; 5 – 4; 6 – 5; 5 + 5.
2) 3 + 7; 2 + 8.
3) 8 – 6; 9 – 8; 10 – 6.
Що спільне в міркуваннях при обчисленні значень виразів у кожній групі?
Прочитай задачу. Розбий її на прості. Склади план розв'язування задачі. Як доповнити схему аналізу?
У Микити 5 м'яких іграшок, а в Наталки на 3 іграшки більше. Скільки всього м'яких іграшок у дітей?
М. — 5 ігр.
Н. — ?, на 3 ігр. б.
?
У кожній умові задачі виділи числові дані.
Добери умову до запитання: «Скільки рудих кошенят?».
1) У Мурки народилося 3 руді і 2 білі кошенята.
2) У Мурки народилося 3 білі кошенята, а рудих — на 2 більше.
3) У Мурки народилося 3 кошенята, із них 2 білі, решта — руді.
4) Після того як 3 кошенята вибігли з кімнати, там залишилося ще 2 кошенята.
5) У кімнаті було 3 білі та руді кошенята. Потім 2 білі кошенята вибігли з кімнати.

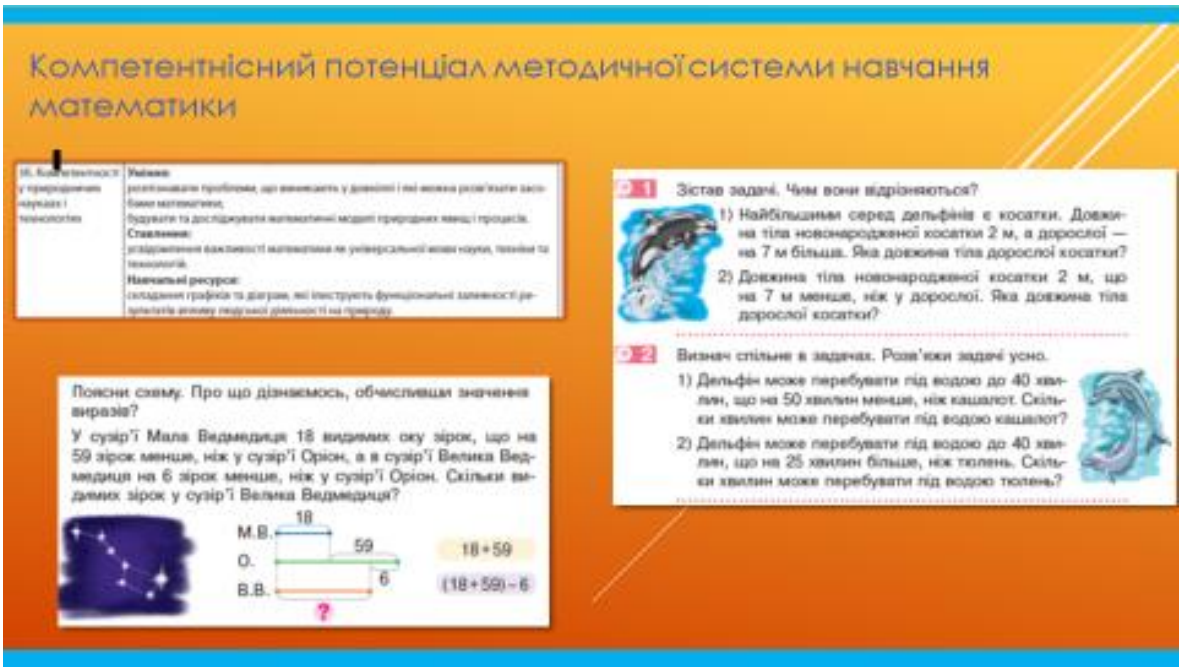
Компетентнісний потенціал методичної системи навчання математики
Зіставь задачі. Чим вони відрізняються?
1) Найбільшими серед дельфінів є косатки. Довжина тіла новонародженої косатки 2 м, а дорослої — на 7 м більша. Яка довжина тіла дорослої косатки?
2) Довжина тіла новонародженої косатки 2 м, що на 7 м менше, ніж у дорослої. Яка довжина тіла дорослої косатки?
Визнач спільне в задачах. Розв'яжи задачі усно.
1) Дельфін може перебувати під водою до 40 хвилин, що на 50 хвилин менше, ніж кашалот. Скільки хвилин може перебувати під водою кашалот?
2) Дельфін може перебувати під водою до 40 хвилин, що на 25 хвилин більше, ніж тюлень. Скільки хвилин може перебувати під водою тюлень?
Поясни схему. Про що дізнаємось, обчисливши значення виразів?
У сузір'ї Мала Ведмедиця 18 видимих оку зірок, що на 59 зірок менше, ніж у сузір'ї Оріон, а в сузір'ї Велика Ведмедиця на 6 зірок менше, ніж у сузір'ї Оріон. Скільки видимих зірок у сузір'ї Велика Ведмедиця?
М.В.
О.
В.В.
18
59
6
?
18 + 59
(18 + 59) – 6

Компетентнісний потенціал методичної системи навчання математики
Уміння:
розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі і які можна розв'язати засобами математики;
будувати та досліджувати математичні моделі природних явищ і процесів.
Ставлення:
усвідомлення важливості математики як універсальної мови науки, техніки та технологій.
Навчальні ресурси:
складання графіків та діаграм, які інструктують функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу.
ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ДВОЦИФРОВІ ЧИСЛА. ДОСЛІДЖУЄМО ВЕЛИЧИНИ
• см, дм, м, км
• г, кг
• хв, год; доба, тиждень, місяць, рік
Назви одиниці вимірювання величин.
Довжина
Маса
Місткість
Час
кг
л
дм
м
год
г
рік
см
доба
км
хв
Одиниці вимірювання часу пов'язані з обертанням небесних тіл: Земля обертається навколо Сонця; навколо Землі обертається її супутник — Місяць; Земля обертається ще й навколо своєї осі.
Назви відомі тобі одиниці вимірювання часу.
Коли ти ними користуєшся?
Доба
Місяць
Рік

Компетентнісний потенціал методичної системи навчання математики
Уміння:
Ставлення:
Навчальні ресурси:
Постав до умови задачі два пов'язані між собою запитання відповідно до схеми.
На сонечку гріялося 5 черепах і 6 ящірок. Потім три тварини сховалися.
Прокоментуй розв'язання задачі з двома запитаннями за схемою аналізу. Як її доповнити?
5
6
?
?
3
Проста задача 2
Скільки всього було тварин?
Скільки залишилось тварин?
Скільки сховалося?
Проста задача 1
Скільки було черепах?
Скільки було ящірок?
Зіставте тексти задач. Чим вони схожі? Чим відрізняються?
1) Матуся зварила 15 вареників. Сашко з'їв 5 вареників, а Оля — 4. Скільки всього вареників з'їли діти? Скільки вареників залишилося?
2) Матуся зварила 15 вареників. Сашко з'їв 5 вареників, а Оля — 4. Скільки вареників залишилося?
Що достатньо знати для відповіді на запитання: «Скільки вареників залишилося?» Прокоментуй схему аналізу. Як її доповнити?
Скільки вареників залишилося?
Скільки зварила?
Скільки з'їли?
Скільки з'їв Сашко?
Скільки з'їла Оля?
Олег розбив цю задачу на дві прості й показав такі опорні схеми. Чи погоджуєшся ти з ним? Поясни розв'язання, яке виконав хлопчик.
Було —
З'їли —
Залишилося — ?
1) 5+4=9 (в.)
2) 15−9=6 (в.)

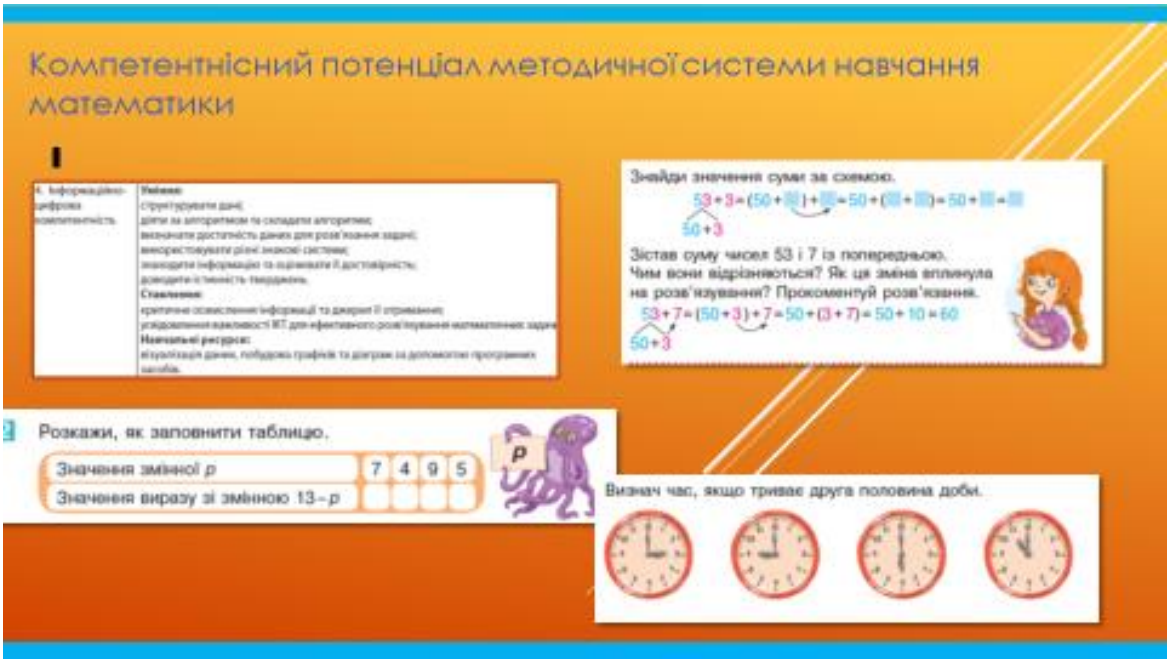
Компетентнісний потенціал методичної системи навчання математики
4. Інформаційно-цифрова компетентність
Уміння:
структурувати дані;
діяти за алгоритмом та складати алгоритм;
визначати достатність даних для розв'язання задачі;
використовувати різні знакові системи;
знаходити інформацію та оцінювати її достовірність;
доводити істинність твердження.
Ставлення:
критичне осмислення інформації та джерел її отримання;
усвідомлення важливості ІКТ для ефективного розв'язування математичних задач.
Навчальні ресурси:
візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів.
Знайди значення суми за схемою.
53+3=(50+3)+3=50+(3+3)=50+6=56
50+3
Зіставь суму чисел 53 і 7 із попередньою.
Чим вони відрізняються? Як ця зміна вплинула на розв'язування? Прокоментуй розв'язання.
53+7=(50+3)+7=50+(3+7)=50+10=60
50+3
Розкажи, як заповнити таблицю.
Значення змінної p
7 4 9 5
Значення виразу зі змінною 13 – p
p
Визнач час, якщо триває друга половина доби.

Компетентнісний потенціал методичної системи навчання математики
5. Уміння вчитися впродовж життя
Уміння:
визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети;
організовувати та планувати свою навчальну діяльність;
моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності;
доводити правильність власного судження або визнавати помилковість.
Ставлення:
усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь;
зацікавленість у пізнанні світу;
Знайди значення виразів різними способами.
41 – 8 = 41 – 8 =
10
41 – 8 =
76 + 8 = 76 + 8 =
10
76 + 8 =
76 + 8
32 – 7
44 + 9
65 – 8
1 Попрацюй із математичними матеріалами.
2 З'ясуй, який вираз у дужках — сума чи різниця. Прочитай вирази за зразком.
4 + (7 – 5)
До числа 4 додати різницю чисел 7 і 5.
(8 + 2) – 6
Від суми чисел 8 і 2 відняти число 6.
20 + (10 – 9)
(30 + 7) – 10
56 – (10 – 7)
60 – (2 + 8)
(39 – 29) + 17
(45 + 23) – 37
3 Прочитай вирази. Зверни увагу на числа, записані над знаками арифметичних дій, — вони вказують на порядок виконання дій у виразі. Зроби висновок: яку дію слід виконувати першою.
(56 – 40) + 21
77 – (12 + 24)
(45 + 12) – 22
4 Визнач, який вираз треба взяти в дужки, щоб виконувався поданий порядок дій.
9 + 7 – 6
3 + 4 + 2 – 7
p + n + k
8 – 5 – 1
8 + 2 – 7 – 3
p + n + k
7 – 3 + 2
k – p + a
p – n + k
5 Обчисли значення виразів зручним для тебе способом.
65 – 40
56 + 23
78 – 66
23 + 23
98 – 77
54 + 34
86 – 65
18 + 41
57 – 34
23 + 62

Компетентнісний потенціал методичної системи навчання математики
Знайди значення виразів різними способами.
41 – 8 =
41 – 8 =
76 + 8 =
76 + 8 =
10
41 – 8 =
10
76 + 8 =
76 + 8
32 – 7
44 + 9
65 – 8
Зіставь вирази в кожній парі. Що залишається незмінним? Що змінюється? Як ця зміна впливає на результат? Порівняй вирази, скориставшись визначеною закономірністю.
9 + 7 6 + 7
17 – 9 17 – 5
13 – 6 13 – 8
16 – 9 12 – 9
11 – 8 11 – 5
10 + 4 8 + 4
Попрацюй із математичними матеріалами.
З'ясуй, який вираз у дужках — сума чи різниця. Прочитай вирази за зразком.
4 + (7 – 5)
До числа 4 додати різницю чисел 7 і 5.
(8 + 2) – 6
Від суми чисел 8 і 2 відняти число 6.
20 + (10 – 9)
80 – (2 + 6)
(30 + 7) – 10
(39 – 29) + 17
56 – (10 – 7)
(45 + 23) – 37
Прочитай вирази. Зверни увагу на числа, записані над знаками арифметичних дій, — вони вказують на порядок виконання дій у виразі. Зроби висновок: яку дію слід виконувати першою.
(56 – 43) + 21
77 – (12 + 24)
(45 + 12) – 22
Визнач, який вираз треба взяти в дужки, щоб виконувався поданий порядок дій.
9 + 7 – 6
3 + 4 + 2 – 7
p + n + k
8 – 5 – 1
8 + 2 – 7 – 3
p + n + k
7 – 3 + 2
k – p + a
p – n + k
Обчисли значення виразів зручним для тебе способом.
65 – 43
54 + 34
56 + 23
86 – 65
78 – 66
18 + 41
23 + 23
57 – 34
98 – 77
23 + 62

Компетентнісний потенціал методичної системи навчання математики
Розглянь, як Яна одержала модель прямого кута (мал. 1–4).
1
2
3
4
Скільки кутів утворилося? Що про них можна сказати?
Усі кути рівні. Це — прямі кути.
Утвори дві моделі прямого кута — з маленького та великого аркушів паперу. Накладі ці кути один на одний. Чи збігаються вони?
Розв'яжи задачу. Склади і розв'яжи обернену до неї задачу.
У Миколки 12 цукерок. Він хоче пригостити друзів — дати кожному по 3 цукерки. Скількох друзів може пригостити Миколка?
Катруся прокоментувала малюнок так:
точка O — центр кола,
відрізки OA, OB — радіуси кола.
Чи можна з нею погодитись? Тарас стверджує, що точки A, B, C, D, M належать колу. Чи має він рацію? Чим відрізняється коло від круга? Які точки належать кругу?
Прокоментуй короткий запис задачі.
Композитор Петро Ілліч Чайковський написав свою першу симфонію в 26 років, що на 1 рік раніше, ніж Франц Гайдн. Композитор Вольфґанґ Амадей Моцарт написав симфонію на 20 років раніше, ніж Гайдн. У скільки років написав свою першу симфонію Моцарт?
Чайковський — 26 р.
Гайдн — ?, на 1 р. пізніше за Чайковського
Моцарт — ?, на 20 р. раніше від Гайдна
Поясни пошук розв'язування за схемами. Доповни їх.
Квиток до кінотеатру коштує 55 грн. Скільки гривень не вистачає кожній дитині?

Компетентнісний потенціал методичної системи навчання математики

3а. Математична компетентність	**Уміння:** оперувати числовою інформацією, геометричними об'єктами на площині та в просторі; встановлювати кількісні і просторові відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); застосовувати логічні способи мислення під час розв'язування пізнавальних і практичних задач, пов'язаних з реальними об'єктами; обирати, будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях. **Ставлення:** усвідомлення математики як галузі загальнолюдської культури, її важливості для опису та пізнання навколишнього світу; пошанування істини. **Навчальні ресурси:** завдання, які моделюють реальні життєві ситуації.

Методична система навчання математики зорієнтована на врахування особливостей пізнавальних процесів сучасної дитини

Зміст і методики навчання математики побудовано відповідно до вікових психофізіологічних і психологічних особливостей та пізнавальних можливостей сучасної дитини. Вони забезпечують досягнення успіху кожною дитиною. Для цього подано опори для виконання завдань у вигляді зразків, пам'яток, схем розв'язування тощо. Підказки, які орієнтують учнів на застосування певних способів міркування, уміщено біля назви теми

ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА ЧАСТИНАМИ

• сума зручних доданків

7 + 5 → 5 + 2 13 - 4 → 3 + 1

РОЗВ'ЯЗУЄМО СКЛАДЕНІ ЗАДАЧІ НА ЗНАХОДЖЕННЯ ТРЕТЬОГО ДОДАНКА

ДОСЛІДЖУЄМО КОЛО І КРУГ

• центр
• радіус

ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА ЧАСТИНАМИ

56 + 27 → 20 + 7 73 - 55 → 50 + 5

Методична система навчання математики зорієнтована на врахування особливостей пізнавальних процесів сучасної дитини

Зміст і методики навчання математики побудовано відповідно до вікових психофізіологічних і психологічних особливостей та пізнавальних можливостей сучасної дитини. Вони забезпечують досягнення успіху кожною дитиною. Для цього подано опори для виконання завдань у вигляді зразків, пам'яток, схем розв'язування тощо. Підказки, які орієнтують учнів на застосування певних способів міркування, уміщено біля назви теми

Досліди прямокутник. Візьми прямокутний аркуш. Зігни його навпіл. Порівняй довжини протилежних сторін накладанням. Який висновок можна зробити?

Протилежні сторони прямокутника рівні.

Перевір цей висновок на зображених прямокутниках.

3 Яка сума «зайва»? Знайди значення решти сум.

5+5+5 7+4+7+7 15+15+15+15+15

Суму однакових доданків можна замінити іншою арифметичною дією — множенням. Арифметичну дію множення позначають знаком «·»:
5+5+5=5·3

Методична система навчання математики зорієнтована на врахування особливостей пізнавальних процесів сучасної дитини

1 Розкажи за схемами, як міркувати при обчисленні, використовуючи прийом округлення. Знайди значення виразів.

6+9=6+□+□=□ 7+7 13−8 4+18
15−8=15−□+□=□ 14−6 8+9 15−9

2 Максим скоротив запис розв'язання. Прокоментуй його.

10 10 10
12−8=2+4=□ 7+9=17−1=□ 14−8=4+2=□

3 Прокоментуй обчислення сум двома способами, користуючись підказками.

8+5=□ 6+6=□ 5+7=□
8+5=□ 6+6=□ 5+7=□
□+□ □+□ □+□

4 Обчисли значення різниць трьома способами.

12−6=□ 14−9=□ 13−8=□
□+□ □+□ □+□
12−6=□ 14−9=□ 13−8=□
□+□ □+□ □+□
12−6=□ 14−9=□ 13−8=□

Методики навчання враховують вікові особливості розумових процесів першокласників:

- процеси сприймання й опрацювання учнями інформації ще незрілі, тому навчальний зміст подається дозовано та з уточненнями;
- основним методом навчання, яким передбачено організацію навчальних досліджень, є проблемно-пошуковий;
- засобами навчальних досліджень є математичні матеріали: набір геометричних фігур, арифметичні штанги та числа і кружки (намистинки)

Методична система навчання математики зорієнтована на врахування особливостей пізнавальних процесів сучасної дитини

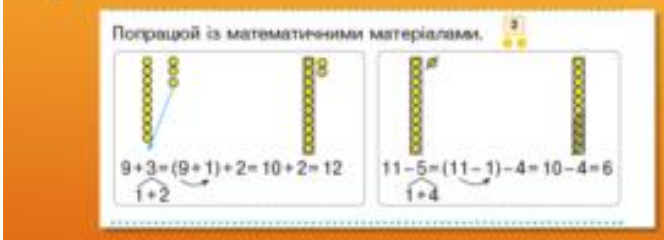

Методики навчання враховують вікові особливості розумових процесів першокласників:

- процеси сприймання й опрацювання учнями інформації ще незрілі, тому навчальний зміст подається дозовано та з уточненнями;
- основним методом навчання, яким передбачено організацію навчальних досліджень, є проблемно-пошуковий;
- засобами навчальних досліджень є математичні матеріали: набір геометричних фігур, арифметичні штанги та числа і кружки (намистинки)

Методична система, реалізована в підручнику, побудована із урахуванням вимог до формування вмінь і навичок й забезпечує реалізацію всіх етапів формування розумових дій (за П. Гальперіним)

На першому етапі створюється проблемна ситуація, розв'язання якої приводить до відкриття учнями орієнтувальної основи дії (ООД).

До кожного уроку в підручнику пропонується система навчальних задач, яка містить завдання на підготовку до сприйняття нового матеріалу, на відкриття способу міркування, його первинне закріплення та формування вмінь і навичок

Виконання дії в матеріальній формі — практичні вправи з математичними матеріалами

Виконання дії в матеріалізованій формі за схемами розв'язування

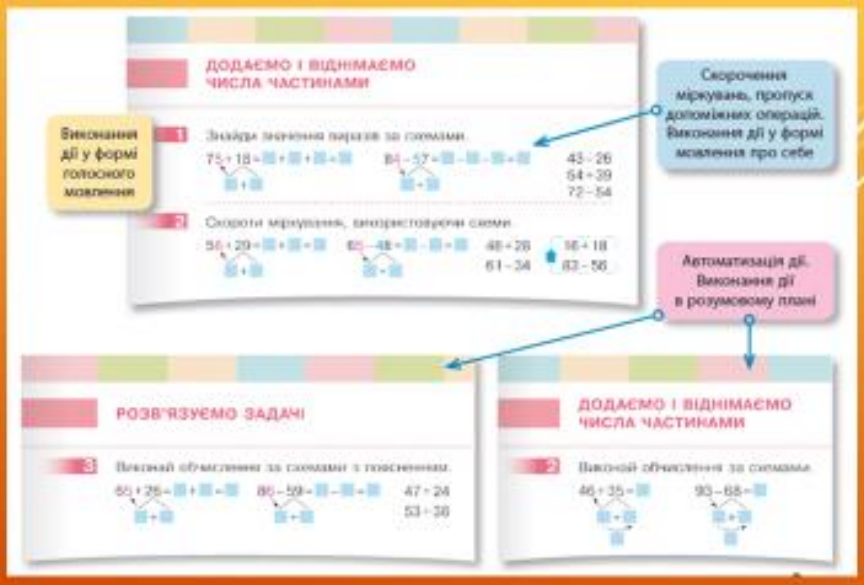

«Мозок формує нові звички і зв'язки упродовж 7 днів від початку постійних тренувань. Однак набуте нове вміння без підживлення зникає так само швидко, як і зароджується».

http://chistki.com.ua/news/awareness/neiroplastichnost

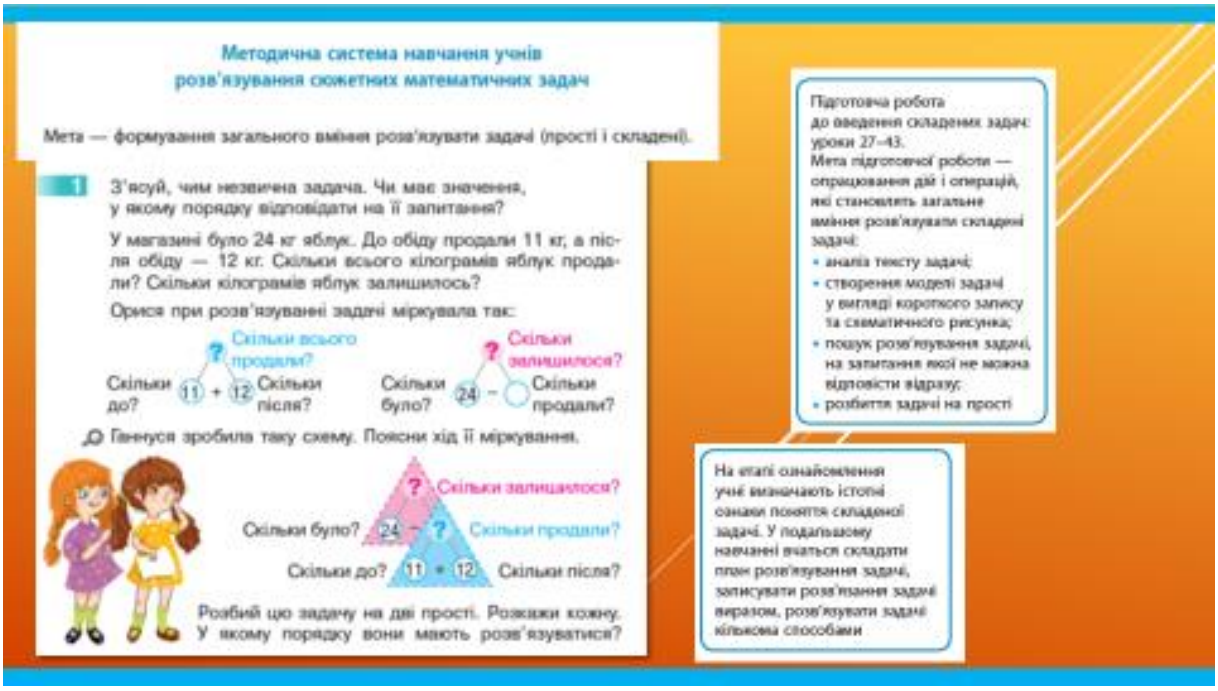
Методична система навчання учнів розв'язування сюжетних математичних задач
Мета — формування загального вміння розв'язувати задачі (прості і складені).
1 З'ясуй, чим незвична задача. Чи має значення, у якому порядку відповідати на її запитання?
У магазині було 24 кг яблук. До обіду продали 11 кг, а після обіду — 12 кг. Скільки всього кілограмів яблук продали? Скільки кілограмів яблук залишилось?
Орися при розв'язуванні задачі міркувала так:
Скільки всього продали?
Скільки до? 11 + 12 Скільки після?
Скільки залишилося?
Скільки було? 24 − Скільки продали?
Ганнуся зробила таку схему. Поясни хід її міркування.
Скільки залишилося?
Скільки було? 24 − Скільки продали?
Скільки до? 11 + 12 Скільки після?
Розбий цю задачу на дві прості. Розкажи кожну. У якому порядку вони мають розв'язуватися?
Підготовча робота до введення складених задач: уроки 27–43.
Мета підготовчої роботи — опрацювання дій і операцій, які становлять загальне вміння розв'язувати складені задачі:
• аналіз тексту задачі;
• створення моделі задачі у вигляді короткого запису та схематичного рисунка;
• пошук розв'язування задачі, на запитання якої не можна відповісти відразу;
• розбиття задачі на прості
На етапі ознайомлення учні визначають істотні ознаки поняття складеної задачі. У подальшому навчанні вчаться складати план розв'язування задачі, записувати розв'язання задачі виразом, розв'язувати задачі кількома способами

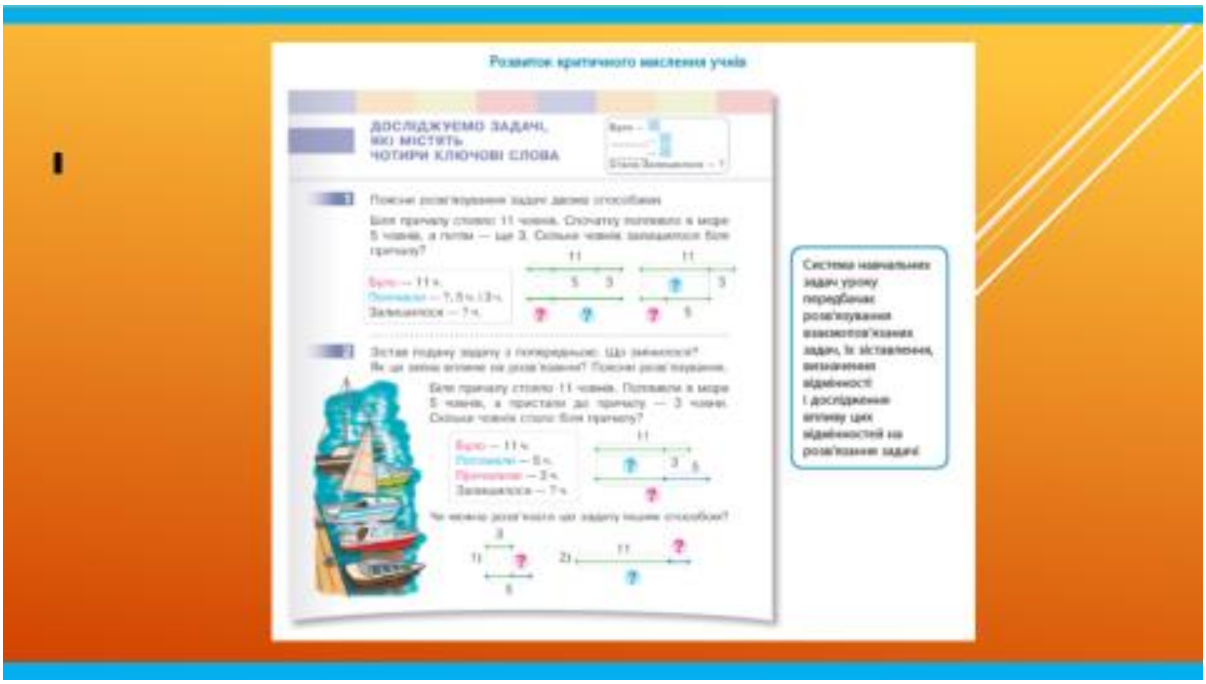
Розвиток критичного мислення учнів
ДОСЛІДЖУЄМО ЗАДАЧІ, ЯКІ МІСТЯТЬ ЧОТИРИ КЛЮЧОВІ СЛОВА
Поясни розв'язування задачі двома способами.
Біля причалу стояло 11 човнів. Спочатку поплавало в морі 5 човнів, а потім — ще 3. Скільки човнів залишилося біля причалу?
Зістав подану задачу з попередньою. Що змінилося? Як це змінив вплив на розв'язання? Поясни розв'язання.
Біля причалу стояло 11 човнів. Поплавали в морі 5 човнів, а пристали до причалу — 3 човни. Скільки човнів стояло біля причалу?
Чи можна розв'язати цю задачу іншим способом?
Система навчальних задач уроку передбачає розв'язування взаємопов'язаних задач, їх зіставлення, визначення відмінності і дослідження впливу цих відмінностей на розв'язання задачі

Методична система формування обчислювальних навичок
Мета — формування обчислювальних навичок як найвищого ступеня оволодіння прийомами обчислення.
ДОСЛІДЖУЄМО РІЗНИЦЮ КІЛЬКОХ ОДНАКОВИХ ЧИСЕЛ
Полічи групами. Добери вираз, яким дізнаємось, скільки всього. Знайди його значення.
5+5+5=
3 рази
3+3+3+3+3+3=
6 разів
Треба 15 цукерок роздати дітям, по 5 цукерок кожній. Скільки дітей отримають цукерки?
15−5−5−5=0
3 рази
Дітей буде стільки, скільки в 15 міститься по 5.
Підготовча робота до вивчення таблиць множення та ділення: уроки 99–112.
Мета — створення підґрунтя до складання таблиць множення та ділення:
• знаходження сум/різниць однакових чисел;
• введення арифметичних дій множення і ділення на вміщення;
• переставний закон множення;
• взаємозв'язок множення та ділення;
• множення та ділення з числами 1, 0, неможливість ділення на нуль;
• ділення рівних чисел;
• ділення на рівні частини

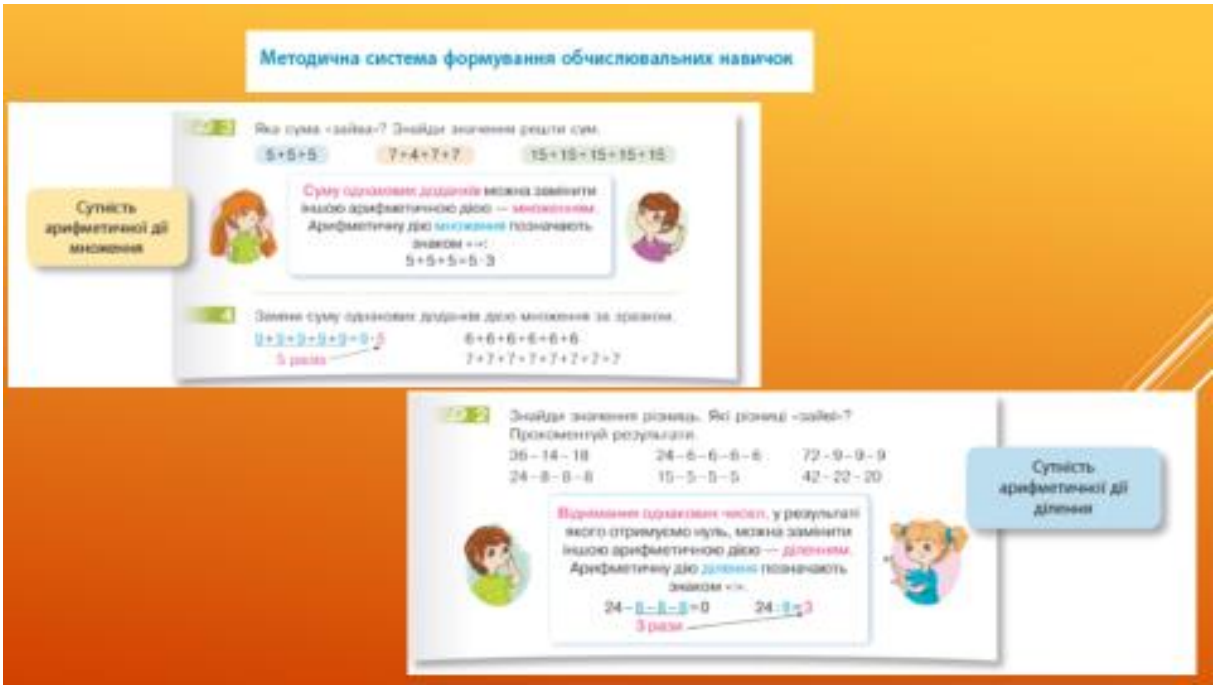
Методична система формування обчислювальних навичок
Сутність арифметичної дії множення
Яка сума «зайва»? Знайди значення решти сум.
5+5+5
7+4+7+7
15+15+15+15+15
Суму однакових доданків можна замінити іншою арифметичною дією — множенням. Арифметичну дію множення позначають знаком «·».
5+5+5=5·3
Заміни суму однакових доданків дією множення за зразком.
9+9+9+9+9=9·5
5 разів
6+6+6+6+6+6
7+7+7+7+7+7+7+7
Знайди значення різниць. Які різниці «зайві»?
Прокоментуй результати.
36−14−18
24−6−6−6−6
72−9−9−9
24−8−8−8
15−5−5−5
42−22−20
Відняння однакових чисел, у результаті якого отримуємо нуль, можна замінити іншою арифметичною дією — діленням. Арифметичну дію ділення позначають знаком «:».
24−8−8−8=0
24:8=3
3 рази
Сутність арифметичної дії ділення

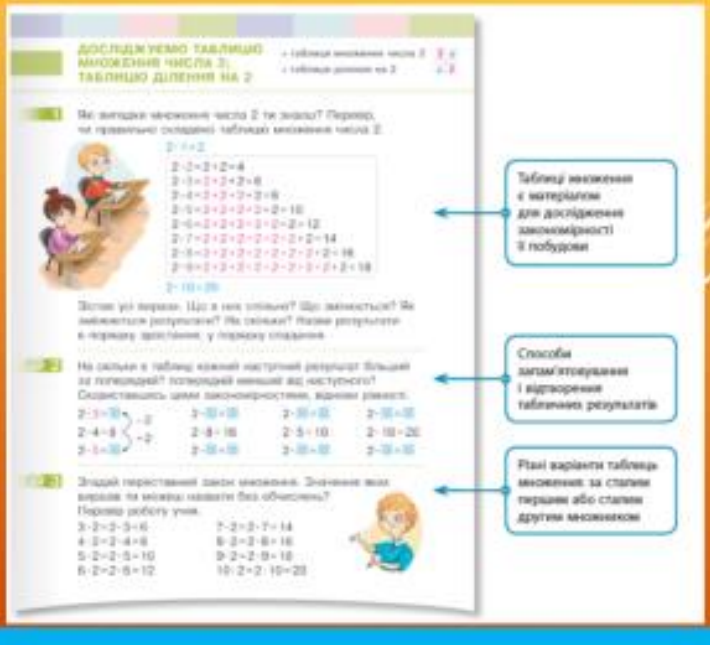
ДОСЛІДЖУЄМО ТАБЛИЦЮ МНОЖЕННЯ ЧИСЛА 3; ТАБЛИЦЮ ДІЛЕННЯ НА 2
Таблиці множення є матеріалом для дослідження закономірності її побудови
Способи запам'ятовування і відтворення табличних результатів
Різні варіанти таблиць множення: за сталим першим або сталим другим множником

Засвоєння табличного множення не передбачає механічного заучування. Табличні результати засвоюються під час виконання системи завдань
Перехід від таблиці множення до таблиць ділення

Кейс-роботи як інструментарій формувального оцінювання навчальних досягнень учнів

Зміст завдань пов'язаний із темою, яка контролюється

Робота укладена із завдань різного рівня складності.

Об'єктом контролю можуть бути лише остаточно сформовані результати навчання

Контакти:

Оксана Онопрієнко
https://www.facebook.com/profile.php?id=100009319613518

Група «Математика. Ранок. Пілот»
https://www.facebook.com/groups/1144415665917818/

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: АКТУАЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

О. В. Онопрієнко, завідувач відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

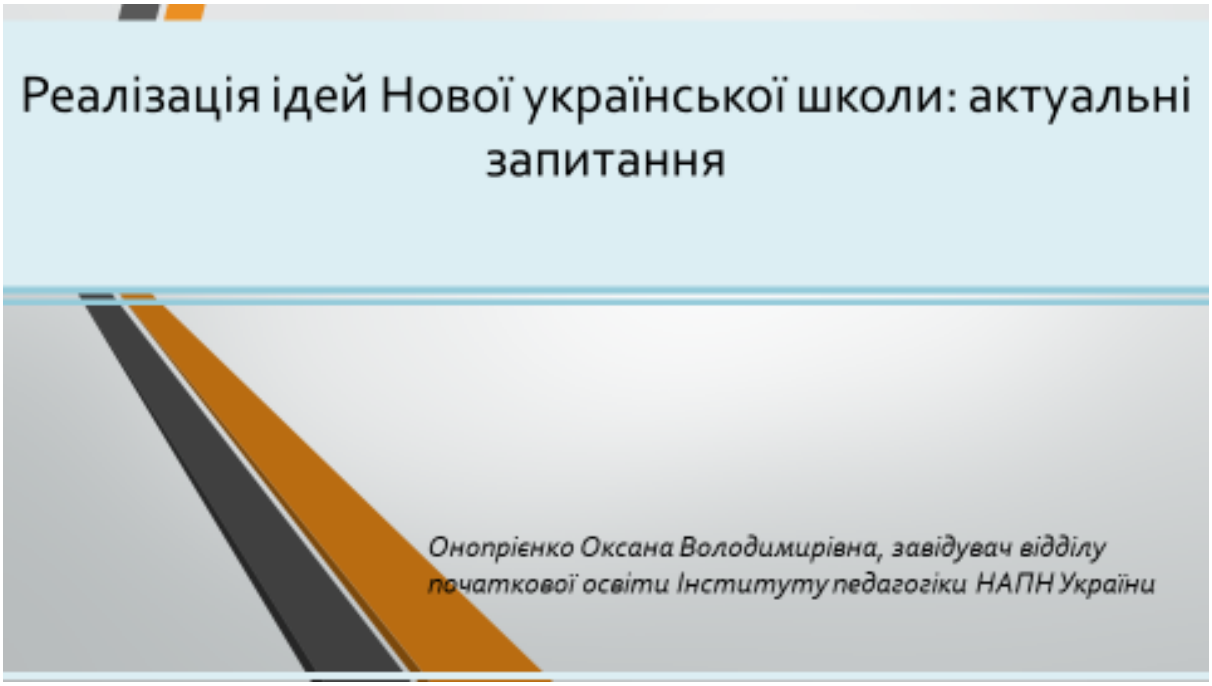

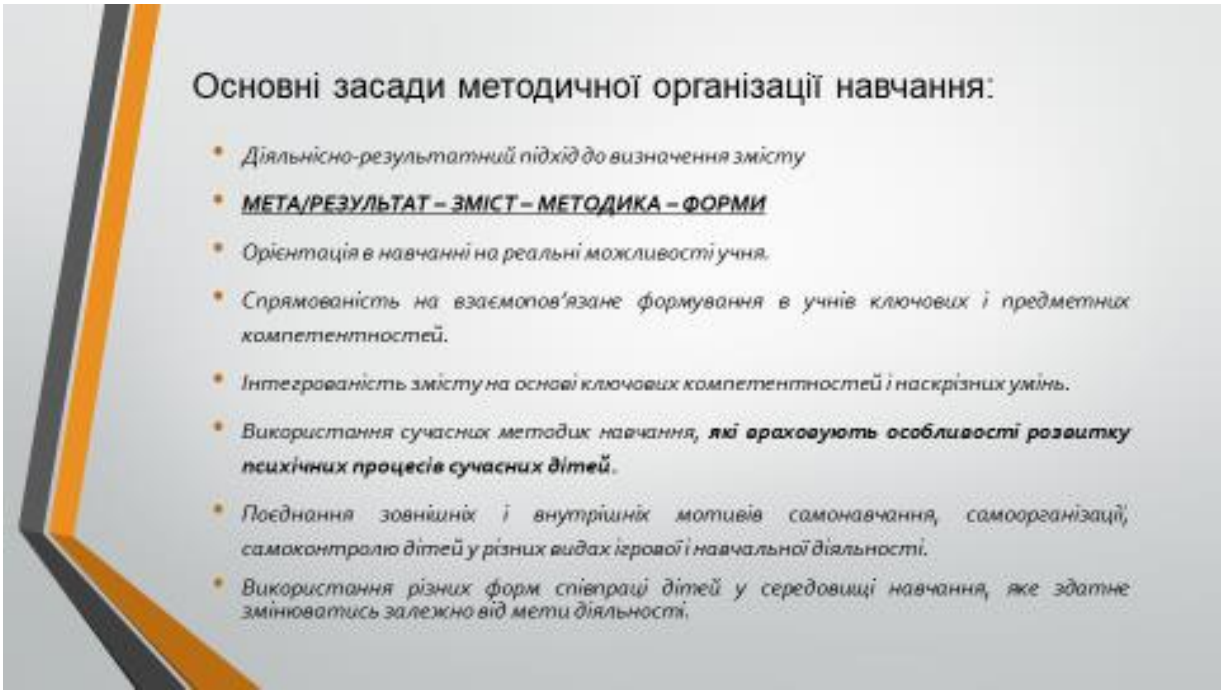

Які методики навчання допоможуть учням цікаво й успішно досягти очікуваних результатів?

1. Розвиток дитини відбувається лише в ситуації пізнання нового

Діяльність у зоні актуального розвитку не має переважати в навчальному процесі

Діяльність у зоні актуального розвитку не має переважати в навчальному процесі

Прогресу дитини в навчанні сприяє діяльність у зоні найближчого розвитку

Що є основою досягнення очікуваних результатів?

2. Забезпечення логічних зв'язків між засвоєнням знань і способів дій передбачає безперервний перехід від нижчого до вищого ступеня навчання та учіння.

Дидактичний принцип систематичності і послідовності убезпечує від «клаптикової» педагогіки.

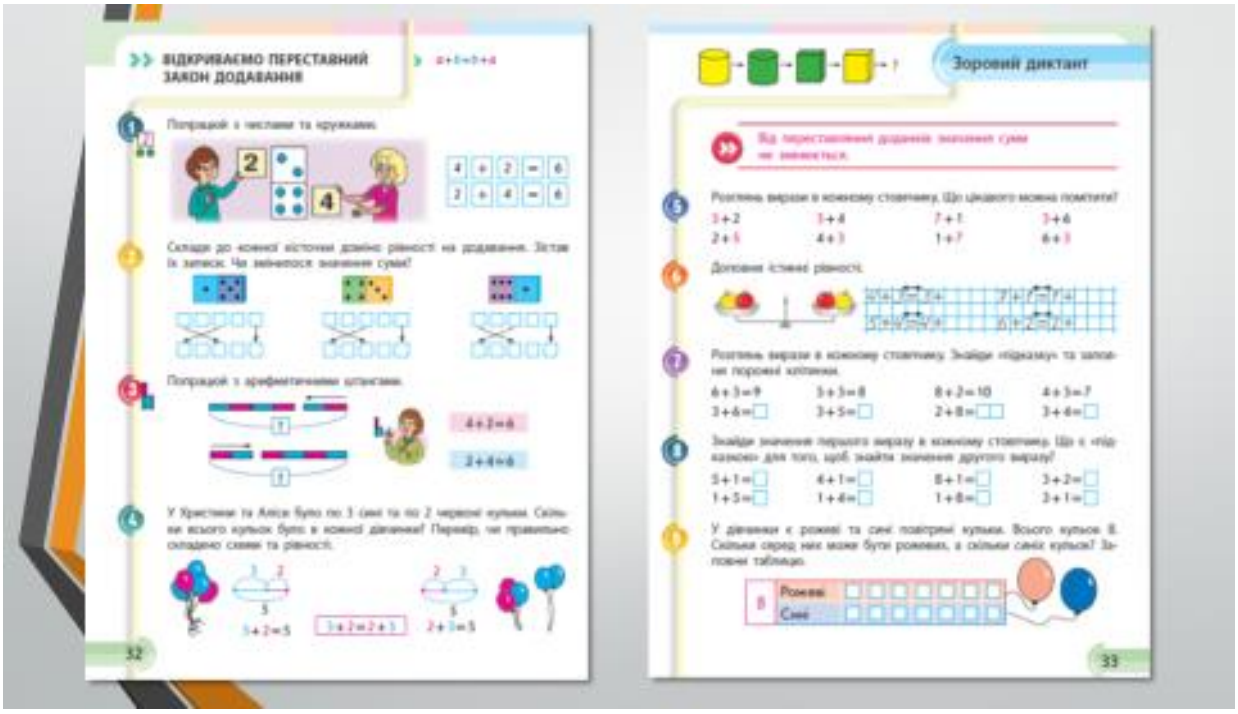

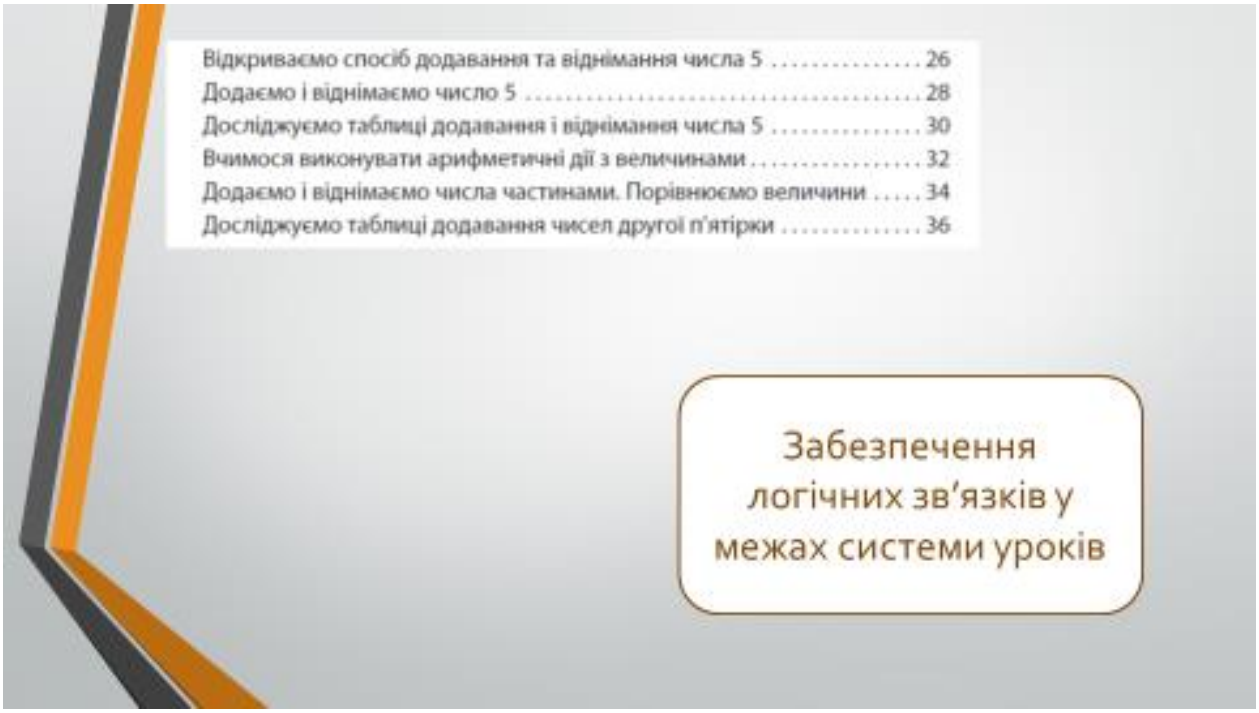
Відкриваємо спосіб додавання та віднімання числа 5 26
Додаємо і віднімаємо число 5 28
Досліджуємо таблиці додавання і віднімання числа 5 30
Вчимося виконувати арифметичні дії з величинами 32
Додаємо і віднімаємо числа частинами. Порівнюємо величини 34
Досліджуємо таблиці додавання чисел другої п'ятірки 36
Забезпечення логічних зв'язків у межах системи уроків

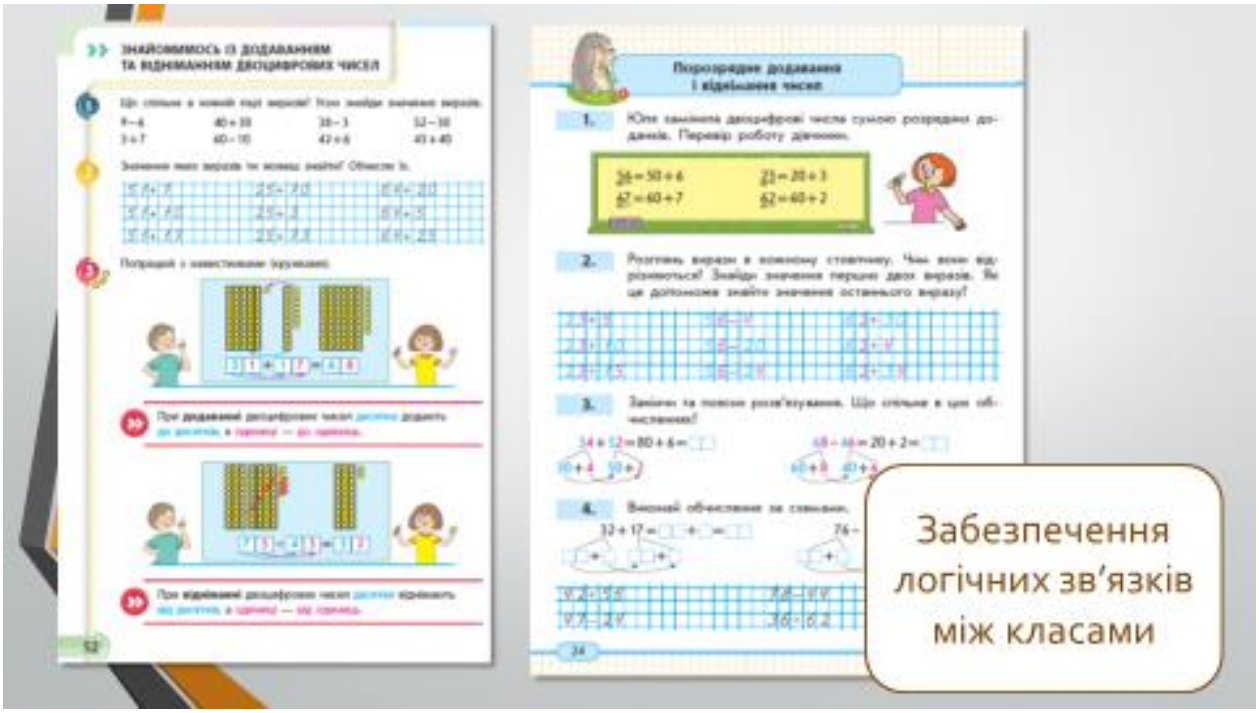
ЗНАЙОМИМОСЬ ІЗ ДОДАВАННЯМ ТА ВІДНИМАННЯМ ДВОЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ
Порозрядне додавання і відіймання чисел
Забезпечення логічних зв'язків між класами

Як упроваджувати формувальне оцінювання?

3. Спільне з учнями відстеження навчального поступу

Вимірюємо довжини відрізків

Матеріал можна використати для навчального портфоліо

1. Виконання дії за зразком (контролюємо загальне уявлення про спосіб виконання дії).

Виміряй довжини відрізків.

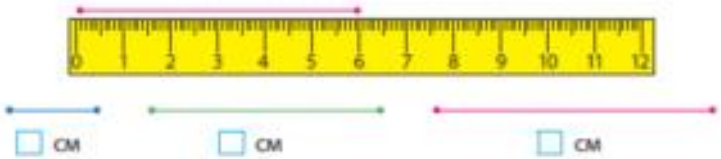

2. Відтворення дії на матеріалізованому об'єкті
(контролюємо чітке розуміння способу виконання дії).
Визнач, яка завдовжки кожна смужка.
см
см
см
см
см
мені було легко
у мене були сумніви
мені було складно

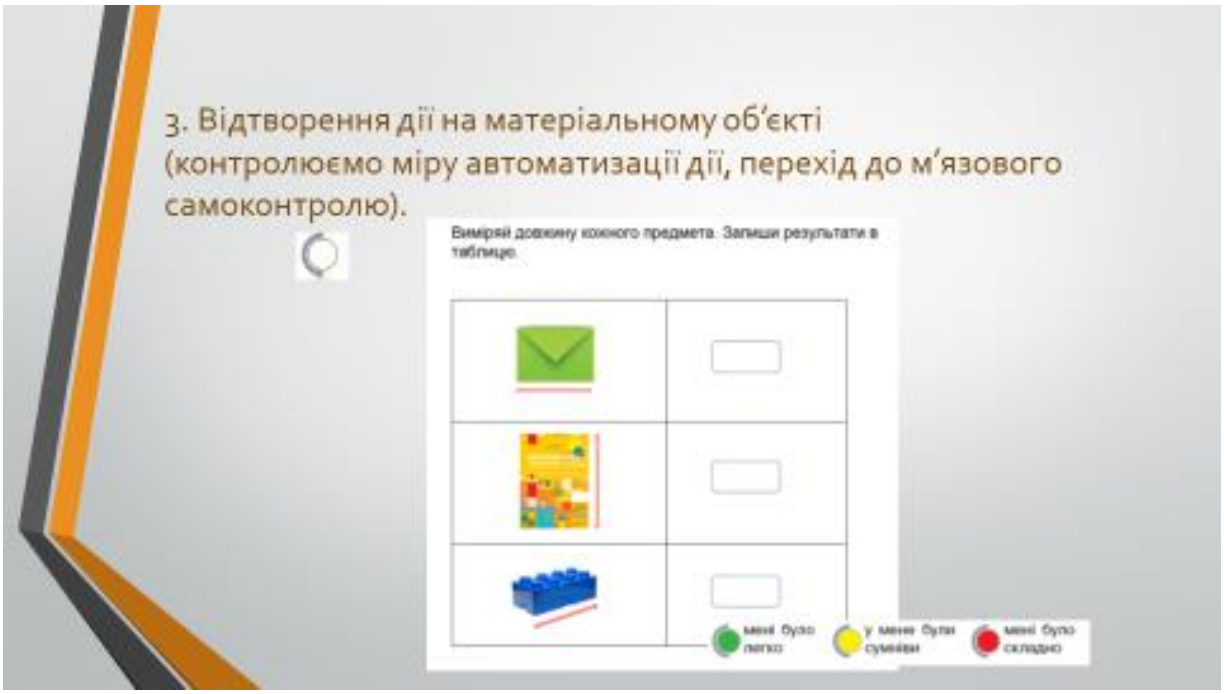
3. Відтворення дії на матеріальному об'єкті
(контролюємо міру автоматизації дії, перехід до м'язового самоконтролю).
Виміряй довжину кожного предмета. Запиши результати в таблицю.
мені було легко
у мене були сумніви
мені було складно

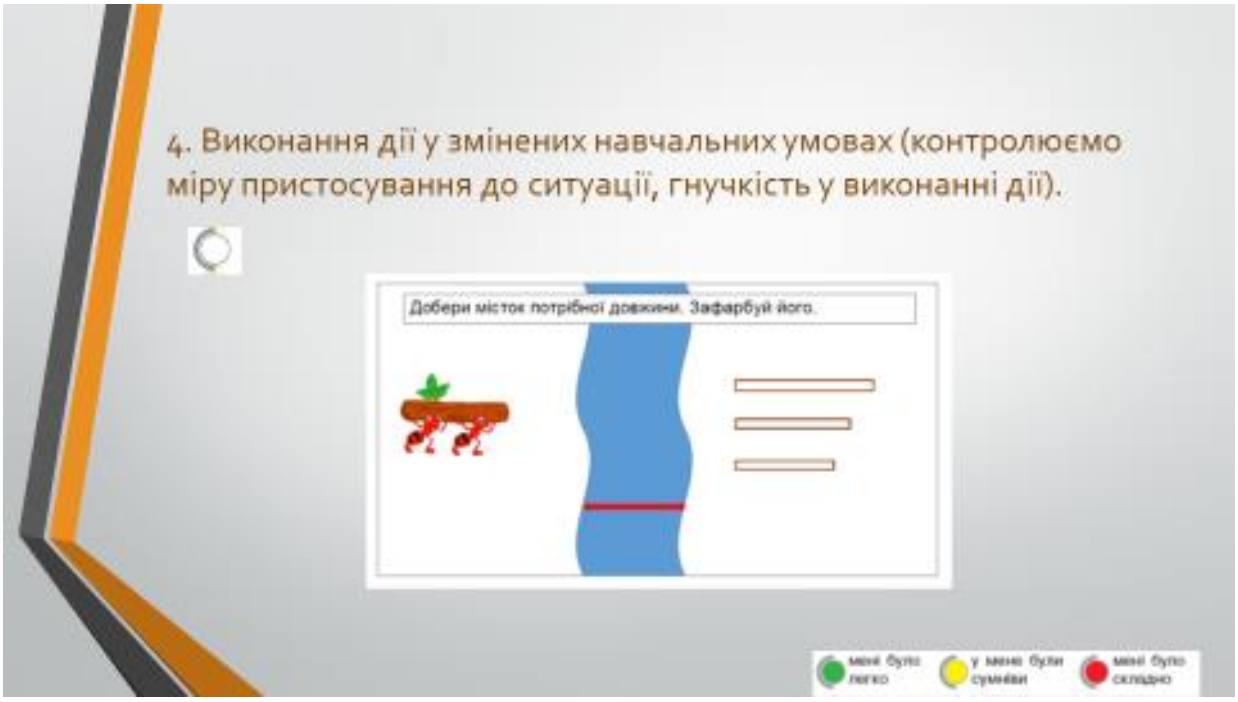
4. Виконання дії у змінених навчальних умовах (контролюємо міру пристосування до ситуації, гнучкість у виконанні дії).
Добери місток потрібної довжини. Зафарбуй його.
мені було легко
у мене були сумніви
мені було складно

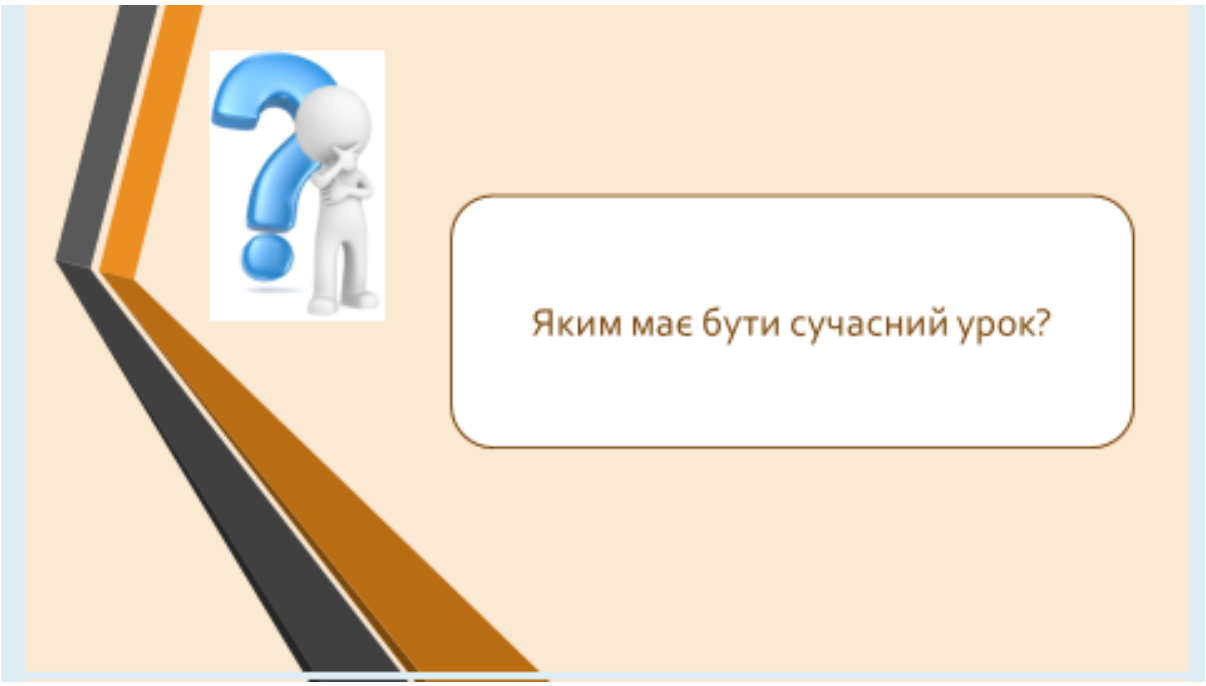
Яким має бути сучасний урок?

4. Поєднання в уроці лінійності змісту й строкатості темпу.

Кліпове (NET) мислення призводить до звички сприймати лише гіпертексти, в яких зв'язки на асоціативному рівні. Тож інформацію для кращого її розуміння варто дрібнити, подавати дозовано.

Урок 38. Досліджуємо склад числа 10

(Реалізація різних способів навчальної активності)

Практична вправа з предметами
(закріплюємо розуміння сутності арифметичних дій)

Практична вправа з предметами
(закріплюємо розуміння сутності арифметичних дій)

Робота з частково матеріалізованими об'єктами (закріплюємо розуміння сутності арифметичних дій)

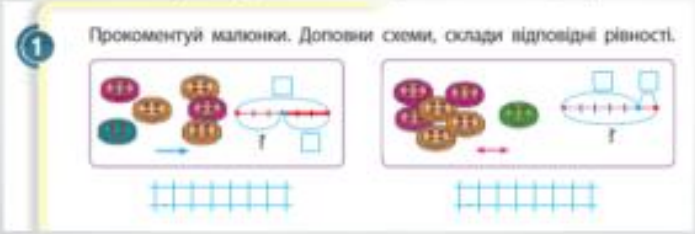

Гра-руханка «Віднови порядок» (повторюємо знання порядкової лічби)

Вправа на увагу
(повторюємо знання місця числа у числовому ряді)
7

Усна лічба
(повторюємо склад чисел, тренуємо слухову пам'ять)
7
5 1 6 2
3 4
6
3 4 2
5 1
5
3 2
1 4

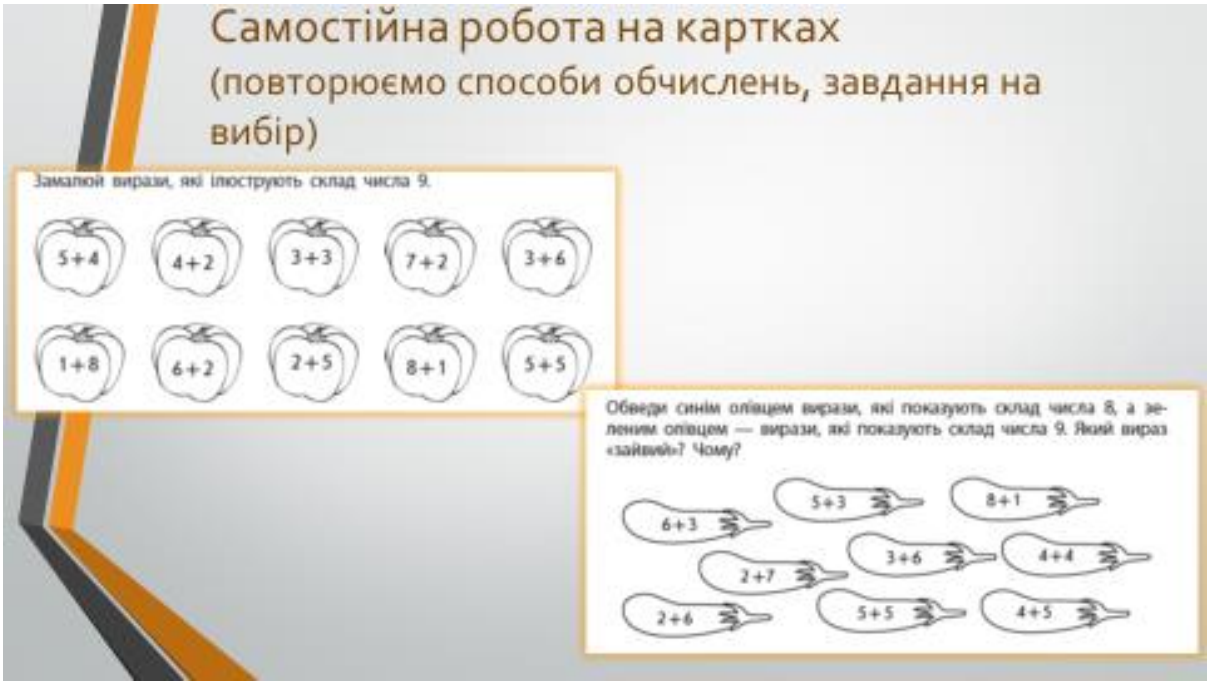
Самостійна робота на картках
(повторюємо способи обчислень, завдання на вибір)
Замалюй вирази, які ілюструють склад числа 9.
5+4
4+2
3+3
7+2
3+6
1+8
6+2
2+5
8+1
5+5
Обведи синім олівцем вирази, які показують склад числа 8, а зеленим олівцем — вирази, які показують склад числа 9. Який вираз «зайвий»? Чому?
6+3
5+3
8+1
2+7
3+6
4+4
2+6
5+5
4+5

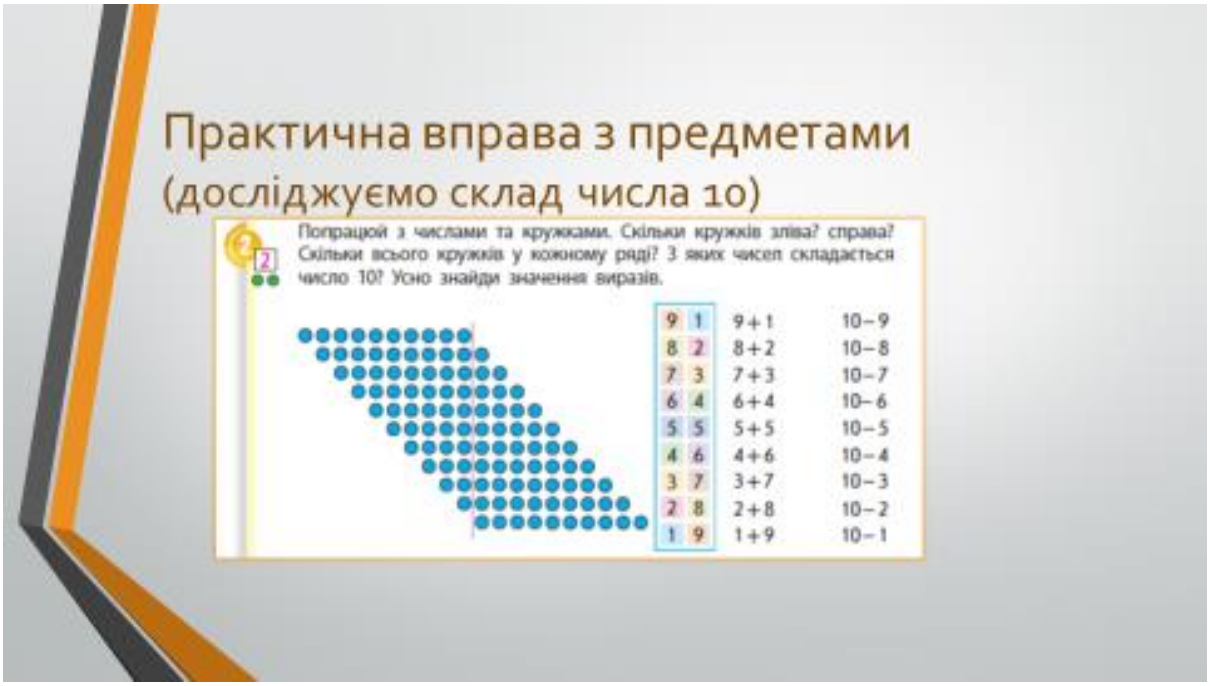
Практична вправа з предметами
(досліджуємо склад числа 10)
Попрацюй з числами та кружками. Скільки кружків зліва? справа? Скільки всього кружків у кожному ряді? З яких чисел складається число 10? Усно знайди значення виразів.
9 1 9+1 10−9
8 2 8+2 10−8
7 3 7+3 10−7
6 4 6+4 10−6
5 5 5+5 10−5
4 6 4+6 10−4
3 7 3+7 10−3
2 8 2+8 10−2
1 9 1+9 10−1

Виконання завдання у зошиті
(досліджуємо склад числа 10)

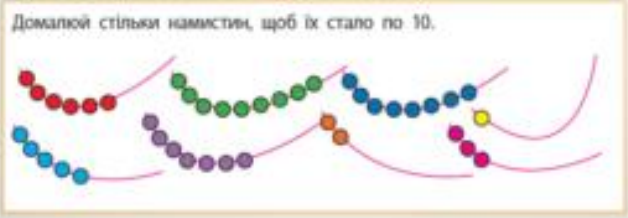

Перевірка роботи

4
5
1
3

2
8
9
7

Я собою задоволена!
Я собою задоволений!

Самооцінювання роботи

Я собою поки не задоволена!
Я собою поки не задоволений!

Колективна робота над завданням
(утворюємо пари чисел, що показують склад числа 10)

Розглянь пари чисел, які складають число 10. Що цікаве можна помітити? Запиши відповідні рівності на додавання.

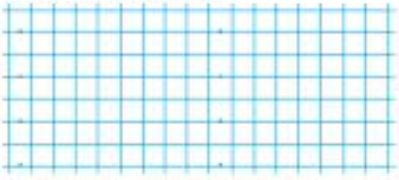

Робота в парі
(досліджуємо склад числа 10)

Вправа-руханка «Відшукай пару»
(досліджуємо склад числа 10)

Індивідуальна робота над завданням
(досліджуємо склад числа 10, завдання на вибір)
Обведи лінією кісточки доміно, які ілюструють склад числа 10.
Замалюй вирази, які показують склад числа 10.
5+5
4+4
2+8
3+7
1+9
4+6
3+3
9−1

Гра-загадка
(закріплюємо склад числа
Я задумав число 10. Число складається із 8 і ...
8

Гра-загадка
(закріплюємо склад числа 10)
8
2

ДІТИ XXI СТОЛІТТЯ: МЕТОДИ Й ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЇХНЬОГО НАВЧАННЯ

О. В. Онопрієнко, завідувач відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

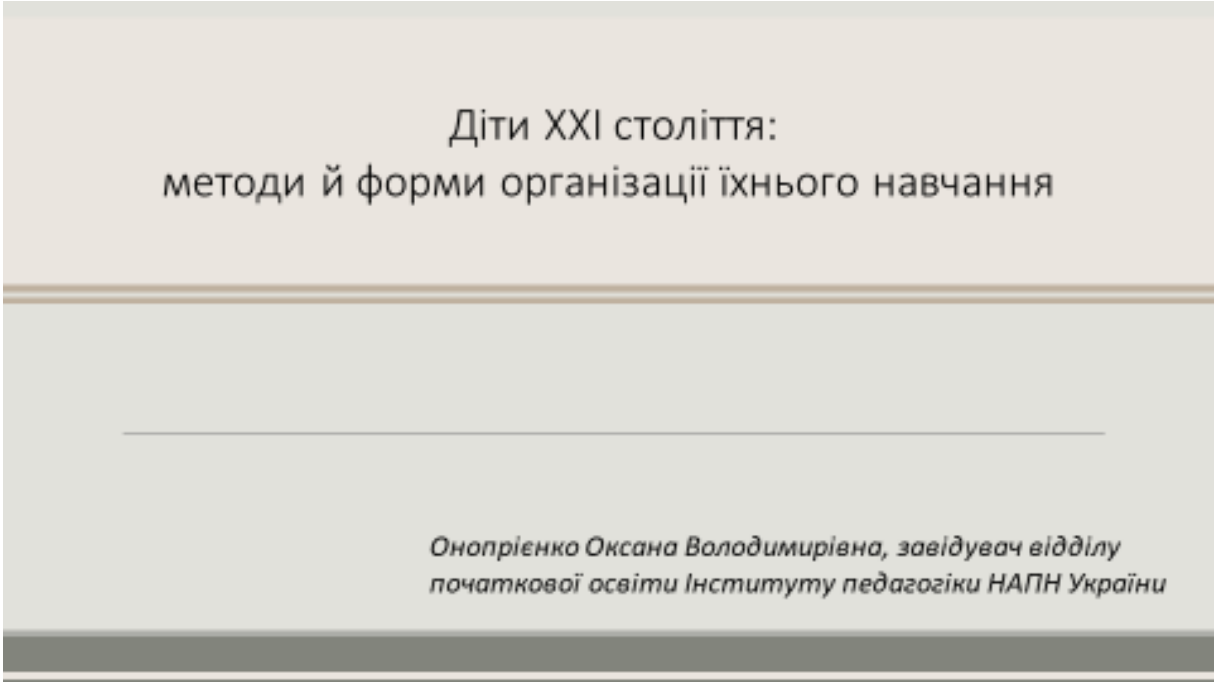

Основні засади Концепції реформування освіти

- …
- Використання сучасних методик навчання, які враховують особливості розвитку психічних процесів сучасних дітей.

- *Які вони — діти XXI століття?*

Які вони — діти XXI століття?

- Урівноважені, позитивні і менш агресивні.
- Яскраві, творчі, самодостатні, менш формалізовані.
- У них більша схильність до самодисципліни, ніж до контролю ззовні.
- Для них важлива цікава робота.
- Вони залежні від технологій, зайняті одночасно різними справами.
- Чітко знають, чим би вони не хотіли б займатися.
- Здатні сприймати колосальний обсяг інформації.
- Гіперчутливі і вразливі, абсолютно не терплять насильства над собою.
- Менше контактують з людьми, ніж попередні покоління.

Діти по-іншому сприймають світ

Не ділять світ на цифровий
і реальний, а вважають
двома частинками одного цілого.

Мають переважати сюжети,
які відображають реальне життя.

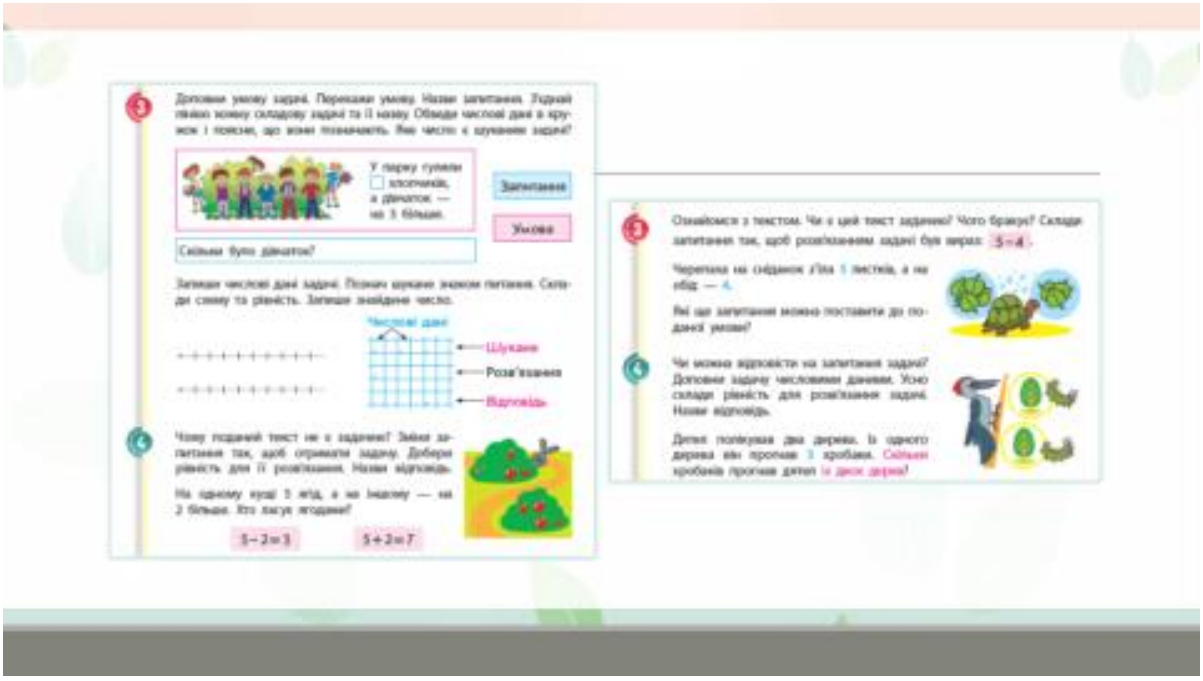

Доповни умову задачі. Перекажи умову. Назви запитання. Годуючі пташку складову задачі та її назву. Обведи числові дані в кружок і поясни, що вони позначають. Яке число є шуканим задачі?

У парку гуляли ☐ хлопчиків, а дівчаток — на 3 більше.

Запитання

Умова

Скільки було дівчаток?

Запиши числові дані задачі. Позначи шуканим знаком питання. Складі схему та рівність. Запиши знайдене число.

Числові дані

Шукане

Розв'язання

Відповідь

Чому поданий текст не є задачею? Зміни запитання так, щоб отримати задачу. Добери рівність для її розв'язання. Назви відповідь.

На одному кущі 5 ягід, а на іншому — на 2 більше. Хто їстиме ягодами?

5 − 2 = 3

5 + 2 = 7

Ознайомся з текстом. Чи є цей текст задачею? Чого бракує? Складі запитання так, щоб розв'язанням задачі був вираз: 5 − 4.

Черепаха на сніданок з'їла 5 листків, а на обід — 4.

Які ще запитання можна поставити до поданої умови?

Чи можна відповісти на запитання задачі? Доповни задачу числовими даними. Усно складі рівність для розв'язання задачі. Назви відповідь.

Дятел полікував два дерева. Із одного дерева він прогнав 3 хробаків. Скільки хробаків прогнав дятел із двох дерева?

Основні навчальні проблеми

сучасного покоління дітей

Основні навчальні проблеми, викликані раннім залученням дітей до цифрових пристроїв:

1. Зниження об'єму слухової пам'яті.

Математичні диктанти

1.1. «П'ять плюс два»

1) вимовляє учитель;
2) повторює дитина тихо;
3) повторює дитина про себе;
4) дитина записує і обчислює.

Математичні диктанти

1.2. «До п'яти додати два»

1) вимовляє учитель;
2) повторює дитина тихо;
3) повторює дитина про себе;
4) дитина записує і обчислює.

Математичні диктанти

1.3. «Знайти суму чисел п'ять і два»

1) вимовляє учитель;
2) повторює дитина тихо;
3) повторює дитина про себе;
4) дитина записує і обчислює.

Математичні диктанти

2.1 «П'ять плюс два»

1) вимовляє учитель;
2) повторює дитина про себе;
3) дитина записує і обчислює.

Математичні диктанти

3.1 «П'ять плюс два»

1) вимовляє учитель;
2) дитина записує і обчислює.

Основні навчальні проблеми, викликані раннім залученням дітей до цифрових пристроїв:

1. Зниження об'єму слухової пам'яті.
2. Уповільнення розвитку децентрації.

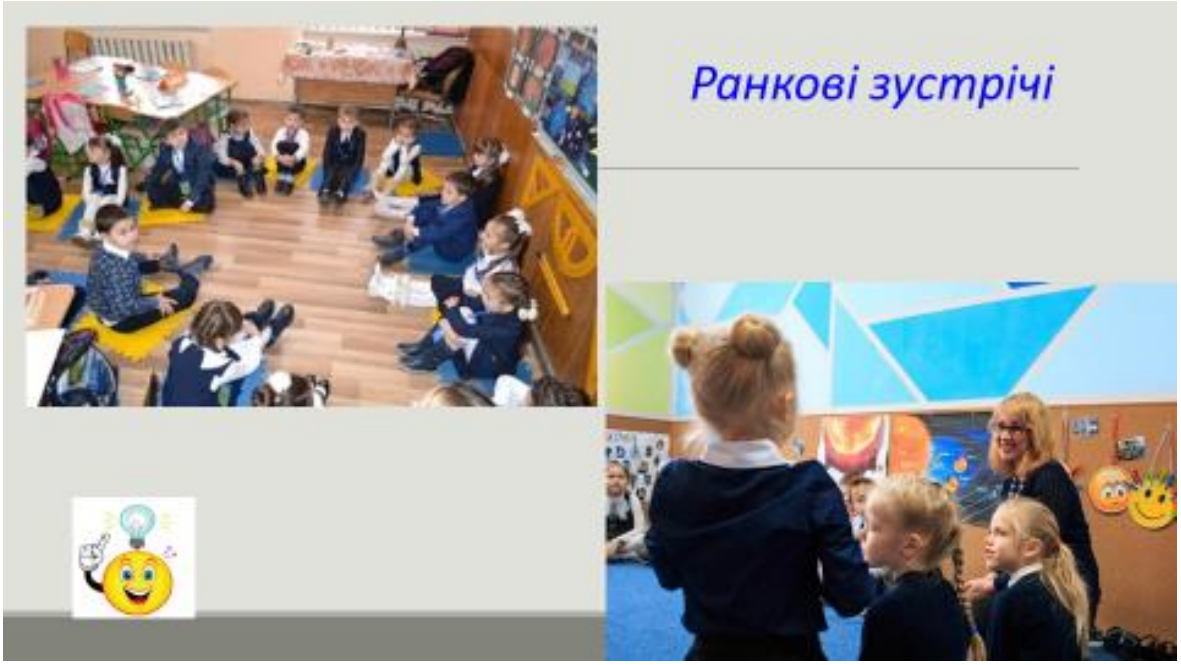
Ранкові зустрічі

РОБОТА В ПАРАХ, ГРУПАХ

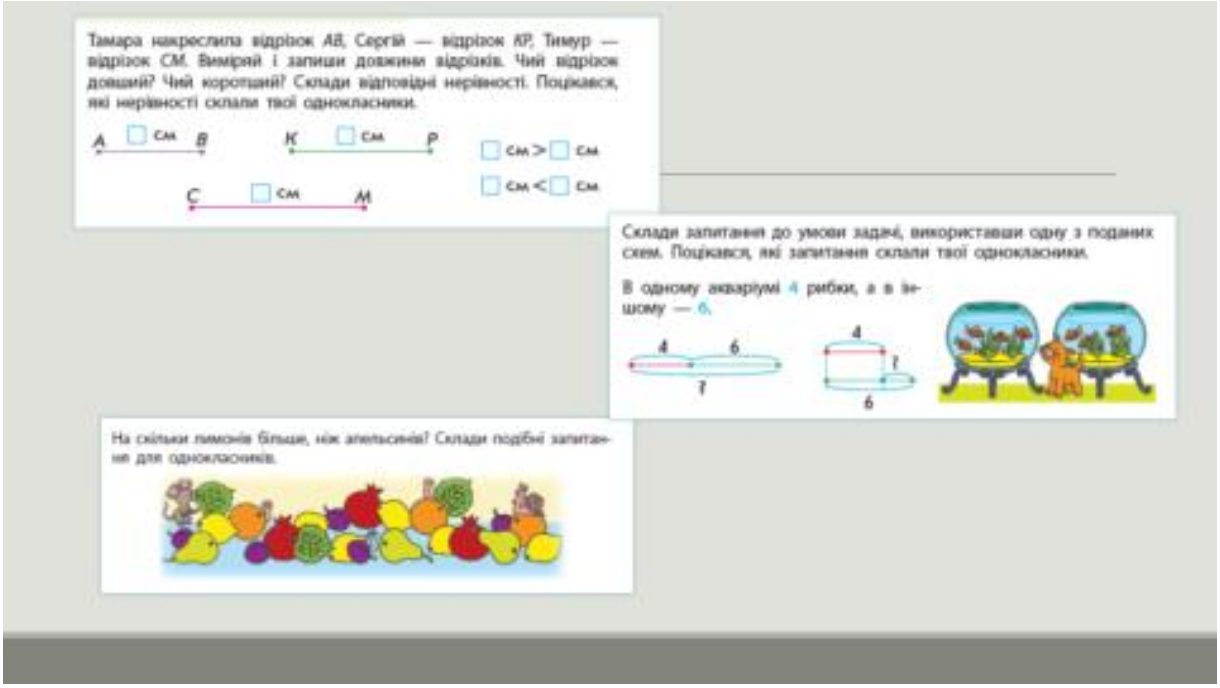
Тамара накреслила відрізок АВ, Сергій — відрізок КР, Тимур — відрізок СМ. Виміряй і запиши довжини відрізків. Чий відрізок довший? Чий коротший? Склади відповідні нерівності. Поцікався, які нерівності склали твої однокласники.
A см B
K см P
C см M
см > см
см < см
Склади запитання до умови задачі, використавши одну з поданих схем. Поцікався, які запитання склали твої однокласники.
В одному акваріумі 4 рибки, а в іншому — 6.
4 6 ?
4 ? 6
На скільки лимонів більше, ніж апельсинів? Склади подібні запитання для однокласників.

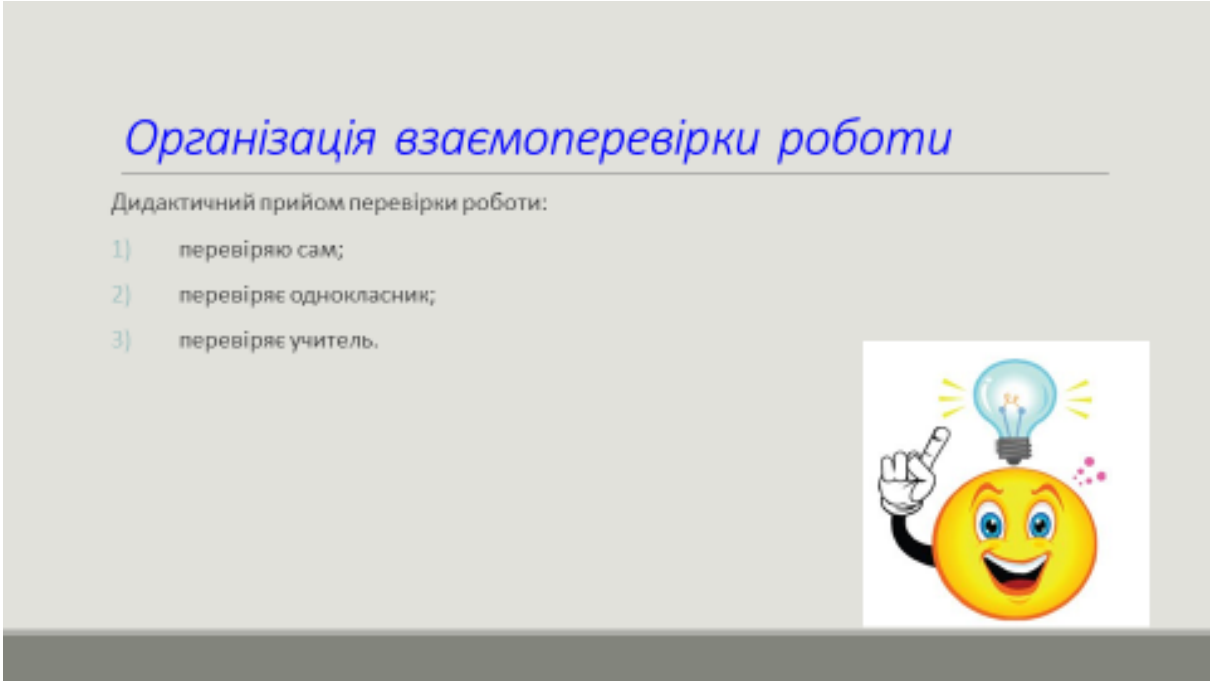
Організація взаємоперевірки роботи
Дидактичний прийом перевірки роботи:
1) перевіряю сам;
2) перевіряє однокласник;
3) перевіряє учитель.

Основні навчальні проблеми, викликані раннім залученням дітей до цифрових пристроїв:

1. Зниження об'єму слухової пам'яті.
2. Уповільнення розвитку децентрації.
3. Погіршення уваги

Концентрація уваги на одному параметрі

Концентрація уваги на кількох параметрах

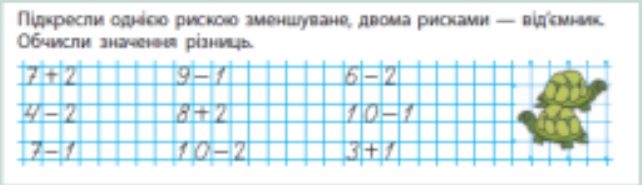

ТРЕНУЮ УВАГУ
(зоровий диктант)

ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ 1.

ЗМІНЮЄМО ФОРМУ

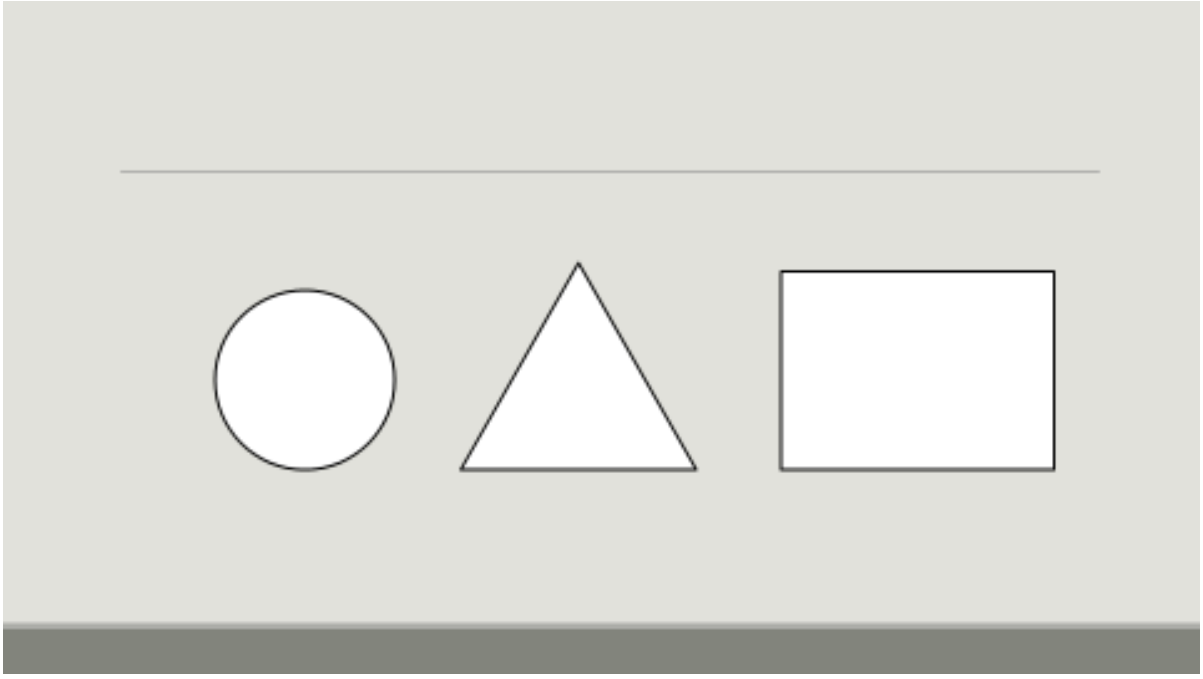

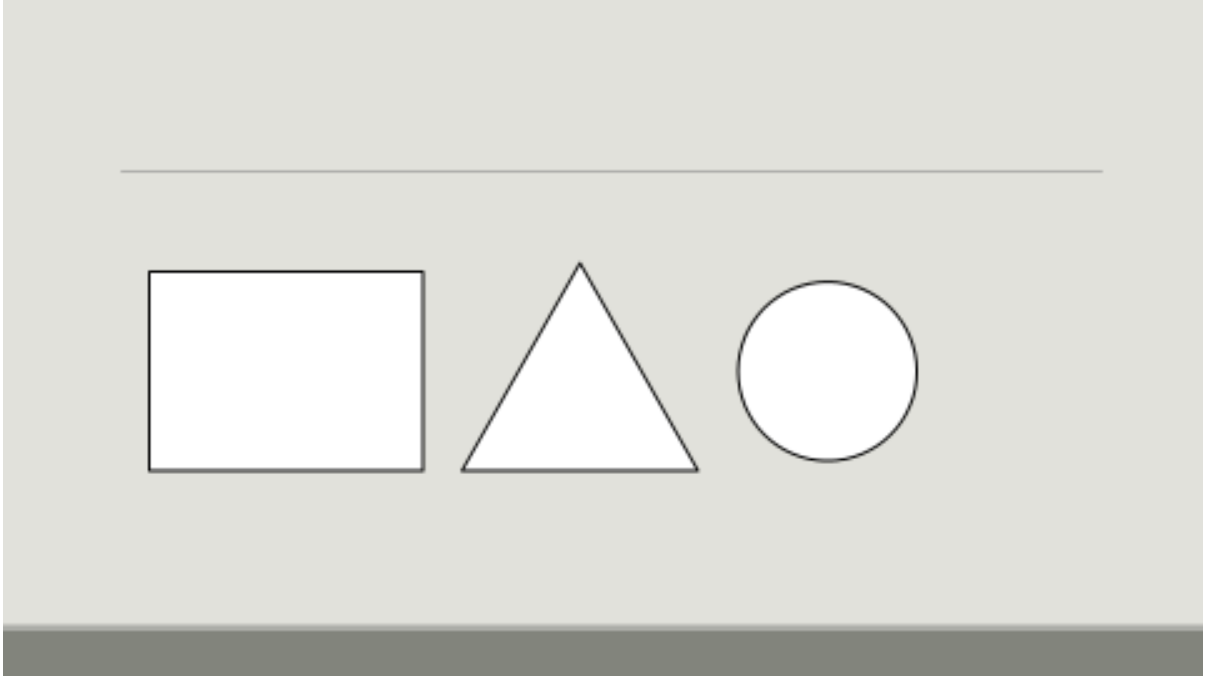

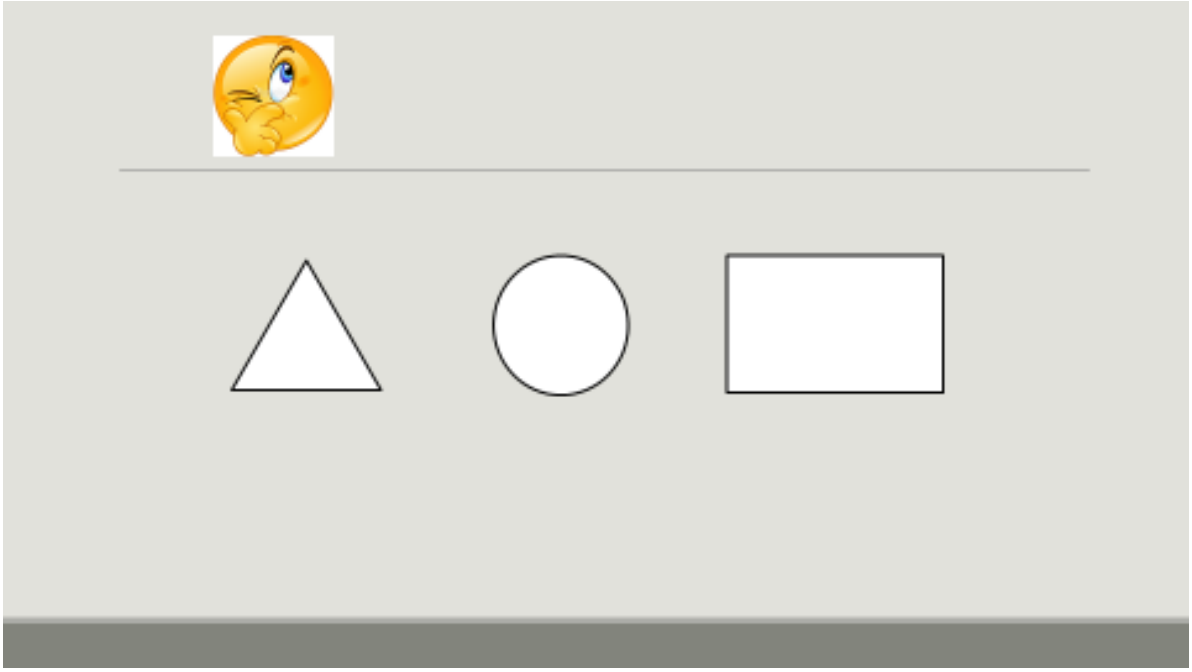

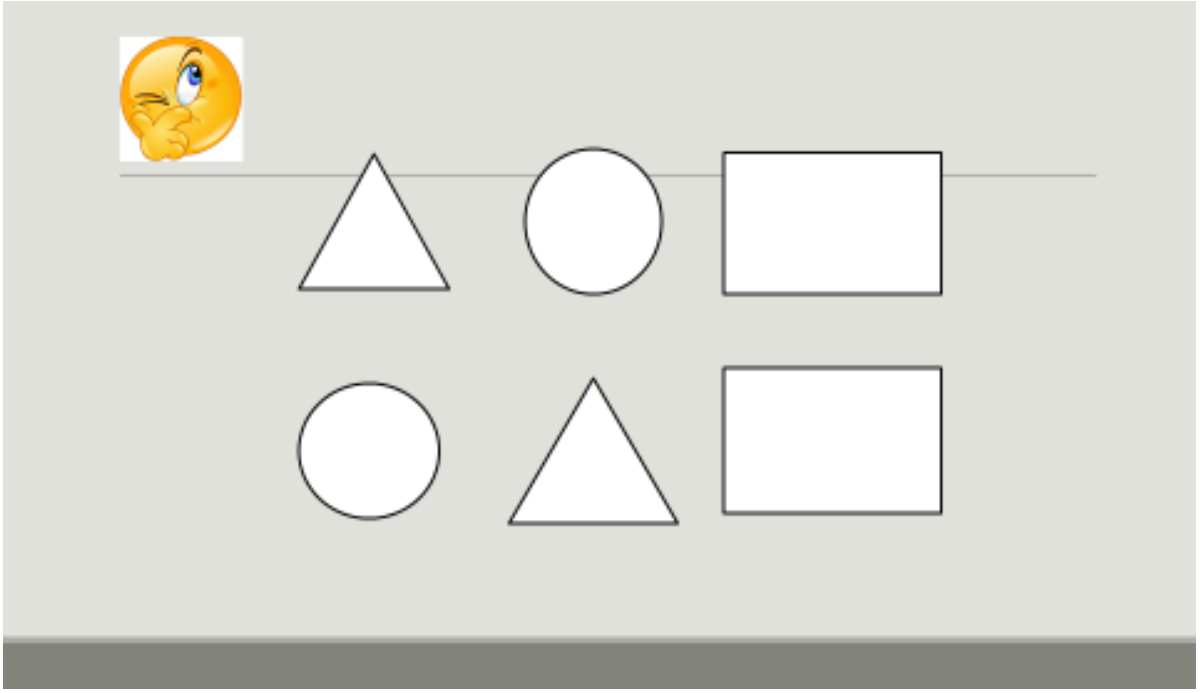

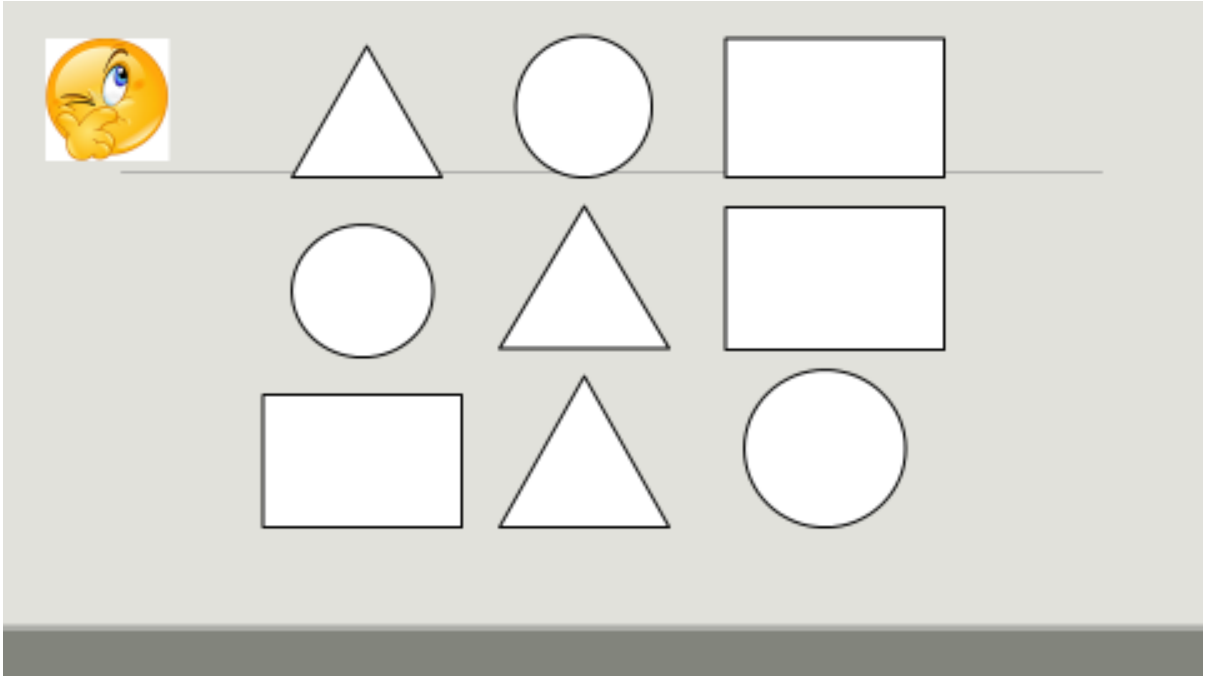

ОЦІНЮЮ СЕБЕ
Я була уважна!
Я був уважний!
Я поки не зовсім уважна.
Я поки не зовсім уважний.
Щойно я була не уважна.
Щойно я був не уважний.

ТРЕНУЮ УВАГУ

ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ 1.

ЗМІНЮЄМО КОЛІР

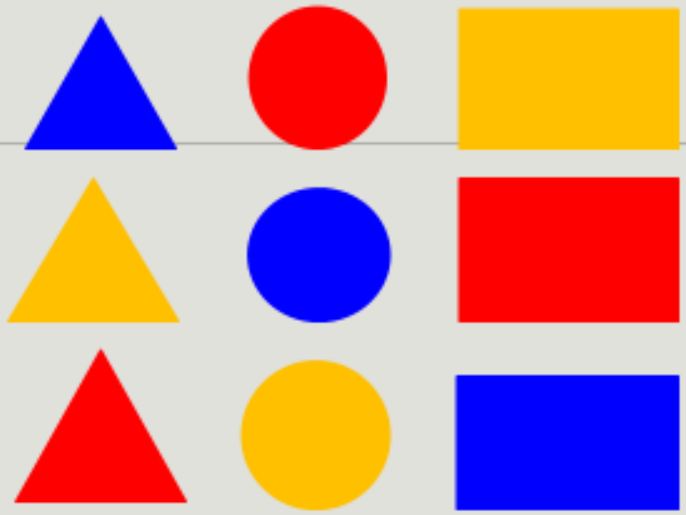

ТРЕНУЮ УВАГУ

ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ 1.

ЗМІНЮЄМО ЧАС ЕКСПОЗИЦІЇ

Основні навчальні проблеми, викликані раннім залученням дітей до цифрових пристроїв:

1. Зниження об'єму слухової пам'яті.
2. Уповільнення розвитку децентрації.
3. Погіршення уваги
4. Багатозадачність

Зосередження навчальної діяльності на одній проблемі

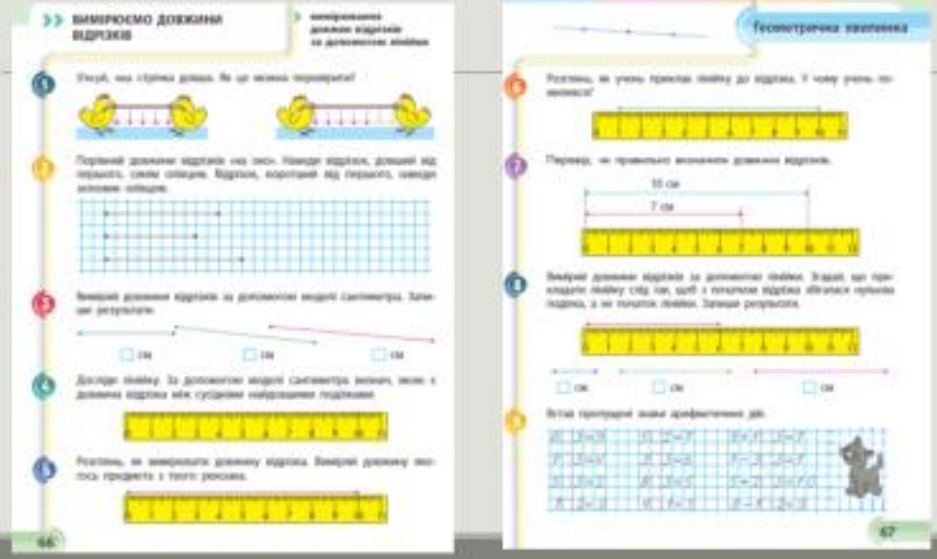

Поступове ускладнення змісту діяльності відповідно до рівнів засвоєння

Основні навчальні проблеми, викликані раннім залученням дітей до цифрових пристроїв:

1. Зниження об’єму слухової пам’яті.
2. Уповільнення розвитку децентрації.
3. Погіршення уваги
4. Багатозадачність
5. Погіршення аналітико-синтетичного мислення

Завдання з логічним навантаженням

Чи можна із п’яти паличок скласти два трикутники? Мишеня впевнене, що впорається із цим завданням. А як ти вважаєш, чи достатньо паличок? Скільки сторін у кожному трикутнику? Спробуй виконати завдання.

Таня, Юля та Наталка пішли на прогулянку. Вишикуй дівчаток за зростом, якщо Таня вища за Юлю, але нижча за Наталку.

У Наталки довше волосся, ніж у Юлі, але коротше, ніж в Оленки. У Тетянки волосся коротше, ніж у Юлі, але довше, ніж у Катрусі. У кого з дівчаток волосся найдовше?

Кролик, хом’ячок і морська свинка можуть вибрати тільки по одному овочу із наведених на малюнку.

1) Кролик обрав капусту. Які овочі могли взяти інші тварини?
2) Хом’ячок обрав моркву. Які овочі могли взяти інші тварини?
3) Морська свинка обрала не буряк і не моркву. Які овочі могли взяти інші тварини?

Складі таблицю додавання числа 2. Як змінюється перший доданок? На скільки? Як змінюється значення суми? На скільки? Зроби висновок. Складі та прочитай таблицю віднімання числа 2.
+2=
-2=
Якщо доданок збільшити на 1, то значення суми теж збільшиться на 1.
Розглянь рівності в стовпчиках. Поміркуй, як змінюється перший доданок. Як зміниться значення суми?
6+3=9
7+3=
4+3=7
5+3=
Навчальні дослідження
На дереві 8 яблук — зелених і стиглих. Скільки з них може бути зелених, а скільки стиглих?
8
Зелені
Стиглі
Який знак арифметичної дії «сховався» за лататтям?
8 3=5
4 3=7
3 3=0
9 1=10
7 3=4
4 3=1
6 2=8
5 2=3
8 0=8

5
Доповни умову. Розв'яжи задачу.
Задача
Борсучок припас яблук і 4 груші.
Скільки всього фруктів припас борсучок?
6
Доповни умову. Порівняй цю задачу з поданою в завданні 5. Що в них спільного? Чим вони відрізняються? Чи вплине ця відмінність на розв'язування задачі? Розв'яжи задачу.
Задача
Борсучок припас яблук і 4 груші.
На скільки менше груш, ніж яблук?
Кожен новий вид задачі уводиться на основі дослідження змін у задачі відомого виду.

Основні навчальні проблеми, викликані раннім залученням дітей до цифрових пристроїв:

1. Зниження об'єму слухової пам'яті.
2. Уповільнення розвитку децентрації.
3. Погіршення уваги
4. Багатозадачність
5. Погіршення аналітико-синтетичного мислення
6. Заміна вирішення задачі перебором варіантів.

Не варто зловживати завданнями тестового характеру з вибором правильної відповіді із кількох запропонованих варіантів.

Формування уміння розв'язувати задачі. 1 клас

Процес формування поняття «задача» передбачає таку поетапність:

- сприймання істотних ознак і властивостей;
- усвідомлення суті уявлення;
- осмислення суті поняття;
- узагальнення змісту.

Формування уміння розв'язувати задачі. 2 клас

Формування уміння розв'язувати задачі. 3 клас

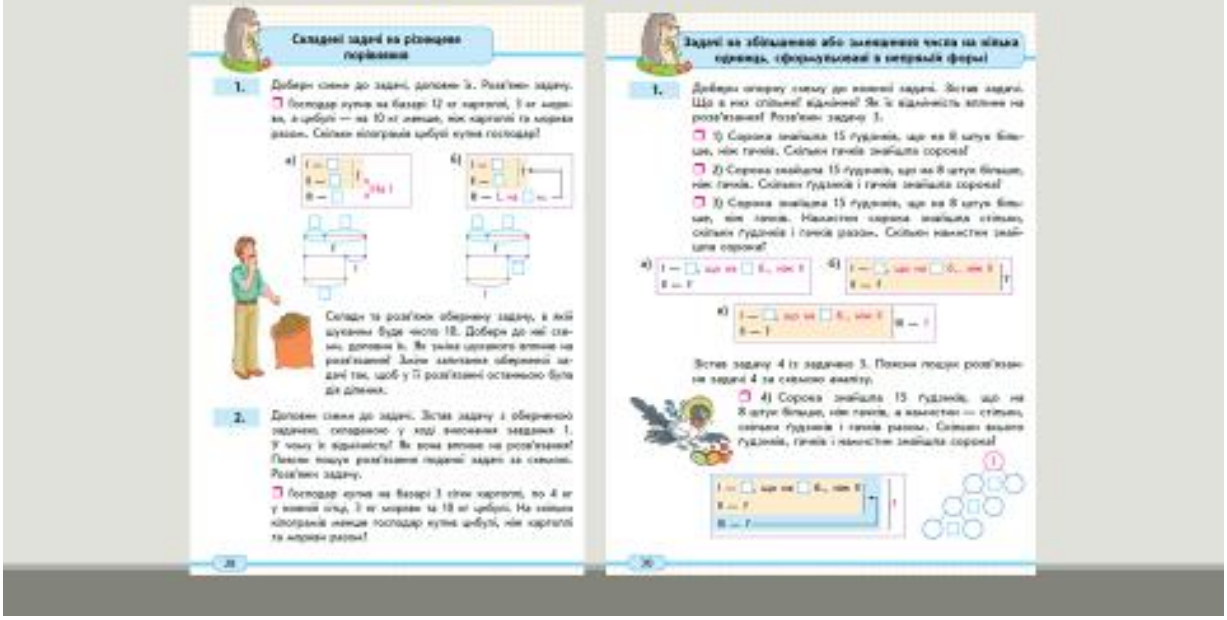

Складені задачі на різницеве порівняння

1. Добери схеми до задачі, доповни їх. Розв'яжи задачу.

Складені задачі на збільшення або зменшення числа на кілька одиниць, сформульовані в непрямій формі

1. Добери потрібну схему до кожної задачі. Зіставі задачі. Що в них спільне? відмінне? Як їх відмінність впливає на розв'язання? Розв'яжи задачу 1.

Формування уміння розв'язувати задачі. 4 клас

Задачі на подвійне зведення до одиниці

Основні навчальні проблеми, викликані раннім залученням дітей до цифрових пристроїв:

1. Зниження об'єму слухової пам'яті.
2. Уповільнення розвитку децентрації.
3. Погіршення уваги
4. Багатозадачність
5. Погіршення аналітико-синтетичного мислення
6. Заміна вирішення задачі перебором варіантів.
7. Переважання двовимірного сприйняття.

Доцільно більше уваги приділяти практичним вправам із тривимірними об'єктами.

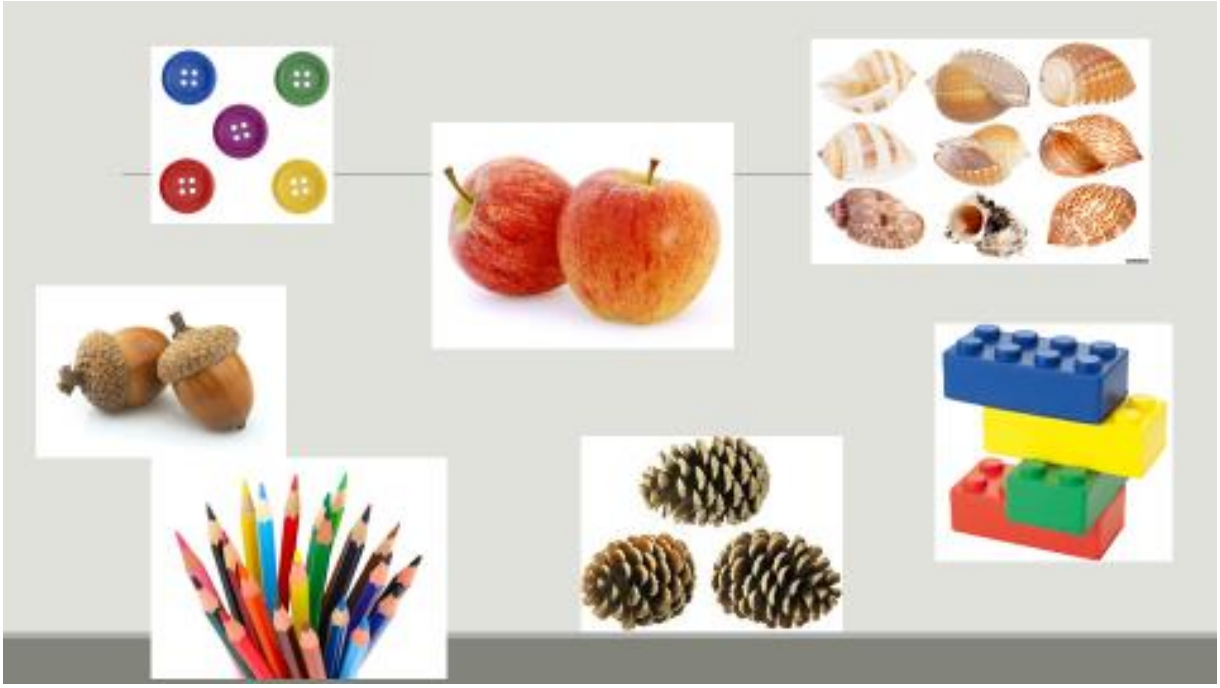

Основні навчальні проблеми, викликані раннім залученням дітей до цифрових пристроїв:

1. Зниження об'єму слухової пам'яті.
2. Уповільнення розвитку децентрації.
3. Погіршення уваги
4. Багатозадачність
5. Погіршення аналітико-синтетичного мислення
6. Заміна вирішення задачі перебором варіантів
7. Переважання двовимірного сприйняття
8. Кліпове (NET) мислення.

Інформацію для кращого її розуміння варто дрібнити, подавати дозовано.

Використання різних способів навчальної активності

Дитина здатна зосереджуватись на виконанні одного виду роботи стільки хвилин, скільки має років.

Постійний онлайн зв'язок — у групі

«Математика. Ранок. Пілот»

facebook

СУТНІСТЬ МОДУЛЬНОЇ СТРУКТУРИ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

К.І. Пономарьова, провідний науковий співробітник відділу початкової освіти , кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

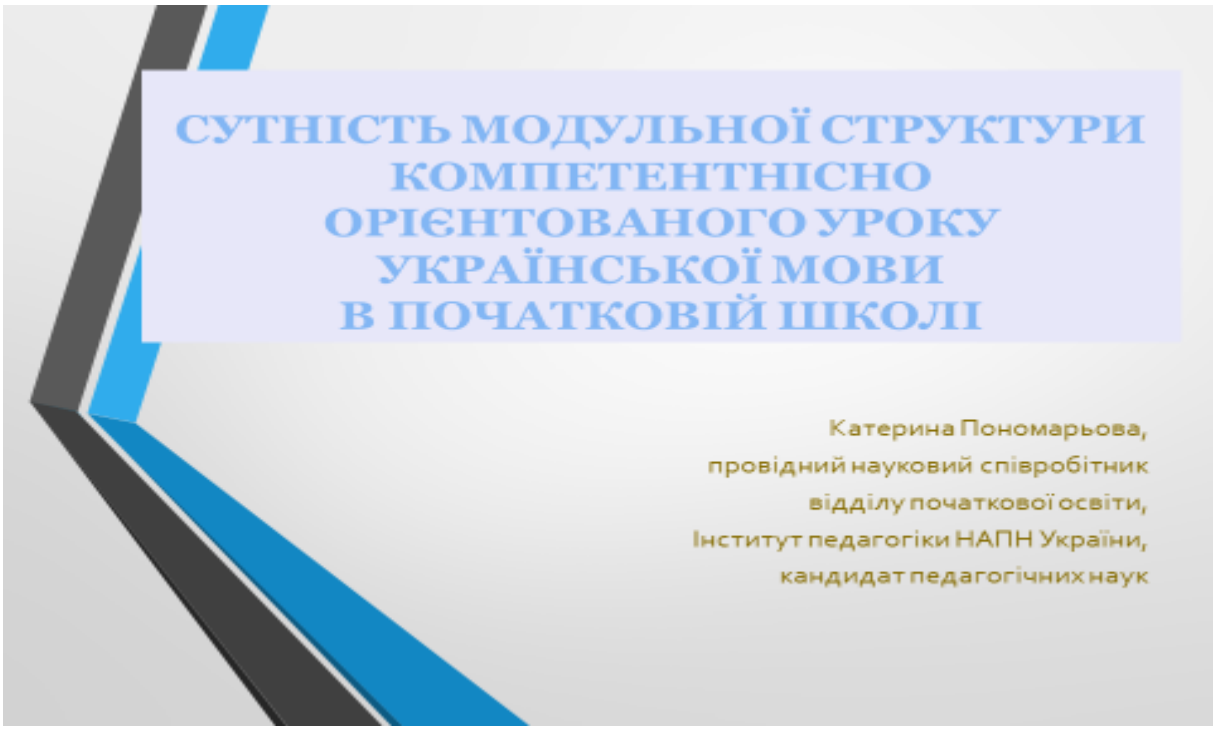

Комунікативна компетентність виявляється у здатності

- спілкуватися з людьми різного віку і статусу;
- розуміти й відтворювати сприйняту на слух та прочитану інформацію;
- змістовно й грамотно висловлювати свої думки в усній і письмовій формах;
- вільно володіти мовою в різних навчальних та життєвих ситуаціях.

Модулі компетентнісно орієнтованого уроку

- мовно-теоретичний;
- правописний;
- мовленнєво-творчий.

Завдання мовно-теоретичного модуля –

усвідомлене засвоєння передбачених програмою лінгвістичних знань у процесі **активної розумової діяльності.**

Ефективні методи і прийоми:

- евристична бесіда;
- проблемні запитання і завдання;
- дослідження мовного явища;
- порівняння мовних одиниць з метою встановлення подібних та відмінних ознак;
- пошук шляхів чи способів розв'язання життєвих мовленнєвих ситуацій.

Завдання правописного модуля –

формування елементарних умінь орфографічно правильно писати слова і вживати пунктуаційні знаки.

Етапи формування правописних умінь:

- ознайомлення з правилом орфографії чи пунктуації;
- виконання тренувальних вправ на застосування вивченого правила;
- застосування правила в процесі виконання мовленнєво-творчого завдання.

Завдання мовленнєво-творчого модуля –

формування в молодших школярів умінь будувати невеликі за обсягом зв'язні висловлювання.

Мовленнєво-творчий модуль

реалізується через мовленнєво-творчі завдання, які передбачають написання невеликих текстів з використанням правил, що вивчалися на даному уроці.

Підсумок уроку передбачає:

- зіставлення досягнутого з цілями, поставленими на початку уроку;
- залучення дітей до рефлексивного аналізу власної навчально-пізнавальної діяльності.

Особливості компетентнісно орієнтованого уроку:

- двокомпонентна тема *(мовленнєвий і мовний складники);*
- компетентнісно орієнтовані цілі;
- модульна структура;
- підсумок уроку, що передбачає діагностику результатів навчальної діяльності учнів;
- обов'язкова рефлексія.

Переваги модульної структури уроку української мови:

- всі види діяльності взаємопов'язані і спрямовані на формування складників комунікативної компетентності;
- усвідомлене засвоєння теоретичних знань з української мови і правил правопису;
- систематичний і цілеспрямований мовленнєвий розвиток учнів;
- рефлексія учнями навчальної діяльності;
- підвищення мотивації вивчення української мови.

СИСТЕМА ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ НАВЧАННЯ ПИСЬМА ПЕРШОКЛАСНИКІВ

О. Ю. Прищепа, старший науковий співробітник відділу початкової освіти, кандидат педагогічних наук.

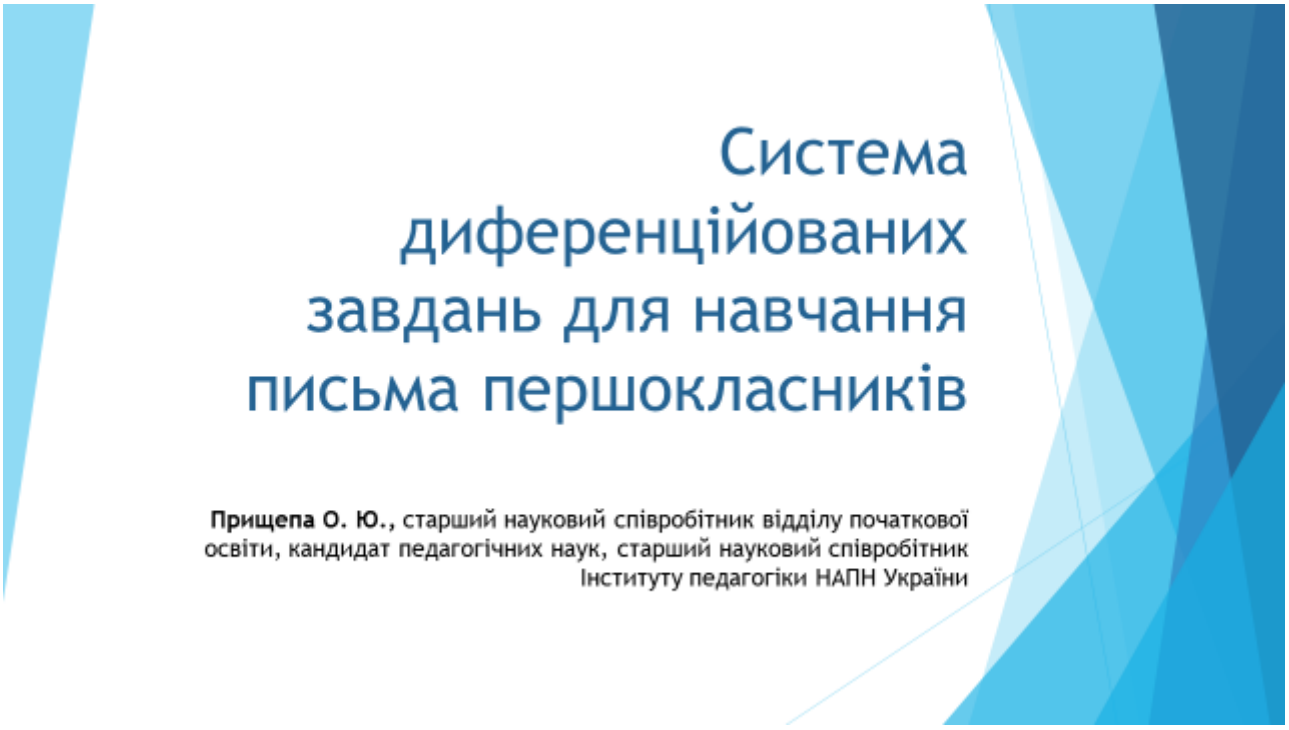

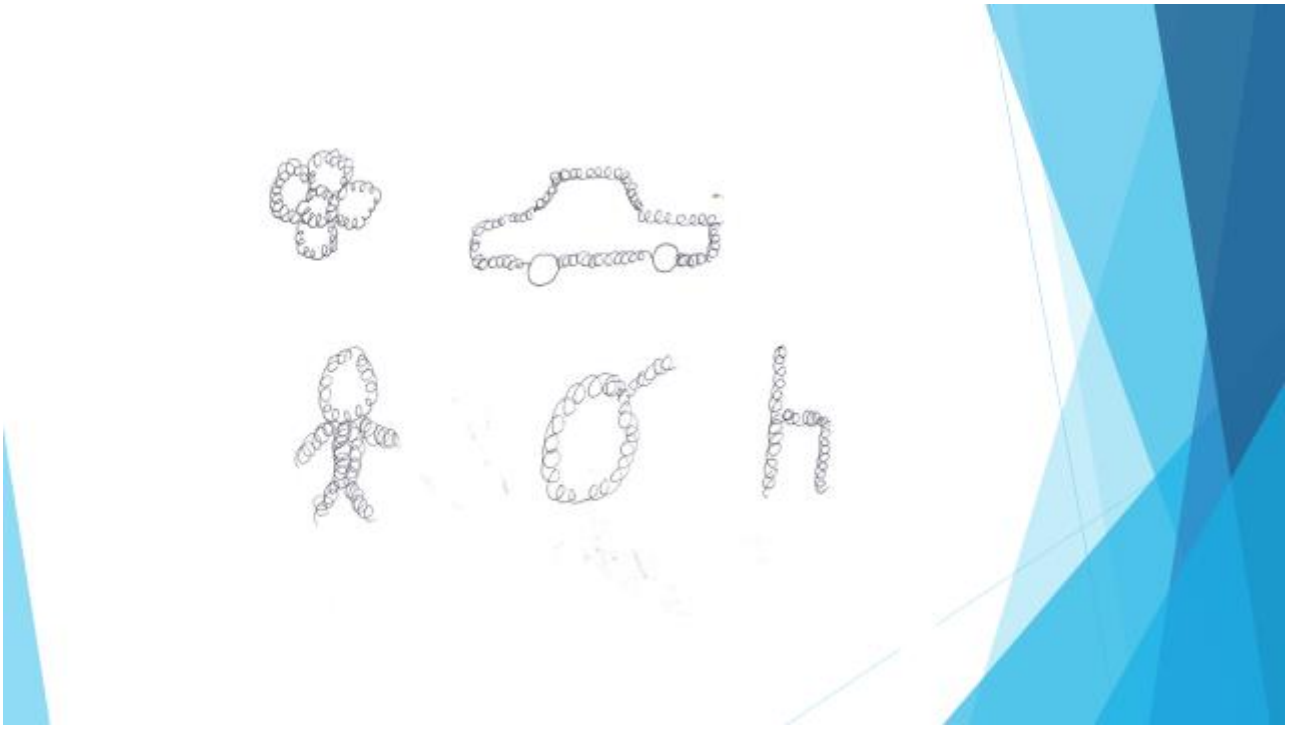

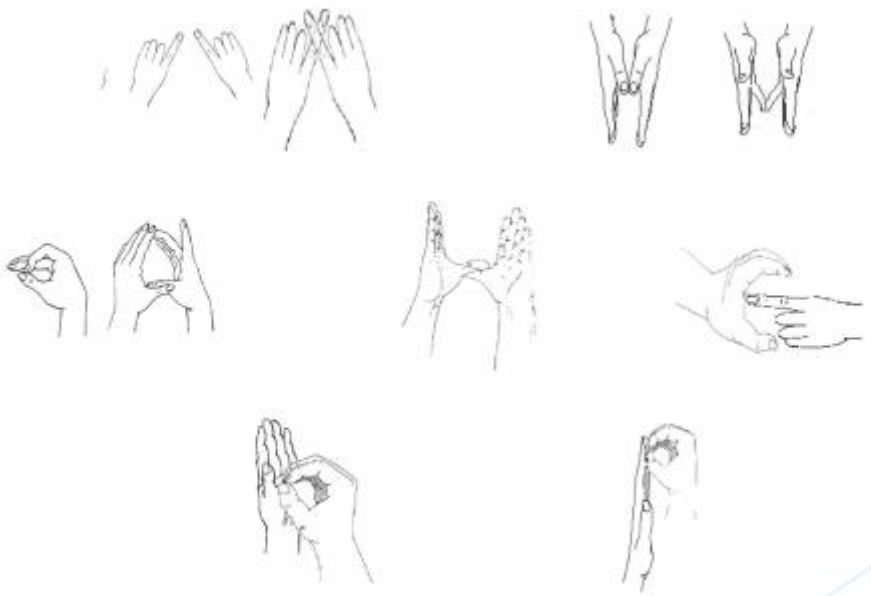

О.Ю. Прищепа
Формування графічних та орфографічних навичок
Тренажер правопису
1 клас
ОСВІТА

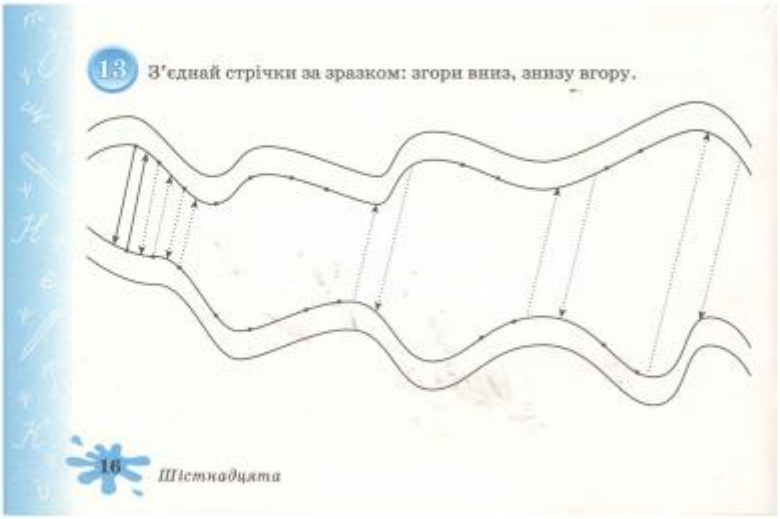

13 З'єднай стрічки за зразком: згори вниз, знизу вгору.

16 *Шістнадцята*

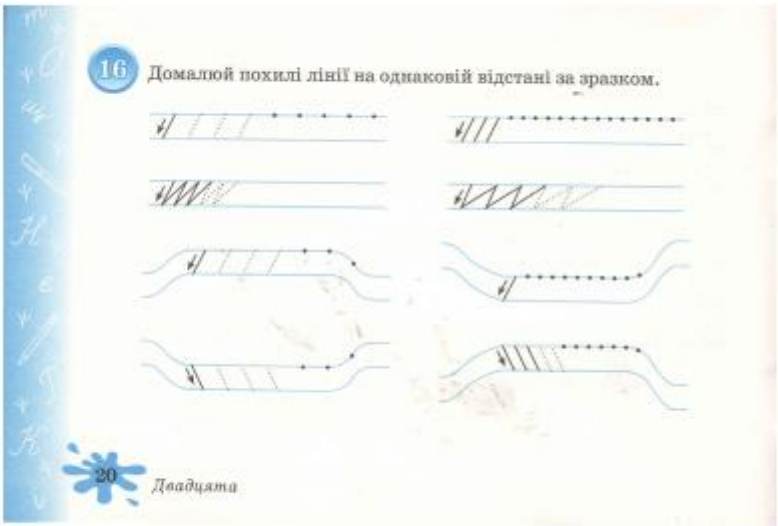

16 Домалюй похилі лінії на однаковій відстані за зразком.

20 *Двадцята*

20 Домалюй візерунки за зразком.

24 *Двадцять четверта*

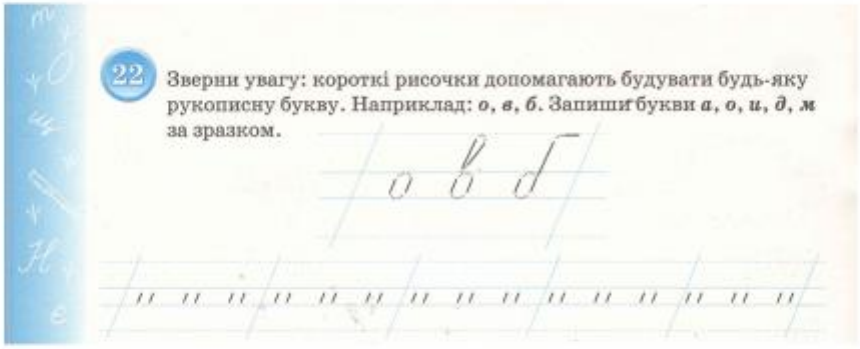

22 Зверни увагу: короткі рисочки допомагають будувати будь-яку рукописну букву. Наприклад: ***о, в, б***. Запиши букви ***а, о, и, д, м*** за зразком.

26 Розпізнай букви і запиши їх.

ну в

мі б

ші ви

28 Двадцять восьма

32 З'єднай лінією друковану і рукописну букву за зразком.

а б в п о о п б а в

А л В к с А л к с В

Яким друкованим буквам не вистачає пари? Допиши їх.

С к п я з у х О М л Л

С п я х

Тридцять третя 33

33 Назви друковані букви та запиши їх рукописними.

34 Тридцять четверта

38 З'єднай лінією велику і малу букву за зразком.

С А К д с п

П Г Д а л о

С А Ц з д р

З О Щ ч м к

Тридцять сьома 37

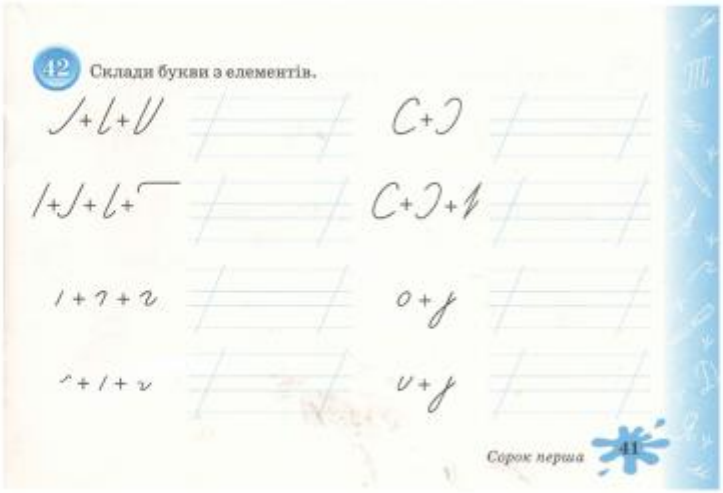

42 Склади букви з елементів.

Сорок перша 41

70 Попрацюй у парі. Із букв поданих слів склади інші слова. Запиши їх.

ЦУКЕРКА

РАДІСНИЙ

66 Шістдесят шоста

72 Попрацюй у парі. Запиши перші склади назв предметів і додай буквосполучення. Запиши два утворені слова.

+ ЦЬ

+ МНА

68 *Шістдесят восьма*

74 Розшифруй слова та запиши їх.

льицвае

нтаноф

як'мох

'терюплок

70 *Сімдесята*

СТРУКТУРА І ЗМІСТ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 2-4 КЛАСІВ

К.І. Пономарьова, провідний науковий співробітник відділу початкової освіти , кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Характерні ознаки компетентнісно орієнтованих завдань:

- моделюють певну життєву ситуацію;
- побудовані на актуальну для учнів тему;
- викликають інтерес у школярів;
- мають специфічну структуру;
- передбачають практичне застосування засвоєних знань, умінь і навичок;
- вимагають нестандартного підходу до виконання.

Структурні компоненти компетентнісно орієнтованих завдань:

- стимул;
- задане формулювання;
- джерело інформації;
- бланк для виконання завдання;
- інструмент перевірки.

Етапи конструювання компетентнісно орієнтованих завдань:

- визначення мети завдання;
- обґрунтування мотивації виконання;
- формулювання сутності завдання;
- добір дидактичного матеріалу, необхідного для виконання завдання;
- передбачення очікуваного результату;
- визначення підходу до оцінювання.

Функції компетентнісно орієнтованих завдань:

- мотиваційна;
- психологічна;
- розвивальна;
- організаційна;
- формувальна;
- оцінювальна;
- світоглядна;
- особистісна.

Зразок компетентнісно орієнтованого завдання з української мови (2 клас)

2. Допоможи гномикові розсадити гостей за столом. Знайди за звуковою схемою місце кожного гостя і зроби відповідний запис.

Зразок компетентнісно орієнтованого завдання з української мови (2 клас)

1. У бібліотеці книжки на полицях розташовані в алфавітному порядку. Допоможи зайчикові поставити на полиці книжки таких авторів: **Нестайко В., Забіла Н., Бойко Г., Чубач Г., Глібов Л.** Запиши ці прізвища в алфавітному порядку.

Зразок компетентнісно орієнтованого завдання з української мови (2 клас)

2. Кротик під землею почув шум. Виліз із нірки подивитися, що відбувається. Але сонечко його засліпило. Напиши кротикові, що саме його потурбувало.

Зразок компетентнісно орієнтованого завдання з української мови (3 клас)

1. В автобусі Наталя розповідала Марійці про свого котика. Через вуличний шум окремі слова Марійка не почула. Устав пропущені в розповіді слова, щоб усе було зрозуміло.

У мене є гарненький

Звати Пушок.

дуже любить м'ясо й молоко.

добре ловить мишей. Але

не їсть їх. Зловить мишку і грається

з

Я дуже люблю свого

Зразок компетентнісно орієнтованого завдання з української мови (4 клас)

1. При вході в ліс діти побачили табличку. Частини деяких слів були стерті. Діти вирішили відновити запис. Допоможи їм це зробити. Встав у слова пропущені букви.

ПЕРЕВІРКА ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Дидактико-методичні засади конструювання тестових завдань

І. В. Андрусенко, науковий співробітник відділу початкової освіти

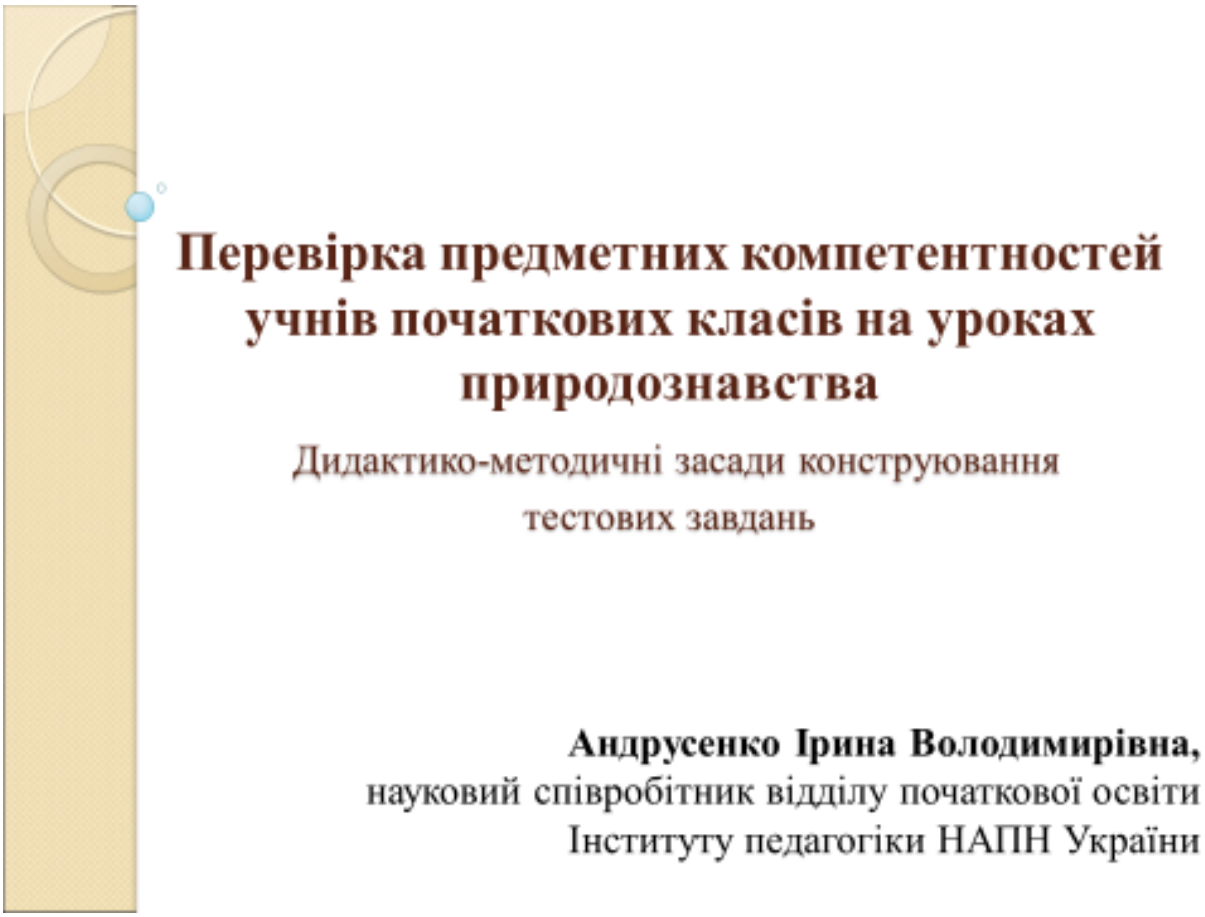

“**Природознавча компетентність** – уміння учня застосовувати в дієво-практичній формі знання про природу, здатність учня розв’язувати доступні соціально і особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов’язані з реальними об’єктами природи у сфері відносин “людина – природа – суспільство ”.

Предметні компетентності

формуються:

- дослідницькі уміння і здатності спостерігати за об’єктами та явищами живої і неживої природи;
- досвід навчально-пізнавальної і практичної природоохоронної діяльності;
- способи навчально-пізнавальної діяльності; мисленнєві дії та операції шляхом аналізу, порівняння, узагальнення й класифікації природних об’єктів;
- уміння розкривати причиново-наслідкові зв’язки у природі;
- навички самостійної роботи з інформацією.

Складники природознавчої компетентності як предметної

- *мотивація* учнів на вивчення, спостереження та дослідження природи;
- *знання* про природу, її компоненти , розкриття зв'язків і взаємозалежностей у природі;
- *способи* навчальної й природознавчої діяльності;
- *досвід* самостійної природознавчої діяльності - уміння застосовувати набуті знання, сформовані практичні уміння і навички в конкретних життєвих ситуаціях ;
- - *емоційно-ціннісне* ставлення до природознавчої діяльності.

Процес формування природознавчої компетентності

- постійне мотивування учнів до наукового світогляду, мислення, мовлення, спостережливості, допитливості і творчих здібностей, екологічної культури;
- урізноманітнення типології уроків;
- застосовування практичних методів навчання на різних етапах уроку, методів взаємодіючого навчання в поєднанні зі словесними методами навчання;

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з природознавства

Об'єктивність і точність оцінки забезпечуються такими **критеріями:**

- якість знань (міцність, повнота, глибина, узагальненість, системність, дієвість);
- сформованість ключових і предметних компетентностей, способів навчальної діяльності (виконання за зразком, за аналогією, в нових ситуаціях);
- досвід елементарної творчої діяльності (частково-пошуковий і пошуковий рівні);
- досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до самого себе.

Види контролю та оцінювання

"У початковій школі застосовують поточний і підсумковий види контролю, які здійснюють шляхом *поточної перевірки та поточного оцінювання* й відповідно шляхом *підсумкової перевірки та підсумкового оцінювання"*.

(Додаток до наказу МОН України від 19.08.2016 №1009)

ТЕСТ № 1

Вода в природі. Властивості рідин на прикладі води. Температура плавлення льоду та кипіння води. Значення трьох станів води для життя на Землі

ВАРІАНТ 1

1. На перехід води з одного стану в інший впливає:

- ☐ зміна пор року
- ☐ температура
- ☐ тривалість дня і ночі

2. Температура плавлення льоду:

☐ + 5° С ☐ 0° С ☐ – 1° С

3. У якому стані у вигляді пари вода міститься у повітрі?

☐ рідкому ☐ твердому ☐ газоподібному

4. Установи відповідність. З'єднай лініями.

твердий | рідкий | газоподібний

5. Які водойми належать до природних? З'єднай лініями.

Природні водойми •
- • озеро
- • ставок
- • річка
- • водосховище
- • море
- • океан

6. Доповни речення.

Вода входить до складу _____ організмів.

7. Запиши, чому потрібно берегти воду.

_____

ТЕСТ № 1

Вода в природі. Властивості рідин на прикладі води. Температура плавлення льоду та кипіння води. Значення трьох станів води для життя на Землі

ВАРІАНТ 2

1. Вода у газоподібному стані це:

- ☐ лід
- ☐ водяна пара
- ☐ краплини води

2. Вода закипає при температурі:

☐ + 50° С ☐ + 80° С ☐ + 100° С

3. Від води в якому стані ти захищаєшся парасолькою?

☐ рідкому ☐ твердому ☐ газоподібному

4. Установи відповідність. З'єднай лініями.

прозора | текуча | не має форми

5. Які водойми належать до штучних? З'єднай лініями.

Штучні водойми •
- • річка
- • водосховище
- • море
- • ставок
- • канал
- • озеро

6. Доповни речення.

Вода у природі зустрічається у трьох станах: _____ _____.

7. Запиши, де в природі знаходиться вода.

_____

Завдання закритого типу на вибір альтернативної відповіді
(перший рівень складності)

1. Сніг захищає рослини від переохолодження.
   ☐ Так ☐Ні
2. Мороз — ознака, характерна для зими.
   ☐ Так ☐Ні

Кожне завдання цього типу оцінюється 1 балом.

Завдання закритого типу, що передбачають вибір однієї правильної відповіді з трьох запропонованих варіантів
(перший рівень складності)

1. Великі запаси прісної води знаходяться в:
☐ морях ☐ річках ☐ океанах

2. Щоб запобігти утворенню яру, на схилах:
☐ висівають трави
☐ вирубують дерева
☐ викопують глибокі канави

3. Щоб заощадити витрати електроенергії вдома, потрібно:
☐ користуватися багатьма електроприладами одночасно
☐ вимикати світло, виходячи з кімнати останнім
☐ поставити холодильник біля нагрівальних приладів

Завдання оцінюються **1 балом**.

Завдання закритого типу, що передбачають встановлення відповідності між 6 компонентами або вибрати правильні відповіді

(другий рівень складності)

Познач продукти харчування, які тобі необхідні, щоб рости і успішно навчатися.

Установи відповідність між групами енергії. З'єднай лініями.

відновлювані джерела енергії	рухома вода
	Сонце
	нафта
невідновлювані джерела енергії	кам'яне вугілля
	вітер
	природний газ

Завдання оцінюються **2 балами**.

Завдання пошукового характеру, в якому потрібно дописати стислу відповідь

(третій рівень складності)

Доповни речення.

Опорнорухову систему людини утворюють _____ і _____.

Доповни ланцюги живлення.

_____ → _____ →

Завдання оцінюються **2 балами**.

Завдання відкритого типу з розгорнутою відповіддю, яке передбачає самостійне конструювання відповіді учнем
(четвертий рівень складності)

Заповни таблицю.

Назва культури	Що з неї виробляють
соняшник	
кукурудза	
льон	

Напиши, як ти дбаєш про свій організм.

_____

_____

Завдання оцінюються **3 балами** й залежить від повноти і правильності відповіді.

СИСТЕМА КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ З ПРИРОДОЗНАВСТВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

І. В. Андрусенко, науковий співробітник відділу початкової освіти

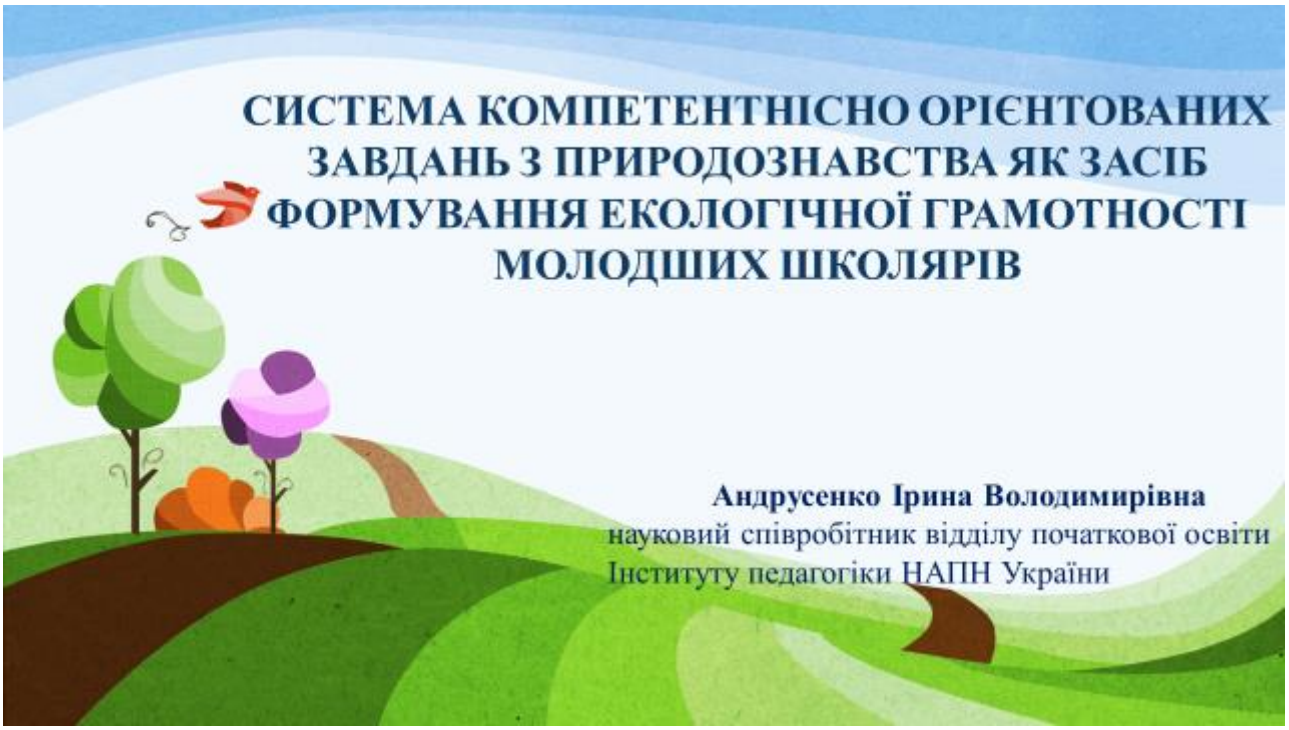

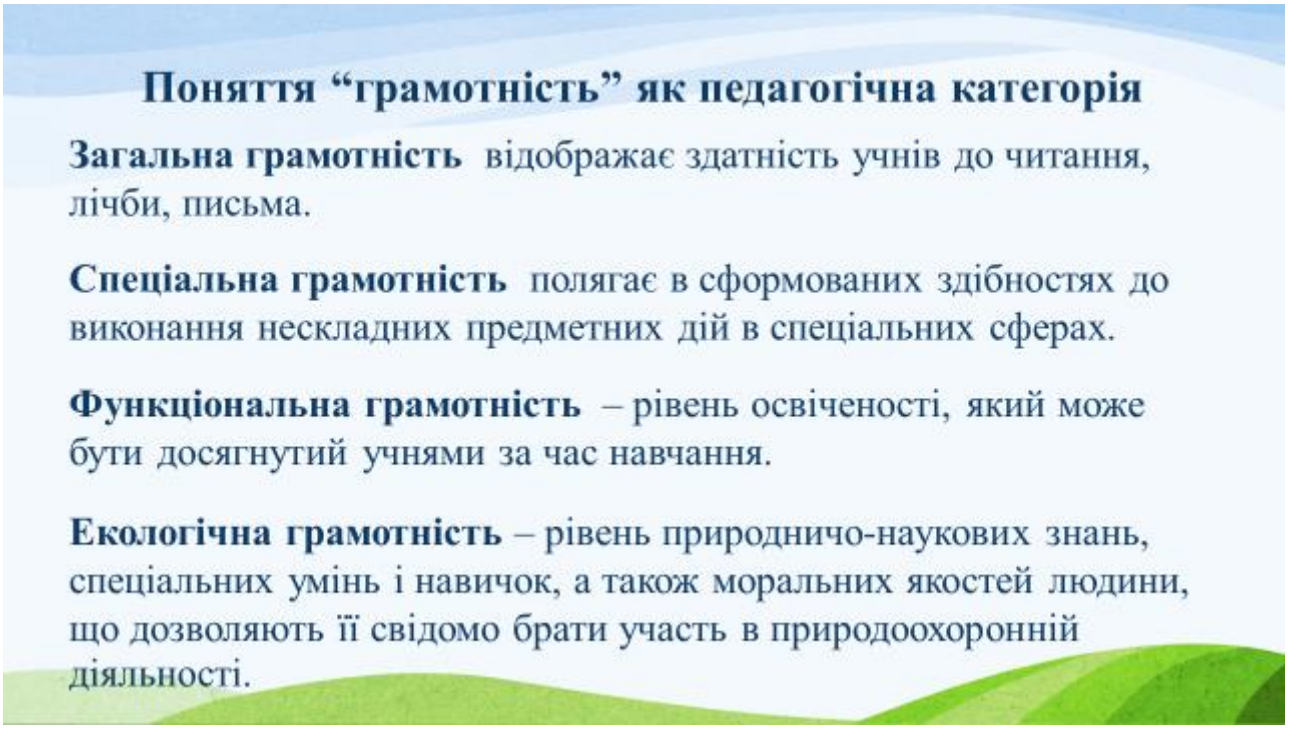

* Енциклопедія освіти. Київ, 2008. С. 970–971.

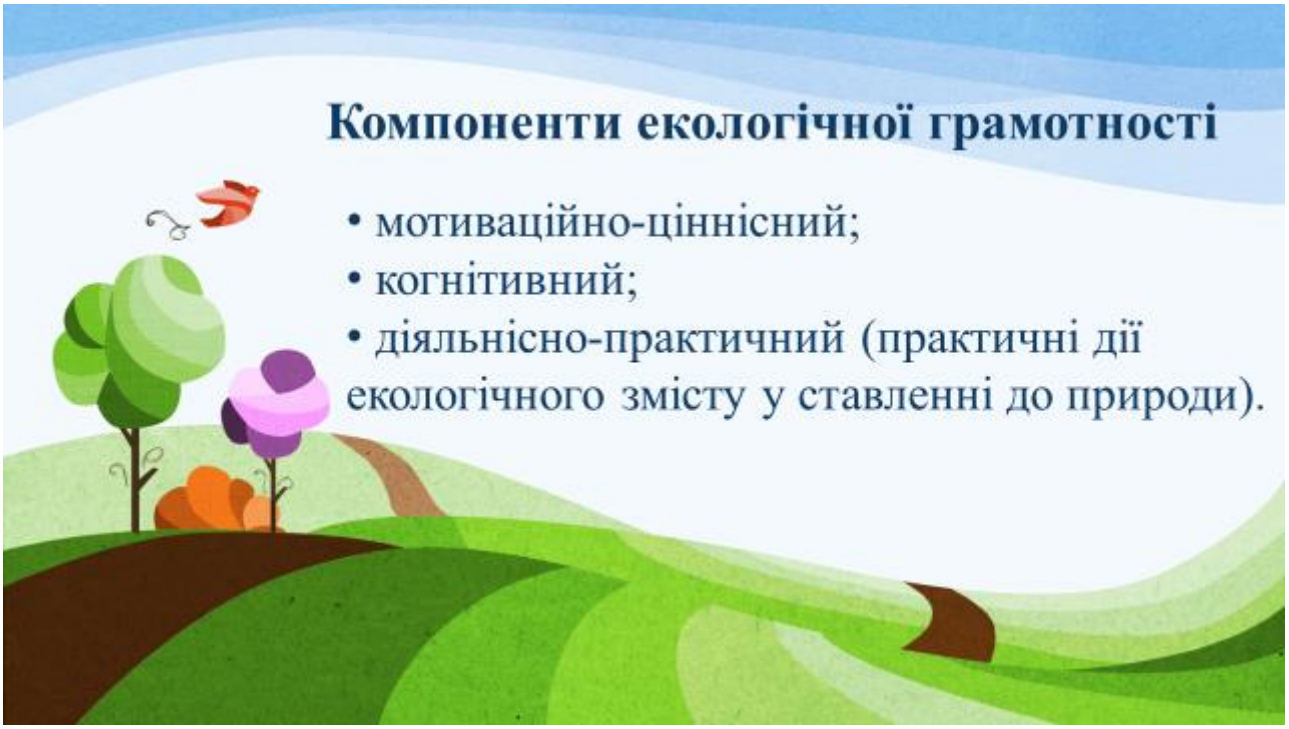

Інтегрований підхід у реалізації змістової лінії «Об'єкти природи» 2 клас

	Природознавство	**Читання**	**Українська мова**	**Мистецтво**
Природознавство	Різноманітність живої і неживої природи. Екскурсія у природу (Пн.)	Казки В.О.Сухомлинського, О. Іваненко Про осінь (Пт.)		
Читання		Читання творів про осінні явища природи		
Українська мова		Читання віршів, загадок, скоромовок на осінню тематику (Вт.)	Складання речень на основі фенологічних спостережень (описи, есе)	
Мистецтво	Малюнок на тему "Осіннє різнобарв'я"			Репродукції картин художників. Природа восени (Чт.)

*Моя щаслива планета: Уроки для сталого розвитку: навчальний посібник з курсу за вибором для учнів 3 – 4 класів загальноосвітніх навчальних закладів / О. І. Пометун, О. В. Онопрієнко, А. Д. Цимбалару. Київ, 2011.

Формування досвіду навчально-пізнавальної і практичної природоохоронної діяльності

Екологічні задачі

1. Пластикова пляшка місткістю 1л важить 40 грамів. Якої ваги побутові відходи не потраплять до Світового океану, якщо кожен учень нашого класу протягом місяця не вип'є п'ять таких пляшок лимонаду чи газованої води? Поміркуй, що треба робити, щоб не забруднювати Світовий океан?
2. Із несправного крану за день витікає 8 л води. Обчисли, скільки води витече за тиждень? За місяць?

Формування умінь розкривати причиново-наслідкові зв'язки

1. Спробуй очистити воду від забруднення за допомогою фільтрувального паперу так, як показано на малюнку.
Зроби висновки.
2. **Поміркуй,** *чи можна пити очищену таким чином воду.* Поясни свою думку.

Формування мисленнєвих дій та операції шляхом аналізу, порівняння, узагальнення й класифікації природних об'єктів

«Як використовують енергію у твоїй оселі»

1. Установи, якими видами енергії користується твоя родина.
2. Як ви економите газ та електроенергію?
3. Завдяки яким енергоносіям їх одержують?
4. Чи відбувається при цьому забруднення довкілля?
5. Дізнайся, скільки електроенергії використовує твоя родина протягом місяця.
6. Порівняй дані за 3 місяці. Визнач, які витрати енергії належать особисто тобі?
7. Як ти можеш їх скоротити?

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

О. В. Вашуленко, науковий співробітник відділу початкової освіти

Основна мета
навчального предмета «Літературне читання»:
формування у молодших школярів читацької компетентності;
ознайомлення учнів/учениць з дитячою літературою як мистецтвом слова;
підготовка учнів/учениць початкових класів до систематичного вивчення курсу літератури в основній школі.

❑ **Предметна компетентність** - це результат освоєння учнем певної компетенції, який виявляється у сформованості певних знань, умінь і навичок; навчального і життєвого досвіду; особистісного ставлення до предмета і продукту діяльності; якостей особистості, спроможної успішно діяти в суспільстві.

Читацька компетентність –

сукупність освітніх елементів, яка виявляється у володінні системою літературних знань, умінь і навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості та здатності їх використовувати з метою пізнання навколишньої дійсності, задоволення власних потреб (естетичних, самоосвітніх, пізнавальних, дозвільних та ін.).

У методичному аспекті читацька компетентність молодшого школяра –

це володіння комплексом читацьких знань, умінь і навичок, ціннісних ставлень учнів/учениць, які надають можливість учневі/учениці свідомо здійснювати пошук книг, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань і виявляються у процесі сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних жанрів, обізнаності з колом читання (доступного дітям цього віку), сформованості особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного.

Компоненти читацької компетентності

1. когнітивний (знання)
2. комунікативний (слухання, читання, говоріння)
3. ціннісний (оцінні судження і ставлення учня/учениці до прочитаного)
4. діяльнісний (уміння, навички, способи діяльності)
5. особистісно-творчий (мотиваційно-ціннісні ставлення, прагнення особистості до навчання, пізнання і діяльності

Складові читацької компетентності

1. мовленнєва
2. літературознавча
3. бібліотечно-бібліографічна
4. емоційно-ціннісна
5. літературно-творча

Основні напрями мовленнєвого розвитку:

1. формування навички правильного, свідомого, виразного читання;
2. удосконалення уміння слухати і розуміти усне мовлення;
3. формування й розвиток зв'язного мовлення у різних видах читацької діяльності;
4. оволодіння нормами українського літературного мовлення.

літературознавча складова
бібліотечно-бібліографічна складова
формування основ теоретико-літературних знань і вмінь ними користуватися
розширення кола читання; формування уміння працювати з книгою, читацької самостійності учнів; розвиток інформаційної культури

емоційно-ціннісна складова
літературно-творча складова
розвиток емоційної і почуттєвої сфери учнів, уміння висловлювати оцінні судження щодо прочитаного
розвиток і реалізація літературно-творчих умінь і здібностей учнів

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ КОМПЛЕКТ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ З МАТЕМАТИКИ ДЛЯ 1 КЛАСУ

Н. П. Листопад, науковий співробітник відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України

Експериментальний комплект навчальних посібників з математики для 1 класу

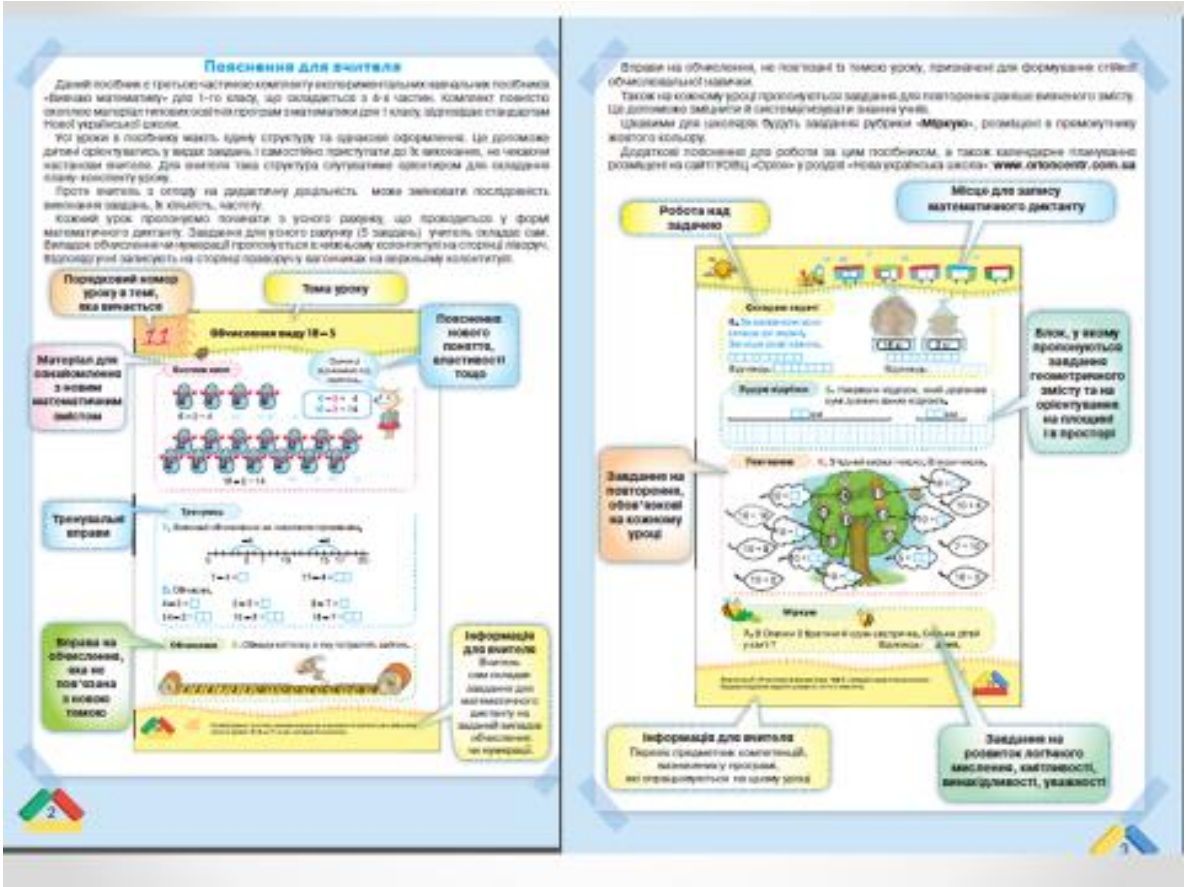

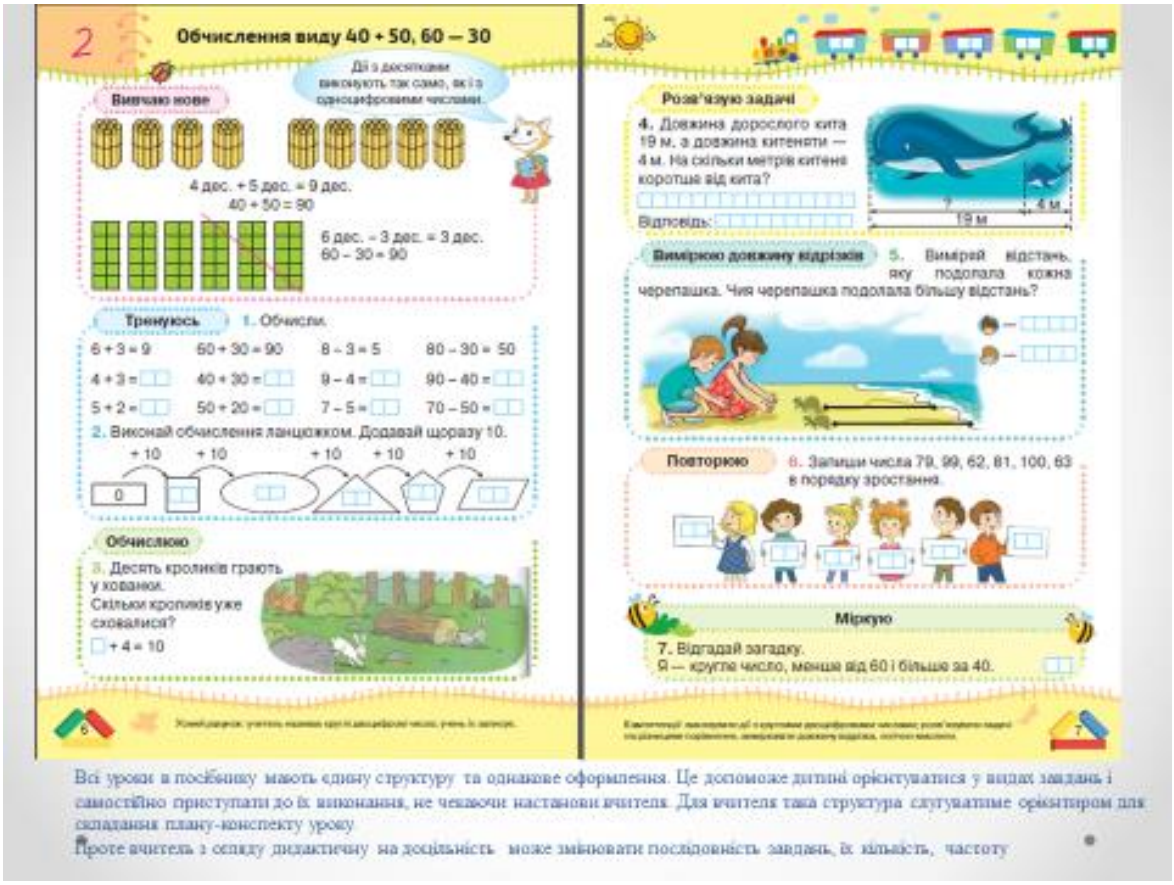

Всі уроки в посібнику мають єдину структуру та однакове оформлення. Це допоможе дитині орієнтуватися у видах завдань і самостійно приступати до їх виконання, не чекаючи настанови вчителя. Для вчителя така структура слугуватиме орієнтиром для складання плану-конспекту уроку.

Проте вчитель з огляду дидактичну на доцільність може змінювати послідовність завдань, їх кількість, частоту

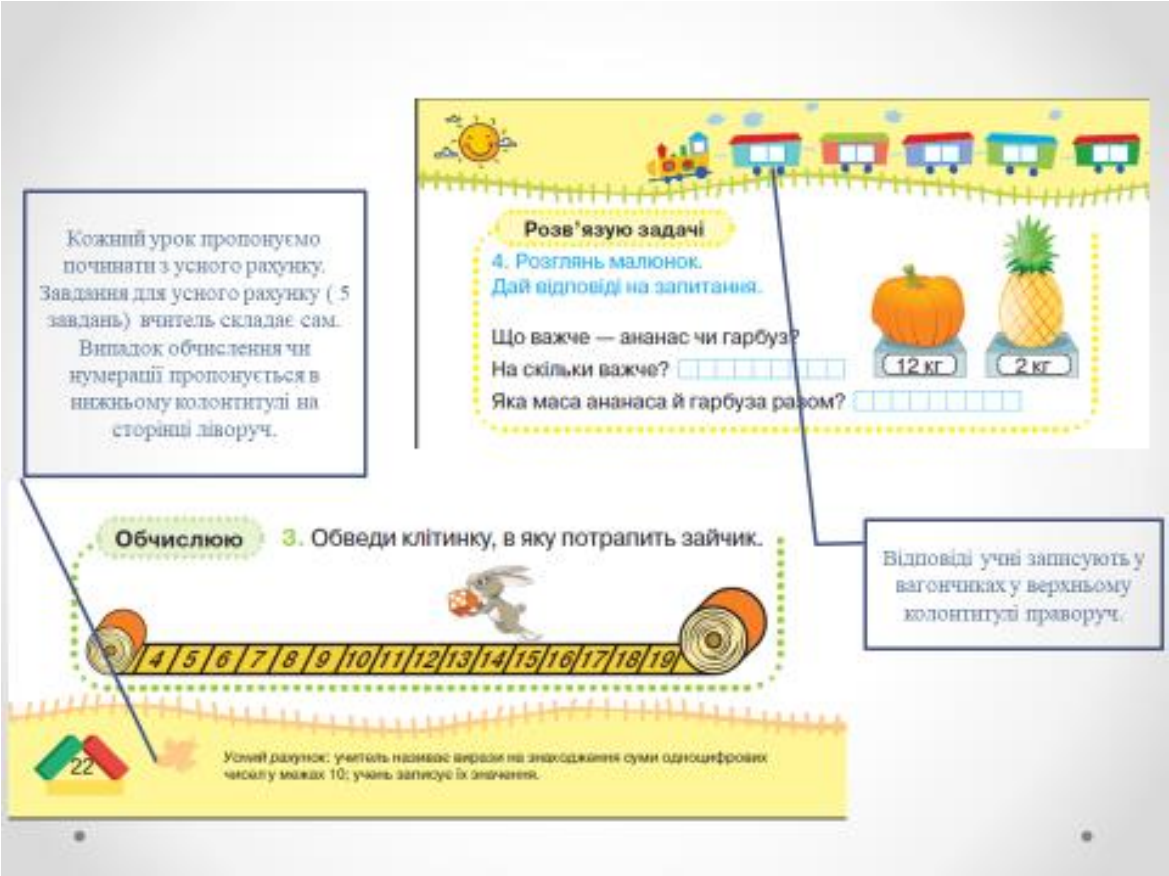
Кожний урок пропонуємо починати з усного рахунку. Завдання для усного рахунку (5 завдань) вчитель складає сам. Випадок обчислення чи нумерації пропонується в нижньому колонтитулі на сторінці ліворуч.
Розв'язую задачі
4. Розглянь малюнок. Дай відповіді на запитання.
Що важче — ананас чи гарбуз?
На скільки важче?
Яка маса ананаса й гарбуза разом?
12 кг
2 кг
Відповіді учні записують у вагончиках у верхньому колонтитулі праворуч.
Обчислюю
3. Обведи клітинку, в яку потрапить зайчик.
4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
22
Усний рахунок: учитель називає вирази на знаходження суми одноцифрових чисел у межах 10; учень записує їх значення.

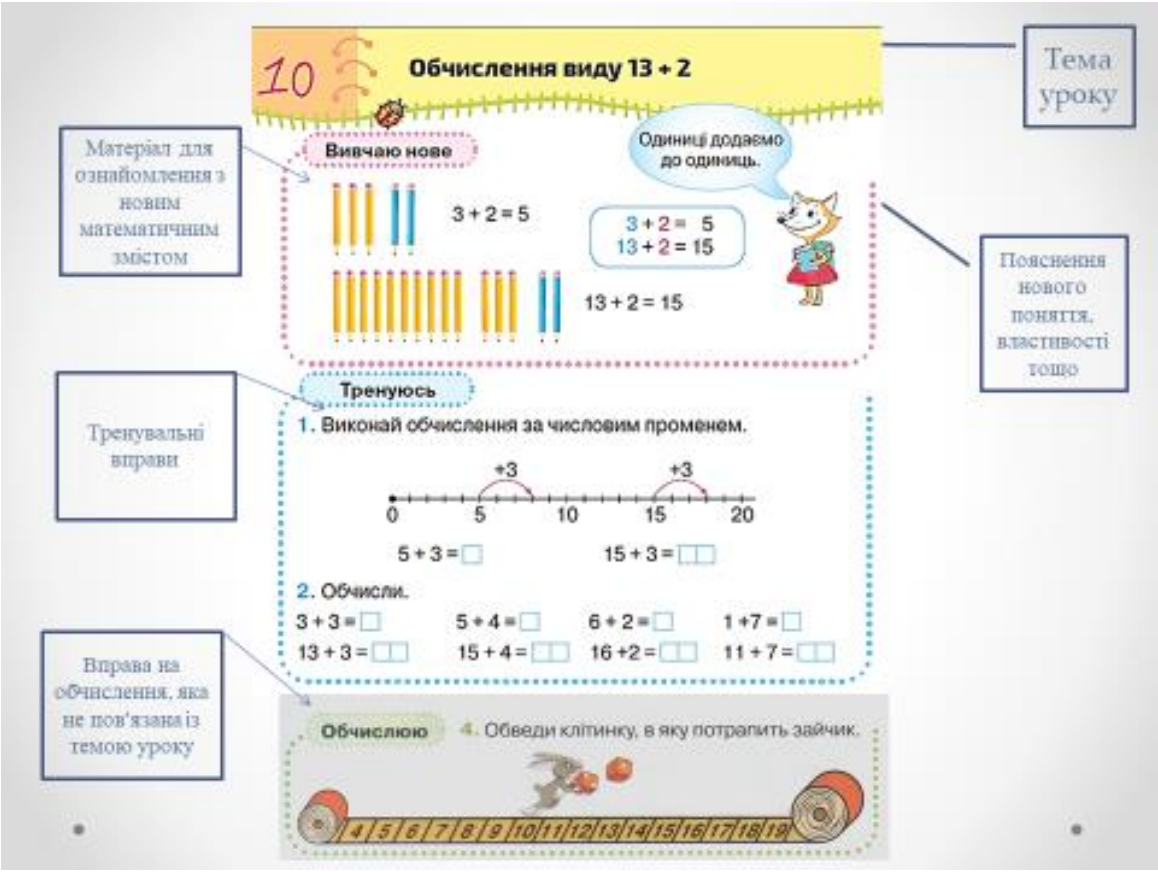
10
Обчислення виду 13 + 2
Тема уроку
Матеріал для ознайомлення з новим математичним змістом
Вивчаю нове
Одиниці додаємо до одиниць.
3 + 2 = 5
3 + 2 = 5
13 + 2 = 15
13 + 2 = 15
Пояснення нового поняття, властивості тощо
Тренувальні вправи
Тренуюсь
1. Виконай обчислення за числовим променем.
+3
+3
0 5 10 15 20
5 + 3 =
15 + 3 =
2. Обчисли.
3 + 3 =
5 + 4 =
6 + 2 =
1 + 7 =
13 + 3 =
15 + 4 =
16 + 2 =
11 + 7 =
Вправа на обчислення, яка не пов'язана із темою уроку
Обчислюю
4. Обведи клітинку, в яку потрапить зайчик.
4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Робота над задачею

Блок, у якому пропонуються завдання геометричного змісту та на орієнтування на площині і в просторі

Складаю задачі

4. За малюнком і запитаннями усно склади та розв'яжи дві задачі.

Скільки всього? На скільки ...?

Відповідь: Відповідь:

Вимірюю довжину відрізків, будую відрізки

5. Виміряй довжину кожного предмета.

Побудуй відрізок, довжина якого дорівнює сумі довжин скріпки та ручки.

Завдання на повторення обов'язкові на кожному році

Завдання на розвиток логічного мислення, кмітливості, винахідливості, уважності

Повторюю

6. Кожне число в таблиці зменш на 4.

6	9	5	8	10	4	7
□	□	□	□	□	□	□

Міркую

7. Як поділити між двома дівчатками яблука так, щоб одне яблуко залишилося в кошику?

Компетенції: обчислювати вирази виду 13 + 2; розв'язувати задачі, які мають один сюжет, аналізувати їх умову та розв'язання; будувати фігури, які змінюються; логічно мислити.

23

Інформація для вчителя
Перелік компетенцій, визначених у програмі, які опрацьовуються на цьому уроці

Тренуюсь

1. До кожного числа запиши попереднє та наступне.

□□, 24, □□ □□, 28, □□ □□, 36, □□ □□, 31, □□

2. Впиши пропущені числа.

25, □□, 27	29, □□, 31	38, □□, 40
19, □□, 21	33, □□, 35	9, □□, 11

3. Запиши цифрами числа.

Тридцять вісім	□□
Двадцять два	□□
Двадцять чотири	□□
Тридцять один	□□

4. Впиши пропущені числа.

Різноманітні форми завдань на нумерацію

5. Впиши пропущені числа.

10. Допоможи бджілкам зібрати мед. Зафарбуй соти вказаними кольорами.

10 – ●

17 – ●

19 – ●

Завдання для самоконтролю

Повторюю

5. Обчисли. Зафарбуй відповідним кольором.

5 — ● 9 — ●

8 — ● 7 — ●

6 — ●

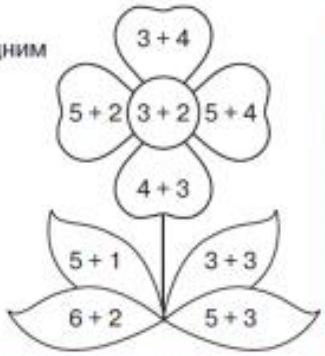

Серія завдань на відтворення малюнка

Будую фігури

3. Відтвори малюнок. Скористайся поясненням.

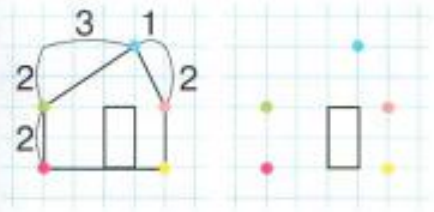

Я використовую різні олівці, щоб позначити важливі точки на фігурі, і рахую клітинки.

Будую відрізки

6. Відтвори малюнок.

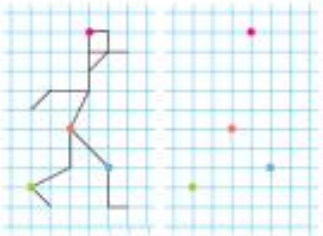

Будую фігури **6.** Відтвори фігуру.

Будую відрізки

5. На променях накресли відрізки вказаної довжини.

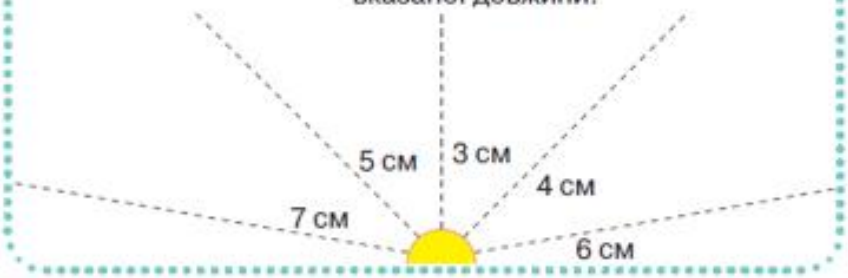

Завдання на вимірювання і побудову

Обчислюю довжину ламаної

5. Перевір вимірювання й обчислення.

4 см + 6 см + 3 см = 13 см

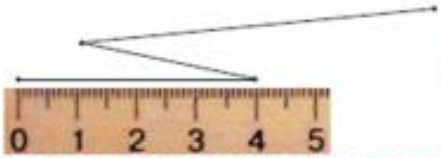

Щоб знайти довжину ламаної, Оленка виміряла довжину кожної ланки та додала довжини.

5. Розглянь список учасників змагань з метання м'яча та схему фіксації результатів.

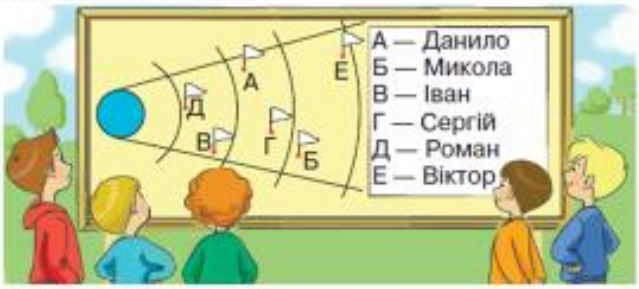

Завдання для розвитку кмітливості

Напиши імена переможців:

І місце _____; ІІ місце _____; ІІІ місце _____.

Міркую

7. Боксер Роман важчий, ніж боксер Дмитро. Підпиши ім'я кожного боксера.

Різні види роботи над задачею

Розв'язую задачі

4. Що зображено на малюнку? Опиши ситуацію. Як дізнатися, скільки рибин з'їв котик? Колективно складіть задачу. Що невідомо в цій задачі?

Відповідь: _____

Розв'язую задачі.

3. Склади задачу за малюнком і запитанням. Розв'яжи задачу.

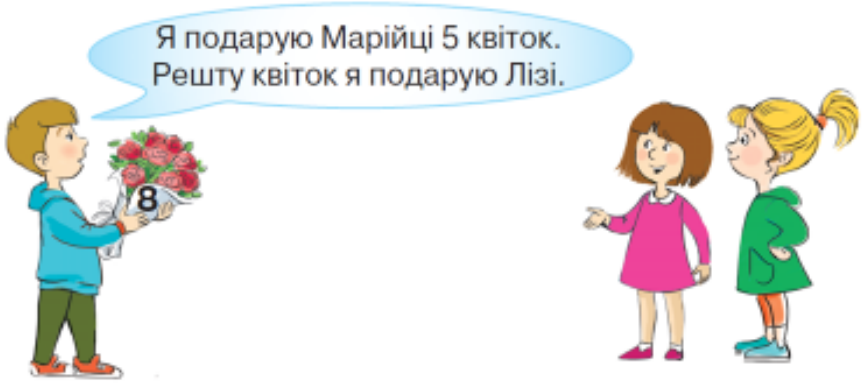

Скільки квіток отримає Ліза?

Відповідь:

Складаю і розв'язую задачі

5. Доповни текст так, щоб утворилася задача.

Розв'яжи задачу. Два пінгвіни ловили рибу. Один зловив 20 рибин, а другий — на 10 рибин більше. Пінгвіни дуже люблять рибу.

Відповідь:

Розв'язую задачі.

7. Розв'яжи першу задачу й використай її розв'язок у другій задачі.

1) На другому поверсі школи 10 навчальних кабінетів, а на першому — на 4 кабінети менше. Скільки кабінетів на першому поверсі школи?

Відповідь:

2) На другому поверсі школи 10 навчальних кабінетів, а на першому — кабінетів. Скільки кабінетів у школі?

Відповідь:

2. Прочитай розповідь про Мурчика. Вирази, які ти зустрінеш у тексті, не читай, обчислюй усно, називай тільки відповіді.

Мурчик вирішив перерахувати свої запаси продуктів у холодильнику.

На верхній полиці в нього зберігається 5 – 3 шматочки сиру й 1 + 2 банки сметани. На середній полиці 15 – 5 сосисок, а на нижній полиці 10 – 4 банок м'ясних консервів.

У морозильній камері Мурчик зберігає 13 + 2 рибин.

А чи є в тебе домашні тварини?

Склади власну розповідь за цим зразком.

Математика настільки серйозний предмет, що не треба пропускати можливості зробити його цікавішим

Блез Паскáль,
французький філософ,
письменник, фізик,
математик XVII ст

Наукове видання

ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ (ПРЕЗЕНТАЦІЙ) ПОСТІЙНО ДІЮЧОГО СЕМІНАРУ
(2017 р. – 2019 р.)

Випуск 2

Автори: Савченко Олександра Яківна, Бібік Надія Михайлівна, Пономарьова Катерина Іванівна, Мартиненко Валентина Олександрівна, Онопрієнко Оксана Володимирівна, Прищепа Ольга Юхимівна, Вашуленко Оксана Вікторівна, Листопад Наталія Петрівна, Андрусенко Ірина Володимирівна.

Укладачі: Онопрієнко Оксана Володимирівна, Кондратюк Руслана Анатоліївна

Під час постійно діючого семінару «Дидактико-методичний супровід компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів» у 2017-2019 рр. були презентовані й обговорені з учительською спільнотою особливості компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів в контексті реформування загальної середньої освіти. Апробувався дидактико-методичний супровід компетентнісно орієнтованого навчання в початковій школі з урахуванням виявлених під час наукового експерименту педагогічних чинників, що впливають на зміст, методику та організацію навчання у початковій школі. Впроваджувались нормативні документи для початкової школи, співавторами яких є співробітники відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, – Державний стандарт початкової освіти, типова освітня програма, де відображені як новітні тенденції країн-лідерів в освіті, так і багатий вітчизняний педагогічний досвід.